

Strategia rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej na lata 2013-2020

styczeń 2013

Spis treści

I. Wprowadzenie	4
II. Uwarunkowania prawne tworzenia Aglomeracji Wałbrzyskiej.....	5
III. Syntetyczna diagnoza Aglomeracji Wałbrzyskiej.....	7
1. Położenie, powierzchnia, mieszkańcy	7
2. Edukacja i nauka	8
3. Kultura	10
4. Turystyka	13
5. Sport i rekreacja	16
6. Mieszkalnictwo	19
7. Aktywność społeczna	19
8. Gospodarka	20
9. Środowisko	26
10. Infrastruktura	27
11. Tereny i obiekty przemysłowe	30
12. Atrakcyjność gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej.....	31
IV. Czynniki strategiczne.....	33
1. Społeczne – siły, słabości, szanse, zagrożenia, analiza SWOT	34
2. Gospodarcze – siły, słabości, szanse, zagrożenia, analiza SWOT	37
3. Środowiskowo-infrastrukturalne – siły, słabości, szanse, zagrożenia, analiza SWOT	40
V. Rozstrzygnięcia strategiczne dla Aglomeracji Wałbrzyskiej.....	43
1. Koncepcja funkcjonowania Aglomeracji Wałbrzyskiej	43
2. Wyzwania strategiczne	47
3. Wizja	49
4. Priorytety strategii.....	52
5. Cele strategiczne, kierunki i działania	54
6. Przedsięwzięcia strategiczne i wspierające oraz instytucje koordynujące.....	60
VI. Przedsięwzięcia strategiczne w konwencji zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ITI) – dostępność funduszy UE	69
VII. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej	71
1. Spójność z dokumentami planującymi rozwój Polski i Europy.....	71
2. Spójność z Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego.....	74
3. Spójność z dokumentami planującymi rozwój Powiatu Wałbrzyskiego	75

4. Spójność z dokumentami planującymi rozwój gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej.....	75
VIII. Założenia do procesu wdrażania Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej	82
IX. Monitoring i ewaluacja Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej.....	84
Załączniki	87
Macierze SWOT	87
Uczestnicy prac nad Strategią	90
Zespół ekspercki	92
Formularz wywiadów strukturyzowanych	93
Wykorzystane materiały.....	95
Spis rysunków.....	97
Spis tabel	97

I. Wprowadzenie

Strategia rozwoju jednostki terytorialnej jest dokumentem definiującym jej najważniejsze przedsięwzięcia społeczne, gospodarcze i środowiskowe, w tym zawiera kierunki alokacji zasobów, które w możliwie najlepszy sposób powinny przyczynić się do realizacji pożądanej wizji rozwoju. Jej tworzenie w nowych realiach funkcjonowania Aglomeracji Wałbrzyskiej nabiera szczególnego znaczenia, wobec konieczności dokonania istotnych zmian jej cech, które w kilku obszarach problemowych stały się znaczącymi słabościami, skutecznie hamującymi pojawiające się inicjatywy rozwojowe. Moment określania zapisów Strategii wyznaczyło także zaistnienie szczególnych szans w jej regionalnym i krajowym otoczeniu, związanych z nowymi instrumentami integracji europejskiej oraz korzystnym klimatem politycznym. Taką szansę stanowi niewątpliwie nowe w polskich warunkach podejście do prowadzenia polityki miejskiej z poziomu centralnego, zgodnie z którym Aglomeracja Wałbrzyska jako miejski obszar funkcjonalny może stać się ważnym beneficjentem środków unijnych przewidzianych na wsparcie obszarów zurbanizowanych¹.

Przyszłość Aglomeracji Wałbrzyskiej podlega kształtowaniu poprzez działania tworzących ją gmin, a polityczne deklaracje integracyjne wymagają praktycznego potwierdzenia i wdrożenia. Rozstrzygnięcia zawarte w Strategii mają na celu określenie listy najskuteczniejszych przedsięwzięć rozwojowych, które powinny pomóc poprawić jej aktualny wizerunek. Wśród nich szczególne znaczenie mają decyzje dotyczące sposobów rozwiązywania problemów społecznych i gospodarczych, które warunkują demograficzne przetrwanie Aglomeracji. Użytkownicy jej obszaru wymagają od władz stworzenia nowych atrakcyjnych warunków działalności. Dotyczy to zarówno kształtowania środowisk zamieszkania czy lokalizacji ofert turystycznych, jak i miejsc podejmowania działalności gospodarczych. Ambicją liderów rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej jest, aby w procesie dokonywania pozytywnych zmian, jakie zachodzą w województwie dolnośląskim, znaleźć swoje trwałe miejsce. Rozwojowych przekształceń wymaga wiele jej obszarów funkcjonalnych. Do wykorzystania są jednak także sposobności, wynikających zarówno z szans, jakie generuje otoczenie, jak i wewnętrzne walory, a wśród nich niedoceniane zasoby przyrodnicze czy infrastrukturalne.

Prezentowany dokument Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej na lata 2013-2020 obejmuje syntetyczną diagnozę Aglomeracji jako miejskiego obszaru funkcjonalnego, bilans strategiczny w kategoriach sił i słabości oraz szans i zagrożeń wraz z analizą SWOT, a także rozstrzygnięcia strategiczne. Na ostatnią ze wskazanych kategorii składają się: koncepcja funkcjonowania Aglomeracji Wałbrzyskiej, wizja, priorytety strategii, cele strategiczne, kierunki i działania oraz lista przedsięwzięć strategicznych i wspierających, w tym w ujęciu zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ITI). Ponadto, konkretyzacja zaproponowanych zapisów strategicznych następuje poprzez określenie spójności Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej w relacji do dokumentów planujących rozwój: Polski i Europy, województwa dolnośląskiego, powiatu wałbrzyskiego, gmin wchodzących w skład Aglomeracji (w perspektywie do 2020 roku). W dokumencie Strategii zawarto również założenia dotyczące procesu jej wdrażania oraz ustalenia w zakresie monitoringu i ewaluacji. Strategia rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej jest efektem prac wielopodmiotowych, na które złożyły się: wizyty studialne i wywiady strukturyzowane w każdej z gmin Aglomeracji, badania statystyczno-analityczne, spotkania robocze z inicjatorami powołania Aglomeracji Wałbrzyskiej oraz opinie zebrane podczas dwóch spotkań warsztatowych (2.07.2012 i 6.08.2012) z udziałem przedstawicieli: władz poszczególnych gmin Aglomeracji, organizacji pozarządowych, biznesu, instytucji edukacyjnych i kulturalnych.

¹ Szczegółowe ustalenia w zakresie spójności zapisów Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej z dokumentami planującymi rozwój Polski w okresie 2014-2020 zawarto w części VII, pkt. 1 dokumentu.

II. Uwarunkowania prawne tworzenia Aglomeracji Wałbrzyskiej

Formalną podstawą opracowania dokumentu Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej na lata 2013-2020 są zapisy Deklaracji Aglomeracji Wałbrzyskiej przyjęte 4 kwietnia 2012 r. przez przedstawicieli 14 gmin (Boguszów-Gorce, Czarny Bór, Głuszyca, Jedlina-Zdrój, Kamienna Góra, Mieroszów, gm. Nowa Ruda, gw. Nowa Ruda, Radków, Szczawno-Zdrój, Stare Bogaczowice, Świebodzice, Walim oraz Wałbrzych), odnoszące się do konieczności opracowanie strategicznego dokumentu planistycznego. W dniu 31 października 2012 r. Deklaracja Aglomeracji Wałbrzyskiej została także przyjęta przez dwie kolejne gminy tj. Lubawkę² oraz gminę wiejską Kamienna Góra³. Strategia rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej zgodnie z postanowieniami Deklaracji Aglomeracji Wałbrzyskiej określa w sposób zintegrowany kluczowe priorytety i cele strategiczne, respektując zasadę partnerstwa i zrównoważonego rozwoju tego miejskiego obszaru funkcjonalnego województwa dolnośląskiego, definiuje podstawowe założenia dla przyszłego Programu Operacyjnego Aglomeracji Wałbrzyskiej.

Wdrożenie zapisów Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej wymaga podjęcia przez sygnatariuszy Deklaracji Aglomeracji Wałbrzyskiej działań formalno-prawnych związanych z utworzeniem podmiotu ich reprezentującego. W obecnych uwarunkowaniach prawnych nie istnieją stosowne regulacje ukierunkowane wprost na tworzenie organizacji samorządu terytorialnego w układzie: metropolitalnym, aglomeracyjnym, czy też miejskim obszarze funkcjonalnym, do którego zalicza się Aglomeracja Wałbrzyska. Doświadczenia innych jednostek samorządu terytorialnego w Polsce, w których podjęto podobne inicjatywy integracyjne na poziomie aglomeracyjnym, wskazują na trzy zasadnicze formy rozwiązań organizacyjno-prawnych w tej dziedzinie.

Pierwsza z form, tj. stowarzyszenie pełni głównie funkcję planistyczną (tj. inicjującą, doradczą, koordynującą, ewaluacyjną) - jak przykładowo Stowarzyszenie Metropolia Poznań. Do realizacji dużych przedsięwzięć z jej inicjatywy powoływane są odrębne podmioty – spółki celowe. Za powołaniem stowarzyszenia przemawiają argumenty związane z względnie nieskomplikowaną procedurą utworzenia i relatywnie niewielkimi kosztami. Ograniczenia wynikające z tej formy prawnej wiążą się z niewielką zdolnością finansową i organizacyjną na rzecz realizacji większych przedsięwzięć, a także konieczność powoływania spółek celowych na rzecz realizacji szeroko zakrojonych projektów.

Druga z form, tj. związek międzygminny, powołany na podstawie zapisów ustawy o samorządzie terytorialnym – jak przykładowo Górnośląski Związek Metropolitalny – Metropolia Silesia. Związek pełni zarówno funkcję planistyczną jak i realizacyjną. Posiada także duże zdolności organizacyjne i finansowe w zakresie przygotowanie przedsięwzięć strategicznych (zarówno miękkich, jak i twardych). Ograniczenia powołania związku metropolitalnego wiążą się z relatywnie wydłużonym procesem rejestracji.

Na rzecz rozwoju aglomeracji miejskich powoływane są także spółki kapitałowe jak w przypadku Agencji Rozwoju Aglomeracji Wrocławskiej, do których poszczególne gminy wnoszą udziały. Działalność spółki kapitałowej posiada charakter zarówno planistyczny, jak i realizacyjny. Przykładowo, Agencja Rozwoju Aglomeracji Wrocławskiej prowadzi zarówno projekty miękkie (promocyjne, zarządzania innowacjami, zarządzania w jednostkach samorządu terytorialnego, doskonalenia zawodowego), jak i projekty twarde (inwestycyjne w zakresie wspierania przedsiębiorczości).

Należy podkreślić, iż każde z obecnie funkcjonujących rozwiązań prawnych ukierunkowane jest na tworzenie stałej platformy współpracy wielosektorowej na rzecz integracji danego obszaru

² Uchwała nr IX/175/12 Rady Miejskiej w Lubawce z dn. 31.10.2012 w sprawie podjęcia współdziałania między jednostkami samorządu terytorialnego w ramach Aglomeracji Wałbrzyskiej

³ Uchwała nr XXIII/130/12 Rady Gminy Kamienna Góra z dn. 31.10.2012 w sprawie podjęcia współdziałania między jednostkami samorządu terytorialnego w ramach Aglomeracji Wałbrzyskiej

aglomeracyjnego. Istotnym aspektem powołania podmiotów reprezentujących wspólne interesy samorządów lokalnych jest niezbędne wzmocnienie instytucjonalne dla tego rodzaju obszarów zurbanizowanych sprzyjające poprawie sprawności zarządzania w sektorze publicznym, skutecznego pozyskiwania środków finansowych, tworzenia trwałych podstaw współpracy partnerskiej. Wybór konkretnego rozwiązania powinien zostać poprzedzony szczegółową analizą prawną w kontekście zapisów programowych dla Aglomeracji Wałbrzyskiej proponowanych w niniejszym dokumencie.

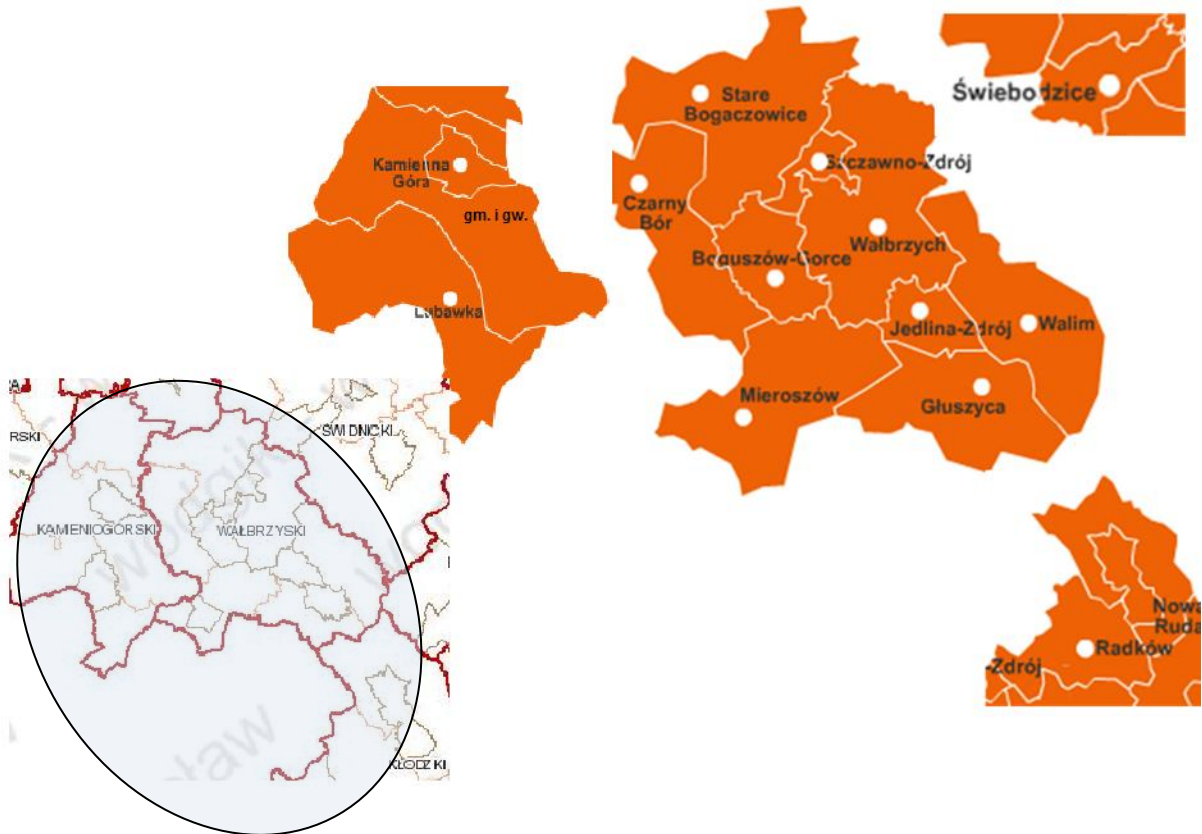
III. Syntetyczna diagnoza Aglomeracji Wałbrzyskiej

1. Położenie, powierzchnia, mieszkańcy

Aglomerację Wałbrzyską (AW) tworzy 16 gmin zlokalizowanych w południowej części województwa dolnośląskiego (WDL), które należą do 4 powiatów (wałbrzyskiego, kamiennogórskiego, świdnickiego oraz kłodzkiego). Część z gmin Aglomeracji graniczy bezpośrednio z Republiką Czeską (Lubawka, Mioszów, Głuszycza, gw. Nowa Ruda oraz Radków). Większość obszaru AW zlokalizowana jest w terenie górskim, związanym z pasmami Sudetów Środkowych oraz częściowo Karkonoszy i Rudaw Janowickich.

Pod względem powierzchni (1 167,14 km²) Aglomeracja Wałbrzyska stanowi 5,9% obszaru województwa dolnośląskiego. Około 28,9% powierzchni Aglomeracji stanowią obszary miejskie. Dla porównania tereny tego typu w województwie dolnośląskim stanowią 11%. Do największych pod względem powierzchni w Aglomeracji Wałbrzyskiej należą gminy: Kamienna Góra (gw), Radków, gw. Nowa Ruda oraz Lubawka. Ich łączna powierzchnia obejmuje obszar niemal 49% powierzchni Aglomeracji.

Rys. 1. Położenie gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem map Wojewódzkiego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej we Wrocławiu

Górski charakter obszaru w istotny sposób utrudnia wewnętrzną i zewnętrzną dostępność Aglomeracji Wałbrzyskiej powodując, że korytarze transportowe prowadzone są głównie dolinami i niejednokrotnie stanowią jedyne połączenia pomiędzy poszczególnymi jednostkami terytorialnymi (np. połączenie drogowe: Nowa Ruda – Wałbrzych). Górzysty teren AW przejawia się także w odmiennym niż przeciętna dla województwa dolnośląskiego sposobem jego zagospodarowania. Lasy stanowią ok. 37,5% powierzchni Aglomeracji (średnia dla województwa dolnośląskiego: 31,2%).

Natomiast użytki rolne stanowią w przypadku Aglomeracji 40,3% jej powierzchni - przeciętnie w województwie dolnośląskim udział ten wynosi 59,9%.

Potencjał demograficzny Aglomeracji Wałbrzyskiej to 286,5 tys. (31.12.2010) co stanowi ok. 10% potencjału ludnościowego województwa dolnośląskiego. Liczba mieszkańców poszczególnych gmin Aglomeracji określa równocześnie ich rangę ludnościową, która dla poszczególnych jednostek terytorialnych AW jest następująca:

- **miasta powyżej 100 tys. mieszkańców:** Wałbrzych, w polskiej typologii miast określany jako duży ponad 100-tysięczny ośrodek miejski (120,2 tys. mieszkańców),
- **miasta od 15 do 25 tys. mieszkańców:** Nowa Ruda (23,5 tys. mieszkańców), Świebodzice (22,9 tys. mieszkańców), Kamienna Góra (ok. 20,4 tys. mieszkańców), Boguszów-Gorce (16,0 tys. mieszkańców);
- **miasta od 5 do ok. 10 tys. mieszkańców:** Lubawka (11,6 tys. mieszkańców), Radków (9,2 tys. mieszkańców), Głuszyca (9,1 tys. mieszkańców), Mioszów (7,5 tys. mieszkańców), Szczawno-Zdrój (5,6 tys. mieszkańców), Jedlina-Zdrój (5,0 tys. mieszkańców),
- **gminy wiejskie:** gw. Nowa Ruda (ok. 11,8 tys. mieszkańców), gw. Kamienna Góra (8,9 tys. mieszkańców), Walim (5,7 tys. mieszkańców), Czarny Bór (4,8 tys. mieszkańców), Stare Bogaczowice (4,2 tys. mieszkańców).

Szczególnie negatywną tendencją demograficzną w przypadku AW jest stały odpływ jej mieszkańców. W latach 2000 – 2010 AW opuściło ok. 20 tys. mieszkańców.

Tab. 1. Potencjał ludnościowy Aglomeracji Wałbrzyskiej

Kategoria	2000	2010	2000=100	Zmiana
Ludność AW	305 573	286 542	93,8	-19 031
Ludność WOJ.DOLNOŚL. (WDL)	2911693	2916523	100,2	4 830
UDZIAŁ AW / WDL	10,5%	9,8%	-	-

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Równie niekorzystną tendencją demograficzną Aglomeracji Wałbrzyskiej jest szybki proces starzenia się jej społeczności. Wskaźnik starzenia się mieszkańców AW (liczba osób w wieku 65 lat i starszych przypadająca na 100 osób w wieku 0-14 lat) w 2010 roku wyniósł 114,7. Wskaźnik ten dla województwa dolnośląskiego kształtował się na względnie dobrym poziomie tj. 96,0, przy średniej UE-25 wynoszącej 95,0.

Potencjał ludnościowy AW osłabiany jest także przez ujemne saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych. W pierwszej dekadzie XXI wieku (2000-2011), saldo migracji wewnętrznych wyniosło średnio ok. 792 osób rocznie, zaś migracji zagranicznych średnio ok. 256 osób rocznie. Warto zaznaczyć, iż saldo migracji wewnętrznych w przypadku województwa dolnośląskiego jest dodatnie.

2. Edukacja i nauka

W gminach wchodzących w skład tworzącej się Aglomeracji Wałbrzyskiej funkcjonują **szkoły podstawowe i gimnazjalne**. W latach 2000-2010 zarówno liczba szkół podstawowych jak i uczęszczających do nich uczniów uległa zmniejszeniu, w tym liczba szkół zmniejszyła się z 97 do 73, natomiast liczba uczniów z 22,8 tys. do 14,1 tys. Nieco odmienną tendencją cechują się gimnazja. Ich liczba wzrosła z 52 w 2000 roku do 58 w 2010 roku. Liczba gimnazjalistów zmniejszyła się natomiast z 9,0 tys. do 8,8 tys. Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne Aglomeracji Wałbrzyskiej cechuje w miarę wyrównany poziom nauczania oraz istniejącego zaplecza⁴.

⁴ Informacje zebrane na podstawie wywiadów przeprowadzonych w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej i wizyt studialnych.

Niemniej wyniki nauczania szkół podstawowych i gimnazjalnych w skali województwa dolnośląskiego nie należą do najlepszych. Zgodnie z rankingiem gmin województwa dolnośląskiego⁵ odnoszącym się do wyników uzyskanych przez uczniów ze sprawdzianu końcowego w szkole podstawowej, najwyżej bo na 10 miejscu zostały sklasyfikowane Stare Bogaczowice. Dalsze miejsca zajęły: Lubawka (30 miejsce), gm. Kamienna Góra (39 miejsce), Czarny Bór (40 miejsce), Świebodzice (41 miejsce), gw. Nowa Ruda (42 miejsce), gm. Nowa Ruda (48 miejsce), Jedlina-Zdrój (51 miejsce), Walim (72 miejsce), gw. Kamienna Góra (79 miejsce), Mieroszów (80 miejsce), Wałbrzych (113 miejsce), Szczawno-Zdrój (134 miejsce), Głuszycza (140 miejsce), Radków (141 miejsce), Boguszów-Gorce (156 miejsce). Ocenie poddano 169 gmin.⁶

Podobny ranking w odniesieniu do wyników uzyskanych przez uczniów z egzaminu gimnazjalnego w gminach województwa dolnośląskiego wskazuje, iż najwyższe miejsce wśród gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej zajęły Stare Bogaczowice (14 miejsce). W dalszej kolejności znalazły się: Świebodzice (35 miejsce), Szczawno-Zdrój (48 miejsce), gm. Nowa Ruda (60 miejsce), Wałbrzych (62 miejsce), Mieroszów (67 miejsce), gw. Kamienna Góra, gm. Kamienna Góra (78 miejsce), Czarny Bór (102 miejsce), Boguszów-Gorce (102 miejsce), Walim (109 miejsce), gw. Nowa Ruda (110 miejsce), Lubawka (116 miejsce), Jedlina-Zdrój (122 miejsce), Radków (134 miejsce), Głuszycza (161 miejsce)⁷. Identycznie, jak w przypadku poprzedniego rankingu odnoszącego się do wyników egzaminu końcowego w szkole podstawowej, ocenie poddano 169 gmin województwa dolnośląskiego.

Placówki edukacji podstawowej i gimnazjalnej stanowią niewątpliwie ośrodki centro twórcze w mniejszych gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej takich jak Czarny Bór, Jedlina-Zdrój, gw. Kamienna, Mieroszów, Stare Bogaczowice, Walim. Ich wyróżnikiem jest aktywności w zakresie organizacji wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych, sportowych czy zajęć pozalekcyjnych (szczególnie w Głuszycy, Lubawce, gm. Nowa Ruda, gw. Nowa Ruda Gmina oraz w Radkowie i Starych Bogaczowicach), lub też dobra infrastruktura edukacyjno-sportowa (Boguszów-Gorce, Jedlina-Zdrój, gw. Kamienna Góra, Szczawno-Zdrój, Świebodzice, Walim).

Edukacja ponadgimnazjalna realizowana jest na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej w ramach 10 liceów ogólnokształcących, 10 techników, 1 technikum dla dorosłych, 2 techników uzupełniających oraz 2 liceów profilowanych. Zdecydowana większość potencjału szkół podnagimnazjalnych zlokalizowana jest w Wałbrzychu. Za najlepsze liceum uznaje się II Liceum Ogólnokształcące im. Hugo Kołłątaja w Wałbrzychu (12 miejsce w województwie dolnośląskim oraz w pierwszej setce szkół ogólnokształcących w Polsce). W latach 2000-2010 zmniejszyła się liczba uczniów liceów z 4,4 tys. do 3,2 tys. Wzrosła natomiast liczba uczniów techników z 2,4 tys. do 3,3 tys. Średnia zdawalność matur, mierzona jako iloraz liczby osób, które zdały maturę do liczby osób przystępujących do egzaminu dojrzałości w 2010 roku, kształtowała się na poziomie 71,2% i była zbliżona do średniej dla województwa dolnośląskiego (71,9%). Spadek liczby uczniów w liceach w latach 2000-2010 skutkowało istotnym zmniejszeniem się liczby osób, które zdały maturę. O ile w 2000 roku maturę pomyślnie zdało 1087 uczniów to w 2010 roku liczba ta kształtowała się na poziomie o ponad połowę niższym (tj. 457 uczniów).

W ramach Aglomeracji Wałbrzyskiej funkcjonują również **szkoły zawodowe**, które w okresie 2000-2010 przechodziły regres zarówno w zakresie liczby placówek jak i uczęszczających do nich uczniów (spadek liczby szkół z 16 do 9 placówek, spadek liczby uczniów z 3,2 tys. do 1,4 tys.).

Szkolnictwo wyższe w Aglomeracji Wałbrzyskiej realizowane jest przez Państwową Wyższą Szkołę Zawodową im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu, Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny

⁵ Ranking gmin województwa dolnośląskiego wg wyników uzyskanych przez uczniów ze sprawdzianu końcowego w szkołach podstawowych w 2008 roku. Instytut Analiz Regionalnych, Maj 2008.

⁶ Absolwenci szkół podstawowych w gminach, które w rankingu zajęły miejsca poniżej 47 uzyskali wynik z egzaminu końcowego niższy niż średnia wojewódzka.

⁷ Miejsca poniżej 36 oznaczały, iż średni wynik uzyskany przez uczniów szkół gimnazjalnych był niższy niż średnia wojewódzka

Politechniki Wrocławskiej w Wałbrzychu, Wałbrzyską Wyższą Szkołę Zarządzania i Przedsiębiorczości oraz Polsko-Czeską Wyższą Szkołę Biznesu i Sportu „Collegium Glaciense” w gm. Nowa Ruda.

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu oferuje studia licencjackie i inżynierskie na kierunkach: administracja, pedagogika, techniki dentystyczne, turystyka i rekreacja, dziennikarstwo i komunikacja społeczna, politologia, filologia (angielska, niemiecka, hiszpańska, rosyjska), kosmetologia, architektura krajobrazu, bezpieczeństwo i higiena pracy, gospodarka przestrzenna, logistyka. Ponadto, w ramach kierunku administracja oferowane są również studia II stopnia. Szkoła kształci ok. 3 tys. studentów i jest największą uczelnią publiczną w Aglomeracji Wałbrzyskiej. W ramach swojej działalności prowadzi także między innymi studia podyplomowe oraz uniwersytet trzeciego wieku. Uczelnia organizuje również działalność kulturalno-społeczną.

Druga z placówek, tj. Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny Politechniki Wrocławskiej w Wałbrzychu, oferuje studia wyższe I stopnia na kierunkach: budownictwo, inżynieria środowiska, mechanika i budowa maszyn, zarządzanie i inżynieria produkcji. Obecnie kształci się w niej ok. 800 studentów.

Wałbrzyska Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości kształci ok. 3,0 tys. studentów na studiach licencjackich (fizjoterapia, pedagogika, zarządzanie, administracja, finanse i rachunkowość), inżynierskich (inżynier: jakości, bezpieczeństwa, procesu; inżynieria: finansowa, komunikacji wizerunkowej, przestrzenna, środowiska), magisterskich (zarządzanie, pedagogika).

Polsko-Czeska Wyższa Szkoła Biznesu i Sportu „Collegium Glaciense” w gm. Nowa Ruda oferuje studia licencjackie na kierunkach wychowanie fizyczne oraz zarządzanie.

Potencjał naukowo badawczy wśród gmin tworzących Aglomerację Wałbrzyską należy ocenić jako niski. Potencjał tego typu może w przyszłości zostać zbudowany w oparciu o Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny Politechniki Wrocławskiej w Wałbrzychu, Państwową Wyższą Szkołę Zawodową im. Angelusa Silesiusa oraz Wałbrzyską Wyższą Szkołę Zarządzania i Przedsiębiorczości, choć obecnie placówki te pełnią głównie funkcję dydaktyczną. Podstawy dla tworzenia potencjału naukowo-badawczego mogą dotyczyć także innych instytucji jak: Specjalistycznego Szpitala im. dra A. Sokołowskiego (Wałbrzych), Dolnośląskiego Centrum Rehabilitacji (Kamienna Góra), Dolnośląskiego Parku Technologicznego (Szczawno-Zdrój), lecznictwa uzdrowiskowego (balneoterapia, terenoterapii, rehabilitacji kardiologicznej w Jedlinie-Zdroju i Szczawnie-Zdroju, a także Stację Doświadczalną Oceny Odmian w Bukówce (Lubawka) wchodzącą w skład Centralnego Ośrodka Badania Odmian Roślin Uprawnych⁸. Obecnie jednak w większości ze wskazanych instytucjach nie prowadzi się szerzej znanych projektów badawczych, w tym związanych z komercjalizacją i transferem wiedzy do sektora biznesu.

3. Kultura

Infrastruktura kultury gmin tworzących Aglomerację Wałbrzyską w skali województwa dolnośląskiego prezentuje się na poziomie przeciętnym lub niskim. W przypadku kin ich liczba w Aglomeracji w pierwszej dekadzie XXI spadła z 9 do 3⁹, powodując, że potencjał infrastruktury związanej z kinami w odniesieniu do tego potencjału mierzonego dla województwa dolnośląskiego zmniejszył się z 14,5% do 7,9%.

⁸ <http://zybiszow.coboru.pl/index.aspx>

⁹ Kina znajdują się wyłącznie w Wałbrzychu oraz gm. Nowa Ruda.

Tab. 2. Infrastruktura kultury w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej - kina

Kategoria	2000	2010	2000=100	Zmiana
Kina w AW	9	3	33	-6
Kina w WOJ.DOLNOŚL.	62	38	61	-24
UDZIAŁ AW / WDL	14,5%	7,9%	-	25%

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Wśród 4 instytucji muzycznych zorganizowanych w województwie dolnośląskim jako instytucje kultury (1 chór i 3 filharmonie) na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej znajduje się tylko jedna tj. Filharmonia Sudecka.

Wśród 12 teatrów¹⁰ działających w województwie dolnośląskim w ramach Aglomeracji Wałbrzyskiej funkcjonują tylko teatr dramatyczny i teatr lalkowy, oba działające w Wałbrzychu. Uzupelnieniem w tym zakresie jest Teatr Zdrojowy w Szczawnie-Zdroju, który ze względu na swój impresaryjny charakter nie jest statystycznie kategoryzowany, jako podmiot działający w branży teatralnej.

Podobnie nieduży w ujęciu stricte statystycznym jest potencjał kultury gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej związany z muzeami. Według GUS w gminach Aglomeracji w 2010 roku działały zaledwie 3 muzea (w Wałbrzychu, gm. Kamiennej Górze¹¹, Walimiu). Niemniej działalność muzealnicza prowadzona jest w gminach Aglomeracji także przez inne podmioty np.: Podziemne Miasto Osówka Sp. z o.o. w Głuszycy, Kopalnia Nowa Ruda – Podziemna Trasa Turystyczna, Izba Tkacka prowadzona przez Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Chełmska Śląskiego, „Tkacze Śląscy” (Lubawka), Muzeum Modelarstwa i Lotnictwa w Miniaturze w Szczawnie-Zdroju, Pocysterski zespół klasztorny w Krzeszowie.

W dziedzinie kultury za najważniejsze podmioty w większości gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej uważa się lokalne centra lub domy kultury (tj.: Czarny Bór, gw. Kamienna Góra, Jedlina-Zdrój, gm. Kamienna Góra, Lubawka, Mieroszów, gw. Nowa Ruda, gw. Nowa Ruda Gmina, Radków, Świebodzice, Walim). W Boguszowie-Gorcach, Głuszycy oraz Starych Bogaczowicach funkcję tego rodzaju pełnią gminne biblioteki¹². Potencjał lokalnych centrów i domów kultury Aglomeracji Wałbrzyskiej (18 podmiotów) stanowi zaledwie 6,9% tego rodzaju instytucji w województwie dolnośląskim.

Aktywność kulturalna mieszkańców gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej w relacji do aktywności kulturalnej mieszkańców województwa dolnośląskiego jest zróżnicowana. W gminach Aglomeracji działają 84 zespoły artystyczne oraz 90 kół (kluby), co stanowi odpowiednio 9,1% oraz 8,4% tego rodzaju aktywności kulturalnych województwa dolnośląskiego.

Tab. 3. Aktywność kulturalna mieszkańców gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej – widzowie na seansach filmowych

Kategoria	2000	2011	2000=100	Zmiana
Liczba widzów na seansach filmowych w AW	70 288	365 796	520	295 508
Liczba widzów na seansach filmowych w WOJ.DOLNOŚL.	1 982 370	3 590 872	181	1 608 502
UDZIAŁ AW / WDL	3,55%	10,19%	-	18%

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

¹⁰ Instytucja lub organizacja zajmująca się profesjonalnie regularnym wystawianiem utworów scenicznych (dramatycznych, lalkowych, muzycznych i rozrywkowych) posiadająca stały zespół (aktorów, śpiewaków, tancerzy, muzyków, reżyserów, scenografów).

¹¹ działalność muzealna jest prowadzona także w Sztolniach ARADO przez Muzeum Obrony Wybrzeża prowadzone przez Fort Gerharda

¹² Informacje zebrane na podstawie wywiadów przeprowadzonych w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej.

W okresie 2000-2011 ponad 5-krotnemu wzrostowi uległa liczba widzów na seansach firmowych w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej (głównie za sprawą kompleksu kinowego Cinema City Wałbrzych). Tak znaczący wzrost liczby widzów znalazł swoje odzwierciedlenie w zwiększeniu udziału liczby osób na seansach filmowych z Aglomeracji Wałbrzyskiej w relacji do województwa dolnośląskiego (z 3,6% do 10,2%).

Tendencją spadkową cechuje się natomiast liczba słuchaczy instytucji muzycznych w Aglomeracji Wałbrzyskiej. W okresie 2009-2011 liczba ta zmniejszyła się o 57%, zaś ich udział w liczbie osób uczęszczających na koncerty organizowane przez wszystkie dolnośląskie instytucje muzyczne spadł z niemal 25% do ok. 12%.

Tab. 4. Aktywność kulturalna mieszkańców gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej – słuchacze instytucji muzycznych

Kategoria	2009	2011	2009=100	Zmiana
Liczba słuchaczy instytucji muzycznych w AW	21 133	9 041	43	-12 092
Liczba słuchaczy instytucji muzycznych w WOJ.DOLNOŚL.	85 380	73 533	86	-11 847
UDZIAŁ AW / WDL	24,75%	12,30%	-	102%

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Pomimo dobrej ogólnokrajowej rozpoznawalności Teatru Dramatycznego w Wałbrzychu liczba jego widzów na przestrzeni lat 2009-2011 zmniejszyła się z 11,5 tys. do 10,1 tys. Dużą popularnością wśród najmłodszych widzów przedstawień teatralnych cieszy się natomiast Teatr Lalki i Aktora w Wałbrzychu. W analizowanym okresie liczba widzów jego widowisk wzrosła z 23,6 tys. do 24,3 tys. Co istotne, liczba widzów odwiedzających Teatr Lalki i Aktora w Wałbrzychu stanowi niemal 1/3 wszystkich widzów w województwie dolnośląskim uczestniczących w przedstawieniach teatrów lalkowych.

Tab. 5. Aktywność kulturalna mieszkańców gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej – widzowie w salach teatralnych

Kategoria	2009	2011	2009=100	Zmiana
Liczba widzów widowisk – teatr dramatyczny w AW	11 452	10 078	88	-1 374
Liczba widzów widowisk – teatr dramatyczny w WOJ.DOLNOŚL.	158 321	131 112	83	- 27 209
UDZIAŁ AW / WDL	7,2%	7,7%	-	5,0%
Liczba widzów widowisk – teatr lalkowy w AW	23 626	24 316	103	690
Liczba widzów widowisk – teatr lalkowy w WOJ.DOLNOŚL.	67 952	79 739	117	11 787
UDZIAŁ AW / WDL	34,8%	30,5%	-	5,9%

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Pod względem liczby osób zwiedzających muzea zlokalizowane na terenie gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej – wyłącznie w odniesieniu do muzeów zorganizowanych na zasadach instytucji kultury – ich liczba w okresie 2000-2011 wzrosła z 65,6 tys. do 88,8 tys. W tym samym okresie liczba osób odwiedzających muzea w województwie dolnośląskim rosła w szybszym tempie tj.: z 1 134 tys. do 1 719 tys. W ten sposób udział osób odwiedzających muzea w Aglomeracji Wałbrzyskiej wśród odwiedzających muzea w województwie dolnośląskim spadł z 5,8% do 5,2%.

Tab. 6. Aktywność kulturalna mieszkańców gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej – zwiedzający muzea

Kategoria	2000	2011	2000=100	Zmiana
Liczba zwiedzających muzea w AW	65 550	88 809	26	23 259
Liczba zwiedzających muzea w WOJ.DOLNOŚL.	1 134045	1 719 309	152	585 264
UDZIAŁ AW / WDL	5,8%	5,2%	-	4,0%

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Zaprezentowane powyżej dane statystyczne dotyczące odwiedzających muzea nie obejmują osób odwiedzających przykładowo: Podziemną Trasę Turystyczną Kopalni Nowa Ruda, Podziemne Miasto Osówka w Głuszycy, Izbę Tkacką w Chełmsku Śląskim, czy najbardziej popularny Pocysterski zespół klasztorny w Krzeszowie¹³. Wymienione obiekty odwiedza co najmniej kilkadziesiąt tysięcy osób rocznie¹⁴.

Osobnego omówienia wymaga zagadnienie **produktów kultury** dostępnych w ramach gmin tworzących Aglomerację Wałbrzyską. Większość z nich przybiera formę wydarzeń o raczej lokalnym zasięgu oddziaływania ograniczonym się do organizacji imprez z okazji dni miasta, imprez tematycznych, zajęć świetlicowych, przedstawień dla dzieci i młodzieży, itp. Do najważniejszych produktów kulturalnych przygotowanych przez gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej zaliczono¹⁵:

- Międzynarodowy Festiwal Teatrów Ulicznych, a także Festiwal Zupy Jedlina-Zdrój (Jedlina-Zdrój),
- Festiwal Coverów, Podziemna Trasa Turystyczna Arado, Muzeum Tkactwa (gm. Kamienna Góra),
- Złot Krasnoludków, Parada Strachów Polnych (gw. Kamienna Góra – Gorzeszów, Krzeszów),
- Jarmark Tkaczy, Konkurs Palm Wielkanocnych, Mała Wielkanoc – Konkurs Potraw (Lubawka – Chełmsko Śląskie),
- Festiwal z Gitarą na Stoku Głuszycy (Głuszycy),
- Sokołowsko Festiwal – Hommage à Kieślowski (Mieroszów),
- Międzynarodowy Festiwal Folkloru (gm. Nowa Ruda),
- Międzynarodowy Festiwal Henryka Wieniawskiego (Szczawno-Zdrój),
- Rock Festival, Festiwal Sztuki i Rzemiosła (Świebodzice),
- Festiwal Sera (Walim),
- Festiwal Zwiastunów Filmowych, Festiwal Piosenki Dziecięcej, Festiwal Kameralistyki Ensemble, Festiwal Kwiatów i Sztuki, Wałbrzyskie Fanaberie Teatralne (Wałbrzych).

Tworząca się Aglomeracja Wałbrzyska nie posiada kompleksowej, całościowej oferty produktów kulturalnych. Odczuwalny jest brak produktu kultury, w tym udostępnianego na zasadach pakietyzacji, integrującego wszystkie gminy Aglomeracji, o co najmniej krajowej rozpoznawalności.

4. Turystyka

W przypadku każdej z gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej istnieje co najmniej jedna atrakcja turystyczna zorganizowana na poziomie produktu turystycznego, aczkolwiek od różnorodnej skali oddziaływania i odmiennym ukierunkowaniu na profil odbiorcy (turysty). Mając na uwadze powyższe można wyróżnić kilka typów turystyki realizowanych w poszczególnych gminach Aglomeracji oferujących atrakcje turystyczne o zbliżonym charakterze:

- **turystyka uzdrowiskowa:** Szczawno-Zdrój, Jedlina-Zdrój, w przyszłości do funkcji tej może pretendować Mieroszów z uzdrowiskiem Sokołowsko. Gminy te mogą także

¹³ Brak ujęcia w statystyce publicznej wynika ze zorganizowania tych podmiotów na innych zasadach niż instytucje kultury

¹⁴ W przypadku Pocysterskiego zespołu klasztornego w Krzeszowie, liczbę odwiedzających szacuje się na ok. 80 tys. osób rocznie

¹⁵ Informacje zebrane na podstawie wywiadów przeprowadzonych w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej i wizyt studialnych.

w przyszłości pełnić rolę ośrodków **turystyki spa-wellness** (w przypadku wykorzystania wód termalnych i oferowania usług w zakresie poprawy kondycji fizycznej i psychicznej);

- **turystyka krajoznawcza:** ukierunkowana na zwiedzanie obiektów, budynków, miejscowości, Wałbrzych (głównie Zamek Książ, także Palmiarnia), Walim (Zamek Grodno, zapora na Jeziorze Bystrzyckim, Lipa Fryderyka), Jedlina-Zdrój (zespół pałacowo-parkowy w Jedlinie, najdłuższy tunel kolejowy w Polsce, wiadukty Kolei Srebrnogórskiej, pijalnia wód mineralnych), Stare Bogaczowice (Cieszów - Zamek Cisy, Gostków – wiatrak, zespół pałacowo - parkowy w Strudze), Szczawno-Zdrój (Hotel Zdrojowy nr 1, Hala spacerowa pijalni wód mineralnych, wzgórze Giedymina), Czarny Bór (wieża piastowska), a także układów architektoniczno-urbanistyczny miast i miejscowości takich jak: Kamienna Góra (Stare Miasto wraz z murami obronnymi), Lubawka (rynek z ratuszem), Nowa Ruda (rynek z ratuszem), Świebodzice (rynek z ratuszem oraz miejskie mury obronne), Mieroszów (układ urbanistyczny centrum Mieroszowa, Sokołowska, cerkiew w Sokołowsku, Ruiny Zamku Radosno), Głuszycza (ruiny Zamku Rogowiec), Chełmsko Śląskie (układ urbanistyczny centrum wraz z Domami Tkaczy), Mauzoleum Schaffgotschów w Raszowie (gw. Kamienna Góra);
- **turystyka postindustrialna:** związana ze zwiedzaniem obiektów przemysłowych w gm. Nowej Rudzie (Podziemna Trasa Turystyczna - Kopalnia Nowa Ruda), Wałbrzychu (Park Wielokulturowy Stara Kopalnia), Boguszowie-Gorcach (Szyb Witold), budynki kopalni i zespołu byłej huty Barbara (Przygórze, gw. Nowa Ruda), pozostałości dawnej kopalni Waclaw, fabryki amunicji i zabudowań militarnych z czasów II wojny światowej (Ludwikowice Kłodzkie, gw. Nowa Ruda), wapienniki w Cieszowie (Stare Bogaczowice);
- **turystyka militarna:** łącząca się ze zwiedzaniem podziemi w ramach kompleksu Riese w Głuszycy i Walimiu, podziemi Arado w Kamiennej Górze, oraz podziemi Zamku Książ w Wałbrzychu, Mauzoleum na Nowym Mieście w Wałbrzychu, schron przeciwlotniczy w 2 Liceum Ogólnokształcącym w Wałbrzychu;
- **turystyka sentymalna:** związana z odwiedzinami miejsc urodzenia lub pochodzenia rodziny, które to miejsca zostały opuszczone ze względów politycznych lub ekonomicznych (wszystkie gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej);
- **turystyka piesza:** w tym szlaki turystyczne w ramach poszczególnych pasm Sudetów Środkowych (Góry Kamienne, Góry Wałbrzyskie, Góry Sowie w tym schronisko „Orzeł”, „Sowa” w pobliżu Sokolca, Góry Stołowe wraz z Zaworami): Boguszów-Gorce, Mieroszów (z schroniskiem „Andrzejówka” na przełęczy Trzech Dolin oraz skandynawskimi wiatami turystycznymi), Czarny Bór (Masyw Trójgarbu), Lubawka (Krucza Skała), gw. Kamienna Góra – Gorzeszów (Głazy Krasnoludków i Gorzeszowskie Skałki), gm. Nowa Ruda, gw. Nowa Ruda, Walim, Radków, Stare Bogaczowice, Szczawno-Zdrój, Wałbrzych; wschodnie pasmo Karkonoszy (Przełęcz Okraj); wschodnie pasmo Rudaw Janowickich; **rowerowa** (Boguszów-Gorce, Głuszycza, Jedlina-Zdrój, Mieroszów, gw. Nowa Ruda (Schronisko „Zygmuntówka” w Jugowie), Szczawno-Zdrój¹⁶); **narciarska:** Jedlina-Zdrój, Boguszów Gorce (Ośrodek Rekreacyjno-Sportowy „Dzikowiec”), Głuszycza, Lubawka (narciarskie trasy zjazdowe i biegowe), gw. Kamienna Góra (narciarskie trasy zjazdowe i biegowe), Mieroszów (narciarskie trasy zjazdowe i biegowe), gw. Nowa Ruda (Sokolec i wyciągi narciarskie na przełęczy Jugowskiej), Walim (kompleks Rzeczka);
- **turystyka biznesowa:** wynikająca głównie z kontaktów handlowych w ramach Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (Wałbrzych, Szczawno-Zdrój, Świebodzice, Nowa Ruda) oraz Kamiennogórskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Małej Przedsiębiorczości (gm. Kamienna Góra, Lubawka);
- **turystyka religijna:** realizowana głównie w Krzeszowie - gw. Kamienna Góra (Pocysterski zespół klasztorny wraz z Kalwarią Krzeszowską), Radkowie (Sanktuarium Marki Boskiej Wambierzyckiej), a także w Mieroszowie (kościół św. Jadwigi w Rybnicy Leśnej – najstarszy zabytek architektury drewnianej Dolnego Śląska, cerkiew w Sokołowsku), w Starych Bogaczowicach (kaplica św. Anny i zespół poklasztorny w Starych Bogaczowicach) w Świebodzicach (kościół św. Mikołaja);

¹⁶ trasy rowerowe w Szczawnie-Zdroju prowadzące od ul. Szczawieńskiej poprzez Al. Spacerową w kierunku Góry Chełmiec

- **turystyka handlowa:** Wałbrzych, Nowa Ruda, Kamienna Góra, Szczawno-Zdrój, Świebodzice ze względu na funkcjonujące w tych miastach zaplecze handlowo-usługowe.

Ponadto do pełnienia funkcji centrum **turystyki medycznej** związanej z korzystaniem ze świadczeń medycznych, a także centrum **turystyki kulturowej** dotyczącej organizacji dużych wydarzeń o znaczeniu kulturalno-rozrywkowym może pretendować Wałbrzych.

Poziom zaawansowania i pakietyzacji produktów turystycznych Aglomeracji Wałbrzyskiej można uznać za niewielki. Przemawia za tym argument, iż w większości gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej turysta przebywa od zaledwie kilku godzin do maksymalnie 3 dni (pobyty weekendowe). Wyjątek stanowią gminy uzdrowiskowe (Szczawno-Zdrój, Jedlina-Zdrój), w których pobyty sanatoryjne obejmują trzy tygodnie.

Liczba osób nocujących w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej w latach 2004-2011 wzrosła z 63,6 tys. do 82,3 tys. osób, tj. o 29%. Niemniej w tym samym okresie liczba udzielonych noclegów w całym województwie dolnośląskim rosła szybciej tj. o 38%. Liczba osób nocujących w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej stanowi zaledwie ok. 5,6% liczby osób nocujących w województwie dolnośląskim (ponadto udział ten ulega zmniejszeniu).

Tab. 7. Liczba Polaków oraz gości zagranicznych nocujących w obiektach zbiorowego zakwaterowania w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej

Kategoria	2004	2011	2004=100	Zmiana
Liczba nocujących w AW	63 555	82 289	129	18 734
Liczba nocujących w WOJ.DOLNOŚL.	1 065 765	1 472 180	138	406 415
UDZIAŁ AW / WDL	5,96%	5,59%	-	4,0%

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

W 2004 roku najwięcej noclegów udzielono Polakom i gościom zagranicznym w Szczawnie-Zdroju (26,5% wszystkich noclegów udzielonych w gminach Aglomeracji). Od 2010 roku liderem pod względem liczby udzielonych noclegów w Aglomeracji Wałbrzyskiej stał się Radków. Przykładowo w 2011 roku w Radkowie udzielono 62,8 tys. noclegów (tj. 25,8% wszystkich noclegów udzielonych w gminach Aglomeracji). Ogółem w latach 2004-2011 nastąpił wzrost liczby noclegów udzielonych w Aglomeracji Wałbrzyskiej o 5,5%. Przeciętny czas pobytu turysty w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej wynosi ok. 3 dni.

Bazę noclegową Aglomeracji Wałbrzyskiej tworzy ok. 3,1 tys. miejsc noclegowych w ramach 46 zarejestrowanych obiektów zbiorowego zakwaterowania. Około 1/3 miejsc noclegowych (tj. 1 158) przypada na hotele. W Aglomeracji działa jeden hotel **** - Pałac Jugowice w Walimiu. Do kategorii hoteli *** gwiazdkowych zaliczają się między innymi: Hotel Zamkowy w Wałbrzychu, Hotel Qubus w Wałbrzychu, Hotel Expres w Wałbrzychu, Hotel przy Oślej Bramie w Wałbrzychu, Pałac Struga w Starych Bogaczowicach, Hotel Jedlinka w Jedlinie-Zdroju, Hotel Piotr w Boguszowie-Gorcach, Hotel Maria Helena w Szczawnie-Zdroju. Na terenie Aglomeracji działają w zasadzie tylko dwa sieciowe ośrodki zakwaterowania tj. Qubus Hotel Wałbrzych oraz Geovita - Centrum Konferencji i Rekreacji w Jugowicach (Walim). Znaczący udział w bazie noclegowej (ponad 63,6%) posiadają: pozostałe miejsca noclegowe, miejsca noclegowe w zespołach domków turystycznych, miejsca noclegowe na kempingach (1 972 miejsca noclegowe). Istotną bazę noclegową, nie ujętą w pełni przez statystykę publiczną tworzą także pensjonaty i gospodarstwa agroturystyczne.

Baza noclegowa mierzona liczną miejsc noclegowych w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej przypadających na 1000 jej mieszkańców w latach 2004-2010 wzrosła nieznacznie z 10,2 do 10,9. Dla porównania w województwie dolnośląskim wzrost liczby miejsc noclegowych jest znacząco wyższy. W 2004 roku liczba miejsc noclegowych przypadająca na 1000 mieszkańców województwa dolnośląskiego wyniosła 15,8, natomiast w 2010 było to 17,1.

Tab. 8. Baza noclegowa gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej - liczba miejsc noclegowych na 1000 mieszkańców

Kategoria	2004	2010	2004=100
Liczba miejsc noclegowych w AW	10,2	10,9	107
Liczba miejsc noclegowych w WOJ.DOLNOŚL.	15,6	17,1	110

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Oferta turystyczna gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej, głównie w zakresie turystyki pieszej, rowerowej, narciarskiej, sanatoryjnej, militarnej, krajoznawczej, postindustrialnej konkuruje z dobrze rozpoznawalnymi produktami turystycznymi oferowanymi przez gminy Sudetów Zachodnich (Karpacz, Szklarska Poręba - Jakuszyce, Kowary), Gór Izerskich (Świeradów-Zdrój) oraz Kotliny Kłodzkiej (Złoty Stok, Polanica-Zdrój, Duszniki-Zdrój – Zieleniec, Kudowa-Zdrój, Lądek-Zdrój, Długopole-Zdrój, Kłodzko, Bystrzyca Kłodzka – Międzygórze, Stronie Śląskie – Kletno oraz Czarna Góra).

Szczególnie w obrębie Karkonoszy baza noclegowa jest lepiej rozwinięta, zaś liczba turystów zdecydowanie większa. Przykładowo tylko w Karpaczu liczba obiektów noclegowych w 2011 roku wyniosła: 119; liczba miejsc noclegowych: 8,6 tys.; liczba udzielonych noclegów w obiektach zbiorowego zakwaterowania: 216,2 tys. osób. Podobnie w obrębie Kotliny Kłodzkiej, przykładowo w samej Kudowie-Zdroju liczba obiektów noclegowych w 2011 roku wyniosła: 19; liczba miejsc noclegowych: 1,7 tys.; liczba udzielonych noclegów: 44,1 tys.

Za konkurencyjną względem produktów turystycznych Aglomeracji Wałbrzyskiej (w zakresie turystyki pieszej i rowerowej) należy uznać również ofertę Rudaw Janowickich (przykładowo: Rudawski Park Krajobrazowy), częściowo Pogórza Kaczawskiego (w tym Szlak Wygasłych Wulkanów), a także po stronie czeskiej ofertę turystyczną Teplic nad Metują w szczególności Skalnego Miasta (Adršpassko-Teplické Skály).

5. Sport i rekreacja

Bazę sportowo-rekreacyjną gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej cechuje zróżnicowany poziom zarówno w zakresie jakości zaplecza technicznego jak i skali realizowanych imprez i aktywności. Zbiór obiektów o ponadlokalnym znaczeniu, przyciągające nie tylko mieszkańców Aglomeracji, ale także osoby spoza analizowanego obszaru obejmuje:

- wyciągi narciarskie:
 - Boguszów-Gorce: Ośrodek Sportowo-Rekreacyjny Góra Dzikowiec (długość trasy 800 m, kolej linowa kanapowa),
 - Głuszyca: wyciąg przy Łomnickiej Chacie (długość tras: 250 m, 400 m, wyciąg orczykowy),
 - Jedlina-Zdrój: stok na Czarodziejskiej Górze Relax (długość trasy 500 m, wyciąg orczykowy),
 - gw. Kamienna-Góra: Stacja Narciarska Czarnów (długość tras: 700 m, 500 m, wyciąg teleskopowy),
 - Lubawka: północno-wschodnie zbocze Świętej Góry (długość tras: 650 m, 810 m, 1560 m, wyciąg orczykowy),
 - Mieroszów: na Przełęczy Trzech Dolin w pobliżu schroniska Andrzejówka funkcjonują 2 wyciągi: Gwarek (długość trasy 340 m, wyciąg orczykowy), Muflon (długość trasy 260 m, wyciąg talerzykowy), w mieście funkcjonuje wyciąg przenośny o długości 100 m,
 - gw. Nowa Ruda: Kompleks narciarski „Jugów” oferujący (długość tras od 600 m do 200 m, wyciąg talerzykowy), „Sokół” (długość tras 500 m i 380 m),
 - Radków – Łężyce, (długość trasy 400 m, wyciąg orczykowy)
 - Walim: Kompleks wyciągów narciarskich „Rzeczka” (długość tras od 1000 m do 380 m, wyciąg orczykowy),

- narciarskie trasy biegowe:
 - Boguszów-Gorce, między innymi trasy biegowe zlokalizowane w rejonie Dzikowca,
 - gw. Kamienna Góra, między innymi trasy biegowe w Czarnowie o długości ok. 2,5 km
 - Lubawka, w tym między innymi szlaki narciarstwa biegowego: Opawa, Podlesie, Święta Góra (długość tras: 34,8 km)
 - Mieroszów, w szczególności trasy biegowe w okolicy Przełęczy Trzech Dolin, na których organizowany jest Bieg Gwarków i Bieg Skalnika, oraz trasy w Sokołowsku i Mieroszowie,
 - Radków, 3 pętle wokół Szczelińca Wielkiego o długości ok. 50 km,
 - Szczawno-Zdrój, odcinek trasy biegowej wokół Wzgórza Giedymina,
 - Walim, trasy biegowe w ramach Gór Sowich,
- skocznia narciarska:
 - Lubawka, w punkcie konstrukcyjnym: 85 m (wymagająca remontu);
- parki rozrywki
 - Jedlina-Zdrój – Park Linowy „Czarodziejskie liny” oraz tor saneczkowy (Czarodziejska Góra Relax),
- kryte pływalnie i aquapark
 - Kamienna Góra - basen kryty przy ul. Fabrycznej,
 - gm. Nowa Ruda – Aqua Centrum w Słupcu,
 - Świebodzice – Wodne Centrum Rekreacji,
 - Wałbrzych – Wałbrzyskiej Centrum Sportowo-Rekreacyjne „Aqua-Zdrój” (w budowie), basen kryty przy ul. Ogrodowej, basen przy SP nr 21 na Podzamczu,
- tor kolarski i trasy rowerowe:
 - Boguszów Gorce: między innymi trasa rowerowa „downhill” oraz trasa widokowa MTB (w ramach Ośrodka Sportowo-Rekreacyjnego Góra Dzikowiec,
 - Szczawno-Zdrój: tor kolarski: „Four Cross”,
 - gw. Kamienna Góra, w tym szlaki rowerowo-rodzinne: Szlak Cystersów, Obwodnica Dolomitowa, Magistrała Dolina Bobru, Trasa Transgraniczna Wschodnia¹⁷,
 - Lubawka: MTB Graniczna; Obwodnica Dolomitowa, Obwodnica Zawory, Magistrała „Liczyrzepa”, Magistrała Dolina Bobru, Trasa Transgraniczna Wschodnia, Trasa Transgraniczna Zachodnia¹⁸,
 - Mieroszów-Radków: Międzynarodowa Trasa Rowerowa „Góry Stołowe”, a także trasy rowerowe pogranicza broumovsko – mierzoszowskiego,
 - Głuszycy – Walim – gw. Kamienna Góra: trasy rowerowe w ramach Strefy MTB, oraz trasy rowerowe w ramach Euroregionu Glaciensis,
 - Czarny Bór, między innymi trasa rowerowa z Witkowa do Szczawna-Zdroju, czy Witów – Krzeszów,
- kompleksy sportowe (boiska wielofunkcyjne wraz z bieżniami, siłowniami, basenem krytym):
 - gm. Nowa Ruda: Centrum Turystyczno-Sportowe,
 - Jedlina-Zdrój: Kompleks Sportowo-Rekreacyjny w Jedlinie-Zdrój,
 - Mieroszów: hala sportowa z kompleksem boisk wielofunkcyjnych i ścianą wspinaczkową,
 - Walim: Centrum Sportu i Rekreacji,
- zbiorniki wodne:
 - zalew Grzędy w Czarnym Borze, / ośrodek rekreacyjny Zielony Raj,
 - zalew w gm. Kamiennej Górze,
 - zalew w Radkowie,
 - Jezioro Bystrzyckie w Zagórzu Śląskim (gmina Walim),
 - zbiornik wodny Bukówka (Lubawka)
 - zbiornik wodny Kamyk w Głuszycy,
 - Zalew w Dzikowcu (gw. Nowa Ruda).

¹⁷ <http://www.rowery.kamienna-gora.pl/szlaki.htm>

¹⁸ <http://www.rowery.kamienna-gora.pl/szlaki.htm>

- Łądownisko Świebodzice, Szybowisko Mieroszów.

Wśród wymienionych obiektów słabo reprezentowane są przede wszystkim parki rozrywki – przykładowo konkurencyjne: parki miniatur (jak Kowarach), dinoparki (jak w Szklarskiej Porębie), tematyczne parki zabaw (jak park westernowy, leśny park niespodzianek).

Poza zróżnicowaną bazą sportowo-rekreacyjną kilka gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej wyróżnia się znaczącymi osiągnięciami w dziedzinie sportu, w tym przykładowo:

- Czarny Bór: 9 klubów sportowych, 6 olimpijczyków, Bieg Krasnali, Puchar Melafiru, Festyn Szukamy Następców Naszych Olimpijczyków,
- Głuszyca: Bike Maraton – coroczna impreza kolarska,
- Jedlina-Zdrój: organizacja Mistrzostwa Europy Środkowo-Wschodniej w petanque (Centrope Cup), najsilniejszy klub petanque w Polsce,
- gm. Kamienna Góra: wysokie miejsca zawodników w trójboju siłowym,
- gw. Kamienna Góra: Igrzyska LKS-ów i Mieszkańców Wsi,
- Lubawka: Memoriał Stanisława Bodzka w Narciarstwie Biegowym, Międzynarodowe Otwarte Zawody w Kolarstwie Górskim,
- Mieroszów: organizacja Biegu Skalnika,
- gm. Nowa Ruda: organizacja Mistrzostw Polski w pływaniu na krótkim basenie,
- Stare Bogaczowice: organizacja etapu Małego Wyścigu Pokoju,
- Szczawno-Zdrój: organizacja Pucharu Świata 4xFestina Night Race, Mistrzostw Europy w 4X, Mistrzostw Polski w 4X,
- Wałbrzych/Mieroszów: Biegu Gwarków,
- Wałbrzych: Górale na start - cykl wyścigów MTB XC.

Poziom aktywności sportowej mieszkańców Aglomeracji Wałbrzyskiej należy uznać zbliżony do średniej dla województwa dolnośląskiego. Na przestrzeni ostatnich lat tj. 2008-2010 liczba klubów sportowych działających w gminach Aglomeracji wzrosła z 78 do 84. W tym samym okresie w województwie dolnośląskim nastąpił ich wzrost z 899 do 986. Zmalał nieznacznie udział liczby klubów sportowych działających w Aglomeracji w relacji do liczby wszystkich klubów działających w województwie dolnośląskim z 8,7% do 8,5%.

Tab. 9. Liczba klubów sportowych w Aglomeracji Wałbrzyskiej

Kategoria	2008	2010	2008=100	Zmiana
Liczba klubów sportowych w AW	78	84	108	6
Liczba klubów sportowych w WOJ.DOLNOŚL.	899	986	110	87
UDZIAŁ AW / WDL	8,7%	8,5%	-	6,9%

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

W tym samym okresie wzrosła natomiast liczba osób ćwiczących w Aglomeracji Wałbrzyskiej z 5,1 tys. do 5,3 tys. Niemniej nieznacznie szybszy przeciętny wzrost liczby osób ćwiczących w województwie dolnośląskim spowodował, że udział osób ćwiczących w Aglomeracji w liczbie ćwiczących w regionie zmalał z 8,57% do 8,53%.

Tab. 10. Liczba osób ćwiczących w Aglomeracji Wałbrzyskiej

Kategoria	2008	2010	2008=100	Zmiana
Liczba osób ćwiczących w AW	5 063	5 274	104	211
Liczba osób ćwiczących w WOJ.DOLNOŚŁ.	59 073	61 859	105	2 786
UDZIAŁ AW / WDL	8,57%	8,53%	-	7,57%

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

6. Mieszkalnictwo

Niekorzystna sytuacja z punktu widzenia inwestycji mieszkaniowych w Aglomeracji Wałbrzyskiej jest szczególnie widoczna w porównaniu do trendów pierwotnego rynku mieszkaniowego w województwie dolnośląskim. Liczba mieszkań oddanych do użytku w Aglomeracji Wałbrzyskiej w 2011 roku wyniosła 195, tj. niecałe 2% wszystkich mieszkań oddanych do użytku w województwie dolnośląskim (ok. 10,5 tys. mieszkań) w tym okresie. Skutkuje to bardzo niskim udziałem liczby nowych mieszkań powstałych w Aglomeracji w relacji do liczby mieszkań oddanych do użytkowania w województwie dolnośląskim.

Tab. 11. Liczba mieszkań oddanych do użytku w Aglomeracji Wałbrzyskiej

Kategoria	2000	2011	2011=100	Zmiana
Liczba mieszkań oddanych do użytku w AW	258	195	76	-63
Liczba mieszkań oddanych do użytku w WOJ.DOLNOŚŁ.	5 891	10 543	179	4 652
UDZIAŁ AW / WDL	4,4%	1,9%	-	-1,4%

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Niewielki efektywny popyt na mieszkania w Aglomeracji Wałbrzyskiej, a także duża ich podaż na rynku wtórnym skutkują niską przeciętną ceną ofertową za 1 m² powierzchni użytkowej mieszkania, która w lipcu 2012 wyniosła ok. 2 278 zł - w grudniu 2012 uległa dalszemu zmniejszeniu do poziomu ok. 2 213 zł/ m². Dla porównania średnia cena ofertowa 1 m² powierzchni użytkowej mieszkania w województwie dolnośląskim wyniosła ok. 5,4 tys. zł¹⁹.

Stan techniczny istniejących komunalnych zasobów mieszkaniowych, a także wspólnot mieszkaniowych, oceniany jest w połowie gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej jako zły²⁰. Budynki komunalne cechuje znaczący stopień dekapitalizacji wynikający z braku remontów. Podkreśla się także, iż większość tego typu obiektów została wybudowana przed 1945 rokiem. Jako przeciętny lub dostateczny stan komunalnych zasobów mieszkaniowych oceniono w Jedlinie-Zdroju, gw. Kamiennej Górze, Mioszowie, gw. Nowej Rudzie, Starych Bogaczowicach, Szczawnie-Zdroju oraz Świebodzicach. W Radkowie uznano natomiast, że jest on zadawalający. Odmiennie, tj. dobrze i bardzo dobrze ocenia się stan prywatnych zasobów mieszkaniowych, tj. osób fizycznych, części wspólnot, spółdzielni, towarzystw budownictwa społecznego.

7. Aktywność społeczna

Aktywność społeczną w Aglomeracji Wałbrzyskiej z perspektywy działalności organizacji pozarządowych należy ocenić jako przeciętną²¹. W połowie gmin Aglomeracji nie wskazano jednej wyróżniającej się pod względem form aktywności i zakresu oddziaływania organizacji pozarządowej.

¹⁹ Informacje zebrane na podstawie ofert prezentowanych na Portalu nieruchomości: www.oferty.net

²⁰ Informacje zebrane na podstawie wywiadów przeprowadzonych w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej i wizyt studialnych.

²¹ Informacje zebrane na podstawie wywiadów przeprowadzonych w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej i wizyt studialnych.

Najczęściej w gminach Aglomeracji funkcjonuje kilka organizacji społecznych, które specjalizują się w dziedzinach pomocy społecznej oraz sportu.

Do wyróżniających organizacji społecznych działających w Aglomeracji Wałbrzyskiej, ze względu na ich poziom aktywności należy zaliczyć: Katolicką Inicjatywę Berit w Głuszycy, Stowarzyszenie Miłośników Jedliny-Zdroju, Wałbrzyski Bank Żywności, Towarzystwo Rozwoju Sokołowska oraz Fundację Sztuki Współczesnej „In Situ” w Mieroszowie, Pro Publico Bono w gm. Nowej Rudzie, Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci i Młodzieży „Radość” oraz Stowarzyszenie Rozwoju i Promocji Dzikowca w gw. Nowej Rudzie, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Koło w Radkowie, Stowarzyszenie „Partnerstwo Wokół Trójgrabu” w Starych Bogaczowicach, Towarzystwo Miłośników Szczawna-Zdroju, Stowarzyszenie Bona Fide w Świebodzicach, Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo Sowiogórskie” w Ludwikowicach Kłodzkich (gw. Nowa Ruda). Stowarzyszenie „Kwiat Lnu”, Gminne Zrzeszenie Ludowych Zespołów Sportowych (gw. Kamienna Góra), Stowarzyszenie Nasz Krzeszów (gw. Kamienna Góra), Stowarzyszenie Rozwoju Chełmska „Tkacze Śląscy” (Lubawka).

Wyższe od średniej krajowej jest zaangażowanie społeczności lokalnych Aglomeracji Wałbrzyskiej w sprawy samorządu terytorialnego. Średnia frekwencja w wyborach wójtów, burmistrzów oraz prezydentów w 2010 roku w Aglomeracji Wałbrzyskiej wyniosła 47,6%, podczas gdy średnia frekwencja na poziomie województwa dolnośląskiego kształtowała się na poziomie 45,2%, na poziomie kraju 48,5%. Niższą frekwencją cechowały się w Aglomeracji w 2010 roku wybory prezydenta RP (48,3%). Dla porównania frekwencja dla województwa dolnośląskiego wyniosła 52,8%, natomiast dla kraju 55,3%.

8. Gospodarka

Ze względu na ograniczone możliwości pozyskania danych statystycznych odnoszących się do profilu sektorowego gospodarki Aglomeracji Wałbrzyskiej mierzonego wielkością zatrudnienia w trzech podstawowych sektorach gospodarki jego analiza została ograniczona do obszaru powiatu wałbrzyskiego oraz kamiennogórskiego²². **W profilu sektorowym** znaczącej części gospodarki Aglomeracji Wałbrzyskiej największą rolę odgrywa sektor usług, w którym w 2010 roku zatrudnionych było 25,6 tys. osób. W drugim co do wielkości generowanego zatrudnienia sektorze przemysłowym zatrudnionych było niecałe 17,5 tys. osób. Na przestrzeni ostatniej dekady liczba pracujących zarówno w sektorze usługowym jak i przemysłowym zmalała o 2 679 osób. Równocześnie wzrosła liczba osób zatrudnionych w sektorze rolniczym, o 2 662 osoby.

Tab. 12. Profil sektorowy Aglomeracji Wałbrzyskiej w ujęciu liczby zatrudnionych (powiat wałbrzyski i powiat kamiennogórski)

Kategoria	2000	2010	Struktura 2010	2000=100	Zmiana
Liczba zatrudnionych w rolnictwie w AW	769	3 431	7,4%	446,16	2 662
Liczba zatrudnionych w przemyśle w AW	19 595	17 427	37,5%	88,94	-2 168
Liczba zatrudnionych w usługach w AW	26 128	25 617	55,1%	98,04	-511
Liczba zatrudnionych w AW	46 492	46 475	100,0%	99,96	-17
Liczba zatrudnionych w WOJ.DOLNOŚL.	624 046	782 782	-	125	158 736
UDZIAŁ AW / WDL	7,2%	5,9%	-	-	-

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

²² Wszystkie gminy powiatu kamiennogórskiego, z wyjątkiem Marciszowa wchodzi w skład Aglomeracji Wałbrzyskiej

Negatywne tendencje w strukturze zatrudnienia w powiecie wałbrzyskim wiążą się przede wszystkim ze spadkiem liczby miejsc pracy w przemyśle oraz z brakiem nowych miejsc pracy, w szczególności w odniesieniu do dynamiki ich tworzenia w regionie. Podczas gdy w województwie dolnośląskim dynamika tego rodzaju w latach 2000-2010 wyniosła 25%, w powiecie wałbrzyskim ukształtowała się na poziomie: -0,04%. Efektem ujemnej dynamiki tworzenia nowych miejsc pracy w powiecie wałbrzyskim jest spadek ich udziału w liczbie miejsc pracy w województwie dolnośląskim. O ile w 2000 roku udział ten wynosił 7,2% o tyle w 2010 roku było to już tylko 5,9%.

Zdecydowanie lepsza sytuacja gospodarcza w Aglomeracji Wałbrzyskiej odnosi się do **dynamiki tworzenia podmiotów gospodarki narodowej**, która w latach 2000-2011 wyniosła 30% i była o 8% wyższa niż przeciętna dynamika tego rodzaju kalkulowana dla województwa dolnośląskiego. Generalnie w analizowanym okresie liczba podmiotów gospodarki narodowej w Aglomeracji wzrosła o ponad 7,0 tys. co stanowiło 12,1% wszystkich nowych podmiotów gospodarki narodowej założonych w województwie dolnośląskim.

Tab. 13. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w Aglomeracji Wałbrzyskiej

Kategoria	2000	2011	2000=100	Zmiana
Podmioty gospodarki narodowej w AW	23 307	30 339	130	7 032
Podmioty gospodarki narodowej WOJ.DOLNOŚL.	269 650	327 625	122	57 975
UDZIAŁ AW / WDL	8,6%	9,3%	-	12,1%

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Należy jednak podkreślić, iż skala gospodarki Aglomeracji Wałbrzyskiej mierzona z jednej strony potencjałem liczby zatrudnionych, z drugiej zaś potencjałem podmiotów gospodarki narodowej wykazuje nadal znaczącą dysproporcję w relacji do jej potencjału ludnościowego, a także funkcji, jakie powinien pełnić analizowany miejski obszar funkcjonalny w regionie.

Profil branżowy Aglomeracji Wałbrzyskiej jest zróżnicowany, przy czym największy potencjał gospodarczy skupiony jest w czterech miastach tj.: Wałbrzychu, Kamiennej Górze, gm. Nowej Rudzie oraz Świebodzicach. Znaczące miejsce w rozwoju gospodarczym Aglomeracji zajmuje Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna, która poza Wałbrzychem posiada podstrefy między innymi w gm. Nowej Rudzie oraz Świebodzicach.

W Wałbrzychu WSSE zdominowana jest przez branżę motoryzacyjną, uzupełnioną o działalność budowlaną. Korzystniej zdywersyfikowane branże gospodarcze zlokalizowane są w Podstrefie WSSE w Świebodzicach (tj.: obróbka tworzyw sztucznych, przemiał granulatu, technologia ciepła, technologia powietrza). Podobnie w Podstrefie WSSE w gm. Nowej Rudzie zlokalizowali się inwestorzy z branży budowlanej, wyposażenia energetycznego, produkcja tworzyw sztucznych, produkcja wiązek kablowych). W gm. Nowa Ruda działa także Noworudzki Park Przemysłowy zarządzany przez Agencję Rozwoju Regionalnego AGROREG (działalności na rzecz przedsiębiorców, rewitalizacja obszarów poprzemysłowych i przygotowywaniu terenów inwestycyjnych). Zróżnicowana profilowo jest także Kamiennogórska Specjalna Strefa Ekonomiczna Małej Przedsiębiorczości (branże związane z wyrobem tkanin, wykładzin, opakowań, branża motoryzacyjna, sprzęt oświetleniowy, nośniki reklamy). Strefa Kamiennogórska poza miastem Kamienna Góra obejmuje również tereny w Lubawce oraz gw. Kamienna Góra. W przypadku Wałbrzycha istotną rolę gospodarczą odgrywa Koksownia Victoria.

Zróżnicowanym potencjałem gospodarczym z punktu widzenia profilu gospodarczego cechuje się Lubawka, na terenie której działalność gospodarczą prowadzą takie znaczące podmioty jak: PGK SANIKOM Sp. z o.o. (przerób odpadów części gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej), Gambit Lubawka

Sp. z o.o. (producent szczeliw i uszczelek), APEX Lubawka Sp. z o.o. (producent ogrodowej architektury drewnianej), LUBATEX (wyroby tekstylne).

Zdecydowanie słabszym potencjałem gospodarczym cechują się: Boguszów-Gorce, Głuszycza oraz Walim. W pierwszej z gmin do największych pracodawców należy Zakład Gospodarki Mieszkaniowej, następnie PPHU Metalex Zdzisław Malczyszyn (produkcja i obróbka elementów dla branży motoryzacyjnej) oraz Skład Opału. Z kolei w Głuszycy głównym pracodawcą jest producent kołder i poduszek. W Walimiu nie istnieje znaczący podmiot gospodarczy – mieszkańcy dojeżdżają do pracy do Wałbrzycha i Świdnicy. W Mioszowie profil gospodarczy określają trzy główne branże, tj.: przemysł meblarski, włókienniczy i wydobywczy (surowce skalne). W Radkowie także dominują trzy branże gospodarcze związane z: kopalnią melafiru, branżą żeliwną oraz agroturystyką.

Gminy wiejskie posiadają odmienny profil gospodarczy. W Czarnym Borze dominujące znaczenie posiada przemysł surowcowy związany z kopalnią melafiru, natomiast w Starych Bogaczowicach gospodarka w dużej mierze oparta jest na rolnictwie. W gw. Nowej Rudzie działalność prowadzi Zakład Produkcji Automatyki Sieciowej S.A. W gminie wiejskiej Kamienna Góra, podobnie jak w Czarnym Borze ważną rolę odgrywa działalność związana pozyskaniem surowców mineralnych (Przedsiębiorstwo Wielobranżowe Kopalnia "OGORZELEC" Sp. z o.o., Jeleniogórskie Kopalnie Surowców Mineralnych Zakład Wydobywania i Przemiału Dolomitu w Pisarzowicach S.A.). Istotna z punktu widzenia skali działalności jest także działalność rolnicza. Profil gospodarczy wiejskiej Kamienna Góra uzupełniają produkcja części do samochodów (TAKATA PARTS POLSKA spółka z o.o.) oraz branża budowlana (m.in. „ROKOM” Roboty Ogólnobudowlane i Renowacja Obiektów Zabytkowych H.G.I. Komorowscy sp.j.).

W gminach uzdrowiskowych, tj. Szczawnie-Zdroju oraz Jedlinie-Zdroju znaczącą pozycję na rynku pracy posiada Uzdrowisko Szczawno-Jedlina Sp. z o.o. (lecznictwo uzdrowiskowe) oraz działalności związane z obsługą ruchu turystycznego (branża hotelowo-gastronomiczna). Ponadto w Jedlinie-Zdroju istotnym podmiotem gospodarczym jest LAPP Insulators (produkcja izolatorów), natomiast w Szczawnie-Zdroju – Dolnośląski Park Technologiczny – T-Park²³.

Tab. 14. Wpływy z podatku PIT do budżetów gmin tworzących Aglomerację Wałbrzyską

Kategoria	2000	2010	2000=100	Wpływy z PIT na 1-go mieszkańca
Wpływy z PIT do budżetów gmin w AW	71 342 905	130 167 897	182	450,11
Wpływy z PIT do budżetów gmin w WOJ.DOLNOŚL.	662 710 133	1 798 943 597	271	625,75
UDZIAŁ AW / WDL	10,8%	7,2%	-	-

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Pośredni pomiar **efektywności działalności gospodarczej**, prowadzonej w Aglomeracji Wałbrzyskiej za pomocą wielkości wpływów podatkowych do budżetów jednostek samorządu terytorialnego z tytułu podatku PIT oraz CIT wskazuje, że jest ona niewielka. Przeciętne wpływy z podatku PIT do budżetów gmin tworzących Aglomerację stanowiły w 2010 roku 450,1 zł na mieszkańca, podczas gdy w skali województwa dolnośląskiego było to 625,8 zł na mieszkańca. Niskie wielkości wpływów do budżetów gmin z tytułu podatku PIT wskazują między innymi na relatywnie niewielkie zarobki mieszkańców (co oznacza wykonywanie względnie prostej, niskopłatnej pracy) oraz potwierdzają efekty wpływu na rynek pracy znaczącej liczby osób bezrobotnych.

²³ Park realizuje m.in. projekt pn.: „T-Park Kapitał dla Innowacji”, którego celem jest wspieranie innowacyjnych przedsięwzięć o charakterze biznesowym przez komercjalizację nowatorskich pomysłów

Ponadto, w latach 2000-2010 nastąpił istotny spadek udziału wielkości wpływów z tytułu podatku PIT do budżetów gmin tworzących Aglomerację Wałbrzyską (z 10,8% do 7,2%), w relacji do wpływów z PIT do budżetów gmin w skali województwa dolnośląskiego.

Podobne, niekorzystne tendencje w zakresie wpływów do budżetów gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej odnoszą się do ich udziału w podatku CIT. Przeciętnie wpływy z tytułu podatku CIT w gminach Aglomeracji (2010 rok: 23,7 zł/mieszkańca) są ponad 2,5-krotnie mniejsze niż średnia wojewódzka (2010 rok: 62,6 zł/mieszkańca). Dysproporcja powyższa wskazuje z jednej strony na słabą kondycję finansową przedsiębiorstw działających w Aglomeracji Wałbrzyskiej wyrażającą się niewielkimi wynikami operacyjnymi brutto oraz w pewnym stopniu efektem zwolnień z podatku CIT dla dużych firm działających w Wałbrzyskiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej, Specjalnej Strefie Ekonomicznej w Kamiennej Górze i ich podstrefach.

Tab. 15. Wpływy z podatku CIT do budżetów gmin tworzących Aglomerację Wałbrzyską

Kategoria	2000	2010	2000=100	Wpływy z CIT na 1-go mieszkańca
Wpływy z CIT do budżetów gmin w AW	3 060 395	6 847 863	224	23,7
Wpływy z CIT do budżetów gmin w WOJ.DOLNOŚL.	62 168 807	180 079 126	290	62,6
UDZIAŁ AW / WDL	4,9%	3,8%	-	-

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Na podstawie badania **innowacyjności przedsiębiorstw w województwie dolnośląskim**²⁴ działalność zaawansowana technologicznie prowadzona w podregionie wałbrzyskim została oceniona kategorią „wysoka”²⁵, podobnie jak podregionu legnicko-głogowskiego. Podregiony wrocławski oraz jeleniogórski dla kryterium zaawansowania technologicznego działalności gospodarczych prowadzonych na ich terenie otrzymały kategorię „najwyższa”. Zgodnie z wynikami cytowanego badania przedsiębiorstwa podregionu wałbrzyskiego cechuje aktywność we wprowadzaniu innowacji produktowych (40% firm deklarowało wprowadzenie innowacji tego rodzaju w latach 2005-2008). Szczególnie innowacyjne w subregionie wałbrzyskim są branże związane z: informacją i komunikacją oraz tzw. działalność profesjonalna, naukowa i techniczna. Firmy podregionu wałbrzyskiego zajmują ostatnie miejsce w województwie dolnośląskim w zakresie tworzenia relacji partnerskich w ramach klastrów (tylko 16,7% ankietowanych przedsiębiorstw deklaruje przynależność do klastra).

Niemniej szczegółowe informacje uzyskane podczas wywiadów prowadzonych w 2012 roku w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej²⁶ wskazują, iż w większości przypadków branże determinujące profil gospodarczy analizowanego obszaru nie tworzą wysoko-zaawansowanych technologicznie oraz innowacyjnych produktów. Wyjątek mogą stanowić izolatory (Jedlina-Zdrój), uszczelnienia i gospodarka odpadami (Lubawka), laminaty membranowe, (Mioszów), kioski multimedialne i obudowy teleinformatyczne (gw. Nowa Ruda), wyroby armaturowe (Radków), wymienniki ciepłe (Świebodzice), niekonwencjonalne łączenie drzewa z innymi materiałami (Walim), branża samochodowa (Wałbrzych).

Za czynniki ograniczające możliwość rozwoju działalności innowacyjnych na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej uznaje się: brak ośrodków naukowo-badawczych (utrudniony dostęp do nauki), brak skutecznych działań na rzecz inkubacji lokalnych firm innowacyjnych, brak kultury

²⁴ Badanie dolnośląskich przedsiębiorstw w zakresie konkurencyjności i innowacyjności oraz zapotrzebowania na usługi proinnowacyjne, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową – Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Gdańsk-Wrocław 2009.

²⁵ Skala oceny: niska, średnia, wysoka, najwyższa

²⁶ Informacje zebrane na podstawie wywiadów przeprowadzonych w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej przez zespół odpowiedzialny za przygotowanie dokumentu Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej (czerwiec i listopad 2012)

innowacyjnej, małą skalę poszczególnych gmin, słabe skomunikowanie oraz brak odpowiednio wykwalifikowanych pracowników.

Przedsiębiorczość mieszkańców Aglomeracji Wałbrzyskiej w połowie gmin została oceniona na poziomie przeciętnym (Boguszów-Gorce, Czarny Bór, Jedlina-Zdrój, gw. Kamienna Góra, Lubawka, Mieroszów, gm. Nowa Ruda, Stare Bogaczowice, Wałbrzych). Dużą przedsiębiorczością - zdaniem respondentów wywiadów²⁷ - cechują się mieszkańcy: Głuszycy, Kamiennej Góra, Radkowa, Szczawna-Zdroju oraz Świebodzic, natomiast małą w gw. Nowa Ruda oraz w Walimiu.

Tab. 16. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w Aglomeracji Wałbrzyskiej

Kategoria	2003	2011	2003=100	Zmiana
Liczba osób fizycznych prowadzących działalność w AW	21 046	18 538	88	-2 508
Liczba osób fizycznych prowadzących działalność w WOJ.DOLNOŚL.	233 566	227 956	98	-5 610
UDZIAŁ AW / WDL	9,0%	8,1%	-	44,7%

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Nieco odmienny poziom przedsiębiorczości mieszkańców Aglomeracji Wałbrzyskiej prezentują dane statystyczne. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w Aglomeracji w okresie 2003-2011 zmniejszyła się o 12%. W tym samym okresie w województwie dolnośląskim również nastąpił spadek liczby tego rodzaju działalności gospodarczych aczkolwiek tylko o 2%. Co istotne niemal 45% liczby osób fizycznych, które zaprzestały działalności gospodarczej w województwie dolnośląskim przypadała w latach 2003-2011 na Aglomerację Wałbrzyską.

Za bariery rozwoju przedsiębiorczości w gminach tworzących Aglomerację Wałbrzyską uznaje się głównie²⁸: brak organizacji integrującej przedsiębiorców, brak ulg dla małych i średnich firm, słabą dostępność komunikacyjną, brak odpowiedniego kapitału ludzkiego, małą skalę społeczno-gospodarczą poszczególnych gmin. Innym zagadnieniem jest raczej niewielkie zaangażowanie gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej w inicjatywy na rzecz aktywizacji środowiska przedsiębiorców.

Działania na rzecz integracji i wsparcia środowiska przedsiębiorców podejmuje się w gm. Kamiennej Górze w zakresie: tworzenia klimatu przedsiębiorczego, współpracy z Cechem Rzemiosł Różnych oraz Zrzeszeniem Przedsiębiorców, oferowania ulg w podatku od nieruchomości dla każdej tworzonej małej lub średniej firmy. Instrumenty podatkowe stosowane są również w gw. Kamienna Góra oraz Lubawka. Działania wspierające przedsiębiorczość prowadzone są również w gw. Nowa Ruda poprzez współpracę z AGROREG-iem (doradztwo i udzielanie kredytów). W Świebodzicach organizuje się coroczne spotkania z przedsiębiorcami oraz promuje pomysł powołania Rady Gospodarczej Miasta. Należy również zaznaczyć, iż w ramach Aglomeracji funkcjonuje powołana w grudniu 2011 roku Rada Gospodarcza Aglomeracji Wałbrzyskiej, która podejmuje działania integrujące środowiska samorządowe i gospodarcze obejmujące rozwój przedsiębiorczości, kreowanie korzystnego klimatu dla dalszego rozwoju lokalnych przedsiębiorstw, a zwłaszcza małych i średnich firm, prezentowanie opinii w zakresie rozwoju infrastruktury technicznej oraz składanie inicjatyw dla aktywizacji gospodarczej terenów.

Ofertę inwestycyjną gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej cechują w zasadzie przeciętne walory odnoszące się do atrakcyjności lokalizacji nowych działalności gospodarczych. Poza korzyściami związanymi ze zwolnieniami z podatku dochodowego w ramach specjalnych stref ekonomicznych i zwolnieniami z podatku od nieruchomości gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej nie oferują dodatkowych zachęt dla inwestorów. Pewne wyróżniki o charakterze endogenicznym mogą odnosić się do: Świebodzic (dobra lokalizacja ze względu na szybką dostępność do autostrady A4 w porównaniu

²⁷ Informacje zebrane na podstawie wywiadów przeprowadzonych w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej i wizyt studialnych.

²⁸ Informacje zebrane na podstawie wywiadów przeprowadzonych w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej.

z innymi gminami Aglomeracji), gm. Kamiennej Góry (dobry klimat przedsiębiorczości), Szczawna-Zdroju, Jedliny-Zdroju, Mioszowa - Sokołowska (w zakresie istniejących walorów klimatycznych korzystnych dla działalności uzdrowiskowej), Czarnego Boru, gw. Kamienna Góra, Lubawki, Mioszowa, Radkowa, gw. Nowa Ruda (złoża amfibolitu, melafiru, piaskowca, diabazu, dolomitu, granitu).

Tereny inwestycyjne gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej obejmują zarówno działki i obiekty typu brownfield jak i greenfield. Tereny i obiekty o charakterze przemysłowym (brownfield) oferują: Boguszów-Gorce, gm. Kamienna Góra, Lubawka (tereny przemysłowe po fabryce mebli – własność prywatna), Mioszów, gm. Nowa Ruda, gw. Nowa Ruda, Radków, Walim. Część z nich objęta jest ulgami oferowanymi w ramach specjalnych stref ekonomicznych (gm. Kamienna Góra). Oferty inwestycyjne typu greenfield przygotowane są w gminach: Czarny Bór, Jedlina-Zdrój, gm. Kamienna Góra, gw. Kamienna Góra, Lubawka, Mioszów, gm. Nowa Ruda, gw. Nowa Ruda, Szczawno-Zdrój, Świebodzice, Wałbrzych (największy z oferowanych obszarów tj. 90 ha w ramach WSSE).

Zainteresowanie wśród inwestorów ofertami inwestycyjnymi gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej jest najczęściej małe lub co najwyżej przeciętne. Przyczyn takiego stanu rzeczy można upatrywać między innymi w: niewłaściwej promocji ofert, braku odpowiedniej infrastruktury drogowej (słabe skomunikowanie), braku szkół zawodowych kształcących w zawodach, którymi zainteresowani są inwestorzy, oraz ogólnoświatowym spowolnieniem i kryzysem gospodarczym.

Liczba **bezrobotnych** w Aglomeracji Wałbrzyskiej w latach 2003-2011 uległa 46% redukcji z 35,5 tys. do 19,3 tys. Podobna dynamika spadku osób bezrobotnych notowana była w tym okresie w całym województwie dolnośląskim (spadek z 278,3 tys. do 143,6 tys.). Pomimo korzystnej tendencji redukcji bezwzględnej liczby bezrobotnych w Aglomeracji Wałbrzyskiej ich udział w liczbie wszystkich bezrobotnych w województwie nie tylko utrzymuje się na wysokim poziomie, ale nadal wzrasta (z 12,8% w 2003 roku do 13,4% w 2011 roku).

Tab. 17. Liczba osób bezrobotnych w Aglomeracji Wałbrzyskiej

Kategoria	2000	2011	2000=100	Zmiana
Liczba osób bezrobotnych w AW	35 534	19 258	54	-16 276
Liczba osób bezrobotnych w WOJ.DOLNOŚL.	278 271	143 575	52	-134 696
UDZIAŁ AW / WDL	12,8%	13,4%	-	12,1%

Źródło: Bank Danych Lokalnych, GUS

Pomimo nadal znaczącej skali bezrobocia w Aglomeracji Wałbrzyskiej w relacji do województwa dolnośląskiego zarówno Aglomeracja jak i powiat wałbrzyski wraz z powiatem kamiennogórskim²⁹ nie są zaliczane do tzw. „enklaw bezrobocia”³⁰, tak jak przykładowo powiat szydłowski (stopa bezrobocia z 2011 roku: 36,6%), powiat piski (stopa bezrobocia z 2011 roku: 34,6%), powiat bartoszycki (stopa bezrobocia z 2011 roku: 32,3%), powiat kłodzki (stopa bezrobocia z 2011: 25%), powiat golubiańsko-dobrzyński (3999 bezrobotnych na 1-ną ofertę pracy), powiat łaski (3730 bezrobotnych na 1-ną ofertę pracy), czy też powiat jeleniogórski (2306 bezrobotnych na 1-ną ofertę pracy). Dla porównania stopa bezrobocia rejestrowanego w październiku 2011 roku w powiecie wałbrzyskim wyniosła 19,7%, w powiecie kamiennogórskim 20,3% natomiast w województwie dolnośląskim 12,6%.

Gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej w odniesieniu do zagadnienia zmniejszania bezrobocia stosują różnorodne podejścia. Dla części z nich za rozwiązywanie problemów rynku pracy powinny być odpowiedzialne wyłącznie powiatowe urzędy pracy. Jest także grupa gmin stosująca podstawowe

²⁹ Dla których kalkulowane są oficjalne stopy bezrobocia (wszystkie gminy powiatu kamiennogórskiego z wyjątkiem Marciszowa wchodzą w skład Aglomeracji Wałbrzyskiej)

³⁰ Czyli powiatów o najwyższej stopie bezrobocia lub też największej liczbie bezrobotnych przypadających na jedno miejsce pracy: http://forsal.pl/grafika/517542,69825,czarne_dziury_polskiego_bezrobocia_zobacz_ranking.html

narzędzia aktywnej polityki rynku pracy w formie robót publicznych i prac interwencyjnych (gm. Kamienna Góra, gw. Kamienna Góra, Lubawka, Mieroszów, gw. Nowa Ruda, Stare Bogaczowice, Walim – w gminie funkcjonują spółdzielnie socjalne). Wśród gmin Aglomeracji można znaleźć także przykłady aktywizacji bezrobotnych w ramach projektów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego, których celem jest: zdobycie pierwszej pracy, nabycie umiejętności poruszania się na rynku pracy, współfinansowanie nowych miejsc pracy, szkolenia i doradztwo zawodowe (Boguszów-Gorce, Jedlina-Zdrój, gm. Nowa Ruda, Radków, Stare Bogaczowice, Świebodzice).

Działania gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej w zakresie inicjowania **strategicznych projektów gospodarczych** w latach 2000-2012 należy uznać za niewystarczające. Jako największe przedsięwzięcia o charakterze gospodarczym uznaje niemal wyłącznie utworzenie specjalnych stref ekonomicznych oraz ich podstref (Wałbrzych, Świebodzice, gm. Nowa Ruda, gm. Kamienna Góra). Ponadto w gminach uzdrowskich, tj. Jedlinie-Zdroju oraz Szczawnie-Zdroju podkreśla się znaczenie projektów związanych ze stymulowaniem rozwoju usług okołoturystycznych. Za znaczące projekty gospodarcze uznaje się także utworzenie Parku Technologicznego w Szczawnie-Zdroju, Parku Przemysłowego w gm. Nowa Ruda, rozwój przedsiębiorstwa gospodarki odpadami SANIKOM Sp. z o.o. w Lubawce, czy też przygotowanie terenów inwestycyjnych do specjalnej strefy ekonomicznej (gw. Kamienna Góra). Jako sukces gospodarczy postrzega się lokalizację dużych inwestorów zagranicznych i krajowych takich jak: Toyota, Cersanit, czy GEA.

9. Środowisko

Niemal każda gmina Aglomeracji Wałbrzyskiej posiada **atrakcje przyrodnicze** choć stopień ich wykorzystania i popularyzacji jest odmienny. Największe atrakcje przyrodnicze to między innymi:

- Park Narodowy Gór Stołowych – obszar Natura 2000 (Radków, z najwyższym wzniesieniem Gór Stołowych, tj. Szczeliniec Wielki 919 m n.p.m, zaliczany do Korony Gór Polski),
- Park Krajobrazowy Gór Sowich (gw. gw. Nowa Ruda i Walim z najwyższym wzniesieniem Gór Sowich, tj. Wielka Sowa 1015 m n.p.m. zaliczana do Korony Gór Polski), wraz z ostoją nietoperzy – obszar Natura 2000,
- Park Krajobrazowy Sudetów Środkowych (Boguszów-Gorce, Głuszyca, Jedlina-Zdrój, Mieroszów, Walim),
- Książański Park Krajobrazowy wraz z otuliną (Wałbrzych, Stare Bogaczowice, Świebodzice),
- Rezerwat Florystyczno-Krajobrazowy Kruczy Kamień (Lubawka),
- Rezerwat Skalny Głazy Krasnoludków w Gorzeszowie (gw. Kamienna Góra),
- wody mineralne i mikroklimat (Jedlina-Zdrój, Szczawno-Zdrój, Mieroszów-Sokołowsko),
- Rezerwat Przyrody „Góra Choina” (Zagórze Śląskie, Walim),
- Masyw Waligóry w Górach Kamiennych – obszar Natura 2000 (Mieroszów, najwyższe wzniesienie Gór Kamiennych, tj. Waligóra 936 m n.p.m., zaliczana do Korony Gór Polski)
- Masyw Chełmca w Górach Wałbrzyskich tj.: obszar Chronionego Krajobrazu Kopuły Chełmiec, obszar mający znaczenie dla Wspólnoty – projektowany Specjalny Obszar Ochrony siedlisk Natura 2000 „Masyw Chełmca” (Szczawno-Zdrój, Boguszów-Gorce, Wałbrzych - Chełmiec 851 m n.p.m., zaliczany do Korony Gór Polski),
- obszar Specjalnej Ochrony ptaków Natura 2000 „Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie”,
- Masyw Dzikowca w Górach Kamiennych (Boguszów-Gorce),
- Masyw Trójgarbu – obszar chronionego krajobrazu (Czarny Bór i Stare Bogaczowice),
- głuszyckie stawy w dolinie Marcowego Potoku oraz lodospady w starym kamieniołomie na Ostoi (Głuszyca),
- Zbiornik Bukówka oraz Zawory jako pasmo krawędziowe Gór Stołowych (Lubawka),
- zbiornik wodny „Zalew” (gm. Kamienna Góra),
- Jezioro Bystrzyckie (Walim-Zagórze Śląskie),
- Czartowskie Skały i szczeliny wiatrowe w Paśmie Lesistej Wielkiej (Mieroszów),

– Wzgórza Włodzickie (gw. Nowa Ruda).

Należy także zaznaczyć, iż obszar gmin Lubawka oraz gw. Kamienna Góra graniczy z wschodnią częścią Karkonoskiego Parku Narodowego oraz Rudawskiego Parku Krajobrazowego.

Część z wymienionych atrakcji przyrodniczych jest wykorzystywana gospodarczo np. Masyw Dzikowca w Boguszowie-Gorcach (ośrodek sportów narciarskich), stok Bukowej (Rudawy Janowickie (gw. Kamienna Góra – wyciąg narciarski), stok Świętej Góry (Lubawka – wyciąg narciarski), stoki Gór Sowich (Walim, gw. Nowa Ruda - wyciągi narciarskie), Przełęcz Trzech Dolin w Górach Kamiennych (Mieroszów – wyciągi narciarskie), wody mineralne i klimat pod działalność uzdrowiskową w Jedlinie-Zdroju oraz Szczawnie-Zdroju. W innych przypadkach atrakcje przyrodnicze pełnią funkcję rekreacyjną, edukacyjną często także są objęte różnymi formami ochrony i zachowania przyrody przykładowo w Lubawce walory przyrodnicze eksponowane są w ramach czterech ścieżek dydaktycznych (stanowiących ofertę także dla tzw. „zielonych szkół”): „Chełmska Pętla”, „Pętla Okrzeszyńska”, „Krucza Dolina”, „Wokół Białych Skał”.

Jakości powietrza na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej cechują korzystne warunki, tj. występują niewielkie stężenia zanieczyszczeń. Żadne z badanych zanieczyszczeń, tj. SO₂, NO, NO₂, CO, O₃, NO_x, nie przekracza przyjętych norm. W okresie zimowym duże jest natomiast stężenie tlenków węgla wynikające z niskiej emisji, słabej jakości węgla wykorzystywanego w paleniskach domowych i ich niskiej sprawności. Stężenie tlenków węgla ma tendencję malejącą. Przykładowo w 2011 roku wyniosło 52% stężenia zarejestrowanego w 2008 roku.

W zakresie **gospodarki odpadami** część z gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej, tj. Boguszów-Gorce, Czarny Bór, gm. Kamienna Góra, gw. Kamienna Góra, Mieroszów, Stare Bogaczowice posiada udziały w Przedsiębiorstwie Gospodarki Komunalnej SANIKOM Sp. z o.o. w Lubawce. SANIKOM świadczy usługi związane z wywozem śmieci i odpadów, ich unieszkodliwianiem, a w ostatnim okresie realizuje projekt mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów. W 2010 roku na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej zebrano 95,6 tys. ton odpadów zmieszanych, tj. 9,6% wszystkich odpadów zebranych w województwie dolnośląskim. Na podstawie informacji statystycznej odnoszącej się do terenu powiatu wałbrzyskiego należy stwierdzić, iż ilość odpadów zebranych selektywnie jest nieduża. W 2010 roku było to zaledwie 3,8 tony tj. 0,007% zebranych odpadów zmieszanych. Lepsza pod tym względem jest sytuacja w powiecie kamiennogórskim, w którym udział odpadów poddanych odzyskowi w 2011 roku wynosił 70,4%.

Poza działalnością wynikającą z zapisów Ustawy o odpadach (Dz.U.Nr 62, poz. 628 z 2001 roku z póź. zm.), część gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej angażuje się w **inicjatywy ekologiczne** obejmujące: promocję zachowań proekologicznych wśród dzieci i młodzieży (Czarny Bór, Jedlina-Zdrój, gw. Kamienna Góra, Mieroszów, gm. Nowa Ruda, gw. Nowa Ruda, Stare Bogaczowice³¹, Szczawnie-Zdrój, Świebodzice, Walim, Wałbrzych), programy termomodernizacji obiektów (Boguszów-Gorce, gm. Kamienna Góra, gw. Kamienna Góra, Lubawka (także w połączeniu z wymianą kotłowni na proekologiczne w budynkach użyteczności publicznej), Mieroszów, gm. Nowa Ruda, Świebodzice, Wałbrzych), nasadzenia zieleni przy liniowych źródłach zanieczyszczeń (gm. Kamienna Góra), recykling odpadów we współpracy z organizacjami pozarządowymi (Mieroszów), ponowne wprowadzono motyla niepylaka Apollo (Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, Lubawka).

10. Infrastruktura

Potrzeby gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej w zakresie **infrastruktury wodociągowej** generalnie zaspokojone są w stopniu dużym (94% mieszkańców Aglomeracji korzysta z wodociągów, średnia dla województwa dolnośląskiego: 91,5%). Do gmin o najmniejszym pokryciu siecią wodociągową należą Stare Bogaczowice (59,5%) oraz Walim (66,3%). Niższy od średniej dla Aglomeracji jest także stopień pokrycia siecią wodociągową Lubawki (80% - 6 miejscowości do zwodociągowania), gw. Kamiennej

³¹ Między innymi w ramach działań Partnerstwa dla Trójgarbu

Góry (80%). Mioszowa (86%), gw. Nowej Rudy (87%), Czarnego Boru (92%), Jedliny-Zdroju (93%). Stan techniczny infrastruktury wodnej w większości gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej uznaje się za dobry³².

Zróżnicowany jest natomiast poziom zaspokojenia potrzeb w dziedzinie **infrastruktury kanalizacyjnej**. Względnie dobra sytuacja w tym zakresie istnieje w Głuszycy, Jedlinie-Zdroju, gm. Kamiennej Górze, gm. Nowej Rudzie, Szczawnie-Zdroju, Świebodzicach, Wałbrzychu. Zła natomiast jest w: Boguszowie-Gorcach (w większości gminy funkcjonuje kanalizacja ogólnospławna)³³, gw. Nowej Rudzie (na 15 miejscowości tylko trzy posiadają kanalizację), Starych Bogaczowicach, Czarnym Borze, Walimiu, Radkowie, Mioszowie, Głuszycy, gw. Kamiennej Górze, Lubawce (7 miejscowości pozostaje do skanalizowania).

Z **oczyszczalni ścieków** korzysta przeszło 82% mieszkańców gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej (dla porównania średnia dla województwa dolnośląskiego wynosi: 77%). Najmniejszy odsetek mieszkańców korzystających z oczyszczalni ścieków notuje się w Starych Bogaczowicach (6,7%) oraz gw. Nowa Ruda (15,8%), gw. Kamienna Góra (31,1%), największy zaś w gm. Nowa Ruda (100%) oraz Wałbrzychu (100%). W okresie 2000-2010 liczba mieszkańców Aglomeracji korzystająca z oczyszczalni ścieków wzrosła o 7,7%. Stan techniczny urządzeń oczyszczalni ścieków w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej uznaje się za dobry. Wyjątkiem jest zły stan techniczny tego rodzaju infrastruktury w Mioszowie³⁴.

Zewnętrzny układ **infrastruktury drogowej** Aglomeracji Wałbrzyskiej tworzony jest poprzez następującą sieć dróg krajowych:

- DK 35: Wrocław/A4 – Świdnica – Świebodzice – Wałbrzych – Mioszów – połączenie z Republiką Czeską: Golińsk-Starostin (ograniczenie przejazdu samochodów do 6 ton),
- DK 5: Kostomłoty/A4 – Strzegom - Kamienna Góra – Lubawka – połączenie z republiką Czeską: Lubawka-Kralovec (ograniczenie przejazdu samochodów do 9 ton),
- DK 34: Świebodzice – Dobromierz/DK5.

Dodatkowo układ dróg krajowych uzupełniony jest o sieć dróg wojewódzkich, które w Aglomeracji Wałbrzyskiej przebiegają w następujący sposób:

- DW 367: Kamienna Góra – Czarny Bór – Boguszów-Gorce – Wałbrzych. W kierunku zachodnim stanowi połączenie Aglomeracji z Jelenią Górą, a także poprzez drogę wojewódzką DW 368, przez Przełęcz Okraj (1046 m n.p.m) z Republiką Czeską.
- DW 375: Stare Bogaczowice – Szczawno-Zdrój – Wałbrzych,
- DW 376: Czarny Bór – Stare Bogaczowice - Szczawno-Zdrój – Wałbrzych,
- DW 379: Świdnica – Wałbrzych,
- DW 380: Mioszów – Głuszycy,
- DW 381: Wałbrzych – Jedlina-Zdrój – Głuszycy – Nowa Ruda – Kłodzko (na wysokości Głuszycy Górnej funkcjonuje połączenie z Republiką Czeską – samochody osobowe: Głuszycy Górna – Janovicky)
- DW 383: Jedlina-Zdrój – Walim – Pieszycy – Dzierżoniów,
- DW 385: Nowa Ruda – Radków-Tłumaczów – połączenie z Republiką Czeską (Tłumaczów-Otovice, ruch samochodów osobowych),
- DW 387: Radków – Kudowa-Zdrój/DK8,
- DW 388: Radków – Polanica-Zdrój – Bystrzyca Kłodzka/DK33.

Większość wskazanych dróg posiada niskie parametry techniczne (drogi jedno-jezdniowe). Stan infrastruktury drogowej przez wszystkie gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej oceniany jest jako

³² Informacje zebrane na podstawie wywiadów przeprowadzonych w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej i wizyt studialnych.

³³ Obecnie (2012 r.) w Boguszowie-Gorcach realizowany jest projekt budowy kanalizacji przez Wałbrzyski Związek Wodociągów i Kanalizacji

³⁴ Informacje zebrane na podstawie wywiadów przeprowadzonych w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej i wizyt studialnych.

dostateczny lub zły. Szybkich remontów wymagają nie tylko drogi gminne, ale także powiatowe, wojewódzkie (nr 381, 384, 385, 387, 388) i krajowe (nr 5 i nr 35). Ponadto, górski charakter determinujący słabą drogową dostępność komunikacyjną powoduje, że czas dojazdu do centrum Aglomeracji Wałbrzyskiej z takich miast jak Radków (ok. 1 godzina), gm. Nowa Ruda (ok. 40 minut), czy Kamienna Góra (ok. 30 minut), Lubawka i miejscowości gw. Kamienna Góra (ok. 30-40 minut) jest długi pomimo relatywnie niewielkich odległości dzielących je od centrum Wałbrzycha (niskie prędkości przejazdu od 35 do 62 km/h).

Potrzeby rozbudowy infrastruktury drogowej odnoszą się głównie do zewnętrznego skomunikowania gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej oraz budowy obwodnic (między innymi: Boguszowa-Gorce, Czarnego Boru, Głuszycy, Lubawki, gm. Nowa Ruda, Szczawna-Zdroju, Świebodzic) celem odciążenia obszarów centrów miast. Za kluczowy dla rozwoju Aglomeracji uznaje się projekt Drogi Sudeckiej (nr 389) łączącej większość gmin analizowanego obszaru począwszy od Nowej Rudy Miasta, aż po Kamienną Górę. Równie istotna dla zewnętrznego skomunikowania Aglomeracji Wałbrzyskiej jest lokalizacja postulowanego przebiegu drogi ekspresowej S3, między innymi przez teren gm. i gw. Kamiennej Góry oraz Lubawki, która umożliwiłaby szybkie wyprowadzenie ruchu w kierunku autostrady A4, a także Hradec Kralove i Pragi (autostrada D11).

Obecnie na terenie Aglomeracji dostępne są dwa główne kierunki połączeń w przewozach pasażerskich obejmujące relacje: Wrocław – Wałbrzych - Jelenia Góra oraz Wałbrzych – Kłodzko. Okresowo przewozy pasażerskie realizowane są także w Lubawce (trasa: z czeskiego Trutnova przez Lubawkę, gm. Kamienna Góra do Jeleniej Góry). W gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej, przez które przebiegają linie kolejowe, stan **infrastruktury kolejowej** oceniany jest jako przeciętny lub zły³⁵. Szczególnie negatywnie oceniane są obiekty dworców, kładki, wiadukty (Boguszów-Gorce, Czarny Bór, Głuszycy, Jedlina-Zdrój, gm. Kamienna Góra, Lubawka, Mieroszów, gm. Nowa Ruda, gw. Nowa Ruda, Świebodzice, Walim, Wałbrzych), które nie stanowią wizytówek miast i negatywnie oddziałują na ich wizerunek. W ostatniej dekadzie PKP wyremontowało zaledwie jeden dworzec kolejowy tj. Dworzec Miasto w Wałbrzychu.

Różne są postulaty utrzymania i rozwoju połączeń kolejowych na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej. Wskazuje się między innymi na potrzebę: utworzenia Kolei Aglomeracyjnej (Koleje Wałbrzyskie), zapewnienia szynobusów do Czech (w tym do Hradec Kralove, „udroźnienia” przejazdu pociągów na odcinku granicznym: Lubawka - Trutnov), wykorzystania linii kolejowej (Wałbrzych - Kłodzko oraz Kłodzko - Jedlina-Zdrój - Świdnica) do celów turystycznych ze względu na walory widokowe oraz inżynieryjne (np. pociągi „retro”), szybszego skomunikowania gm. Nowej Rudy z jej dzielnicą tj. Słupcem, wykorzystania nieużytkowanych torowisk dla potrzeb utworzenia ścieżek rowerowych (Szczawno-Zdrój), modernizacji infrastruktury kolejowej w celu skróceniem czasu dojazdu z Wałbrzycha do Wrocławia.

Z punktu widzenia pasażera **komunikacji publicznej** dostępność gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej oceniana jest generalnie na poziomie przeciętnym lub dobrym³⁶ (Boguszów-Gorce, Czarny Bór, Głuszycy, Jedlina-Zdrój, gm. Kamienna Góra, Lubawka, gm. Nowa Ruda, gw. Nowa Ruda, Radków, Stare Bogaczowice, Świebodzice, Walim, Wałbrzych). Za niezadawalającą uznano dostępność komunikacji publicznej w gw. Kamienna Góra oraz w Mieroszowie - gmina nie posiada publicznych środków komunikacji. Przejazdy odbywają się wyłącznie prywatnymi busami, w kierunku Wałbrzycha z pominięciem niektórych miejscowości gminy. Istotnym zagadnieniem jest także brak bezpośrednich połączeń pomiędzy Mieroszowem a Radkowem i gm. Nowa Ruda realizowanych przez Republikę Czeską.

³⁵ Informacje zebrane na podstawie wywiadów przeprowadzonych w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej oraz wizyt studialnych.

³⁶ Informacje zebrane na podstawie wywiadów przeprowadzonych w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej oraz wizyt studialnych.

Głównym problemem pasażerów korzystających z komunikacji publicznej jest wydłużony czas dojazdu do założonych destynacji wynikający z przeciążenia lokalnego układu drogowego w godzinach porannych i popołudniowych szczytów komunikacyjnych. Ze względu na rozwój zrównoważonego transportu miejskiego na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej zauważalny jest brak nowoczesnego centrum przesiadkowego, którego funkcja z powodów logistycznych powinna zostać zlokalizowana w centrum Aglomeracji, tj. Wałbrzychu.

11. Tereny i obiekty poprzemysłowe

Na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej zlokalizowane są liczne tereny i obiekty poprzemysłowe, których obecne wykorzystanie oraz struktura własności są różne. Przykładowo:

- Boguszów-Gorce - realizowany jest projekt rewitalizacji Szybu Witold (po byłej KWK Victoria) którego celem jest stworzenie centrum kulturalno-kongresowego. W Boguszowie-Gorcach istnieją także inne tereny i obiekty poprzemysłowe, tj.: hałdy po kopalni węgla (ul. Pułaskiego, ul. Olimpijska), bocznicą kolejową, tereny po kopalni i przeróbce barytu (własność Skarbu Państwa), obiekty zlikwidowanego browaru, zakładu odzieżowego oraz hałdy pokopalniane (własność prywatna),
- Jedlina-Zdrój – na terenie gminy zlokalizowane są między innymi obiekty inżynierii kolejowej, tj. wiadukt, tunel,
- gm. Kamienna Góra – na terenie gminy zlokalizowane są: zakłady Kamodex, Len, Floreta; tereny cegielni; wyrobisko po górnictwie odkrywkowym (własność prywatna), teren po byłej fabryce amunicji;
- gw. Kamienna Góra - były zakład przemysłu chemicznego - INCO Veritas Ogorzelec, tereny poprzemysłowe w Leszczyńcu związane z byłym zakładem POLAM (własność Skarbu Państwa);
- Lubawka - była filia Zakładów Gambit w Miskowicach (własność prywatna), tereny poprzemysłowe po fabryce mebli (własność prywatna),
- Mioszów – na terenie gminy znajdują się tereny po zakładach włókienniczych (w części zagospodarowane, własność prywatna);
- gm. Nowa Ruda: na terenie gminy zlokalizowane są: tereny zabudowane niszczącymi zabudowaniami pokopalnianymi po KWK Nowa Ruda (własność SRK Katowice), obiekty po zakładach jedwabniczych NOWAR (własność prywatna), piece prażalnicze łupków (własność gminy). Obecnie na potrzeby turystyki postindustrialnej wykorzystywane są obiekty po KWK Nowa Ruda (Podziemna Trasa Turystyczna);
- gw. Nowa Ruda – na jej terenie znajdują się obiekty poprzemysłowe po elektrowni i zakładzie NOWAR w Ludwikowicach Kłodzkich (częściowo własność prywatna, częściowo gminna); osadniki pokopalniane w Woliborzu (własność gminy);
- Radków – na terenie gminy znajdują się: obiekty po browarze, zakładach dziewiarskich, ceramiki budowlanej (cegielnia), przemysłu drzewnego (własność prywatna, Skarb Państwa);
- Świebodzice – na terenie gminy znajduje się teren po fabryce Silena (własność prywatna);
- Walim – w centrum gminy znajduje się teren i obiekty po zakładach przemysłu Iniańskiego (własność prywatna);
- Wałbrzych - obecnie na terenach i obiektach po KWK Julia realizowany jest projekt pn.: Park Wielokulturowy Stara Kopalnia. W mieście zlokalizowane są również inne tereny i obiekty pokopalniane (część jest własnością prywatną).

Niektóre gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej posiadają pomysły ponownego wykorzystania obiektów i terenów poprzemysłowych. Przykładowo w przypadku Szybu Witold (Boguszów-Gorce) oraz zabudowań KWK Julia (Wałbrzych) realizowane są już odpowiednie projekty rewitalizacyjne. Na poziomie koncepcji pozostają natomiast pomysły wykorzystania obiektów inżynierii kolejnictwa (tunel, wiadukty) na potrzeby „teatru w ruchu” (Jedlina-Zdrój), włączenia terenów do specjalnych stref ekonomicznych (gm. Kamienna Góra, Radków, gm. Nowa Ruda), rozbudowy Parku Przemysłowego (gm. Nowa Ruda), zagospodarowanie szybu kopalnianego Nowy na punkt widokowy

(gm. Nowa Ruda), rozbudowa podziemnej trasy turystycznej i jej otoczenia wraz z piecami prażalniczymi (gm. Nowa Ruda), przywrócenia działalności browaru (Radków), czy stworzenia produktu turystycznego (Walim).

12. Atrakcyjność gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej

Aglomeracja Wałbrzyska jako nowa inicjatywa integracji samorządów nie była dotychczas przedmiotem całościowej oceny z punktu widzenia atrakcyjności inwestycyjnej, mieszkaniowej czy też turystycznej. Ocenie natomiast podlegały wybrane jej gminy, lub też cały podregion wałbrzyski.

Przykładowo w ocenie **atrakcyjności miast** przygotowanej przez W. Dziemianowicza³⁷, biorącej pod uwagę kompleksowy zestaw kryteriów ewaluacyjnych³⁸ miasta zlokalizowane w pasie Sudetów zostały w większości sklasyfikowane w kategorii:

- A (najwyższej) – Szklarska Poręba, Karpacz, Duszniki-Zdrój, Kudowa-Zdrój,
- B (wysokiej) – Kłodzko,
- C (przeciętnej) – Jelenia Góra,
- D (niskiej) – Wałbrzych.

Na ocenie Wałbrzycha tej zaważyły głównie: niska jakość rynku pracy, słaba dostępność komunikacyjna oraz niewielkie możliwości wypoczynkowe.

Według corocznego badania **atrakcyjności inwestycyjnej** regionów i podregionów prowadzonego przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową³⁹ podregion wałbrzyski (obejmujący całość obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej, ale także gminy spoza jej terenu np. powiat kłodzki) posiada wysoką atrakcyjność inwestycyjną dla działalności przemysłowej, działalności usługowej oraz zaawansowanej technologicznie. W otoczeniu Aglomeracji Wałbrzyskiej wyższą atrakcyjnością inwestycyjną dla działalności przemysłowej cechuje się podregion jeleniogórski.

Żadna z gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej nie została sklasyfikowana w opiniotwórczych rankingach tygodników Przekrój (ranking polskich miast „Gdzie żyje się najlepiej”) oraz Newsweek (ranking zarządzania miastami) oraz Forbes edycja polska (ranking małych miast w zakresie atrakcyjności dla biznesu).

Według rankingu Gazety Prawnej „Europejska gmina – europejskie miasto”⁴⁰ z 2009 roku, w województwie dolnośląskim najwyższą pozycję w zakresie wielkości pozyskanych środków unijnych oraz liczby zrealizowanych projektów z uwzględnieniem liczby mieszkańców uzyskała Szklarska Poręba. Spośród gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej na wysokich miejscach znalazły się Szczawno-Zdrój (trzecie miejsce), gw. Nowa Ruda (szóste miejsce) oraz gm. Nowa Ruda (dziewiąte miejsce). Na miejscu 12 sklasyfikowany został Wałbrzych, na 35 miejscu Walim, na 36 miejscu Jedlina-Zdrój, na 48 Lubawka, na 54 miejscu gm. Kamienna Góra, na 56 miejscu Radków, na 67 miejscu Stare Bogaczowice, na 79 miejscu Głuszycza, na 102 miejscu Mioszów, na 116 miejscu Czarny Bór, na 121 miejscu Świebodzice, na 139 gw. Kamienna Góra, na 154 miejscu Boguszów-Gorce. Ocenie poddano 169 gmin.

Wysokie miejsce w ogólnopolskich rankingach zajmują dwa wałbrzyskie szpitale. Według dziennika Rzeczpospolita oraz Centrum Monitorowania Jakości w Ochronie Zdrowia, które sklasyfikowały 234 placówki medyczne w Polsce w tzw. „złotej setce” szpitale znalazł się Specjalistyczny Szpital im. dra A. Sokołowskiego w Wałbrzychu (42 miejsce), natomiast wśród szpitali

³⁷ W. Dziemianowicz: Ranking atrakcyjności inwestycyjnej miast Polski. Prace i Studia Geograficzne, Tom 35, Warszawa 2005, ss. 109-127.

³⁸ Kryteria ewaluacyjne obejmowały: chłonność lokalnego rynku, jakość rynku pracy, klimat społeczny, koszty działalności gospodarczej, infrastruktura techniczna, infrastruktura otoczenia biznesu, dostępność komunikacyjna, skuteczność transformacji gospodarczej, możliwości wypoczynkowe, aktywność marketingowa.

³⁹ Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski. Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2011.

⁴⁰ http://www.gazetaprawna.pl/ranking_gmin_2009?woj_id=1&order=miasto_suma_punktow&miasto=&strona=12

monospecjalistycznych (bez onkologii) 4 miejsce w Polsce zajął Specjalistyczny Szpital Ginekologiczno–Położniczy im. E. Biernackiego w Wałbrzychu⁴¹.

Według wykonanego w 2009 roku raportu „Magnetyzm polskich miast”⁴² za miasta najmniej przyciągające mieszkańców i inwestorów w kraju uznano: Bytom, Wałbrzych oraz Rudę Śląską. Podstawę oceny stanowiły kryteria takie jak: **atrakcyjność turystyczna** (zdolności do przyciągania ofertą turystyczną i rekreacyjną), **atrakcyjność biznesowa** (atrakcyjność inwestycyjna, atrakcyjność siły roboczej - stosunek kwalifikacji do kosztów), **komfort życia** (atrakcyjność miasta jako miejsca do codziennego życia), **atrakcyjność natury** (otoczenie przyrodnicze, walory naturalne, aspekt ekologiczny), **atrakcyjność kulturalna** (zdolność przyciągania miasta jako ośrodka życia kulturowego - infrastruktura kulturowa oraz wydarzenia), **atrakcyjność dziedzictwa** (zdolność przyciągania dziedzictwem historycznym, zabytkami, ciekawą prezentacją ważnych wydarzeń z przeszłości), **atrakcyjność sportowa** (zdolność przyciągania poprzez kluby, imprezy i wydarzenia o charakterze sportowym). Ranking obejmował grupę 100 miast.

⁴¹ <http://www.walbrzyszek.com/news/single/init/article,12084>

⁴² BAV Consulting, <http://www.magnetyzmmiast.eu/>

IV. Czynniki strategiczne

Rozpoznanie uwarunkowań dotyczących przyszłości Aglomeracji Wałbrzyskiej wymaga ustalenia zbioru oddziaływań, jakie generować mogą różne podmioty i zjawiska. Na ich zbiór składają się zarówno wpływy zewnętrzne, wynikające z decyzji i zachowań podmiotów stanowiących jej strategiczne otoczenie, jak i istniejące wewnętrzne uwarunkowania rozwoju, podlegające kształtowaniu przez gminy Aglomeracji. Dokonać tego można stosując analizę SWOT, w ramach której wyróżnia się cztery grupy czynników strategicznych:

- **Siły (S)** – pozytywne atrybuty Aglomeracji podlegające kształtowaniu przez tworzące ją gminy, które mogą umożliwić, pobudzać bądź wspierać jej rozwój,
- **Słabości (W)** – cechy i zjawiska ograniczające możliwości rozwoju Aglomeracji, które pozostają pod wpływem tworzących ją gmin,
- **Szanse (O)** – zewnętrzne oddziaływania i zjawiska, stwarzające pożądane możliwości rozwoju, niezależne od działań podejmowanych przez gminy tworzące Aglomerację,
- **Zagrożenia (T)** – zewnętrzne negatywne oddziaływania i zjawiska, utrudniające realizację zamierzeń rozwojowych, niezależne od działań podejmowanych przez gminy tworzące Aglomerację.

1. Społeczne – siły, słabości, szanse, zagrożenia, analiza SWOT

Tab. 18. Lista sił i słabości w obszarze społecznym

Siły	Słabości
S ₁ . Duży potencjał ludnościowy Aglomeracji Wałbrzyskiej oraz jej ośrodka centralnego w skali województwa dolnośląskiego	W ₁ . Negatywne tendencje demograficzne związane ze znaczącym w skali województwa i kraju odpływem mieszkańców, szybko postępującym procesem ich starzenia się oraz ujemnym saldem migracji wewnętrznych i zagranicznych
S ₂ . Zadawalający poziom zaplecza większości szkół podstawowych oraz gimnazjalnych w Aglomeracji Wałbrzyskiej	W ₂ . Niezadawalający poziom nauczania w szkołach podstawowych i gimnazjalnych obrazowany przez wskaźniki odnoszące się do wyników egzaminu końcowego po szkole podstawowej oraz gimnazjum
S ₃ . Dobry potencjał szkół ponadgimnazjalnych oraz szkół wyższych ⁴³	W ₃ . Dydaktyczny charakter działalności szkół wyższych
S ₄ . Krajowa i regionalna rozpoznawalność silnych „marek kulturalnych” Aglomeracji związanych z Zamkiem Książ, Pocysterski zespół klasztorny w Krzeszowie, Teatrem Dramatycznym, Teatrem Lalki i Aktora w Wałbrzychu, Filharmonią Sudecką	W ₄ . Niewielki potencjał infrastruktury kultury (kina, instytucje muzyczne, teatry, muzea, domy kultury) – w odniesieniu do skali ludnościowej Aglomeracji Wałbrzyskiej i województwa dolnośląskiego
S ₅ . Atrakcyjne wydarzenia kulturalne i sportowe organizowane przez gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej ⁴⁴	W ₅ . Spadek aktywności kulturalnej mieszkańców Aglomeracji Wałbrzyskiej (uczestnictwo w imprezach muzycznych, w przedstawieniach teatralnych)
S ₆ . Zróżnicowanie oferty turystycznej Aglomeracji Wałbrzyskiej ⁴⁵	W ₆ . Brak dobrze rozpoznawalnego produktu kultury integrującego wszystkie gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej
S ₇ . Znacząca liczba miejsc noclegowych w pensjonatach oraz gospodarstwach agroturystycznych	W ₇ . Słaby zasięg oddziaływania wydarzeń kulturalnych i sportowych organizowanych indywidualnie przez poszczególne gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej
S ₈ . Różnorodna baza sportowa ⁴⁶	W ₈ . Niewielka liczba nowych mieszkań
S ₉ . Niskie ceny mieszkań zarówno na rynku pierwotnym jak i wtórnym w relacji do cen w województwie dolnośląskim	W ₉ . Zły stan komunalnych zasobów mieszkaniowych
S ₁₀ . Istnienie organizacji pozarządowych, których działalność ukierunkowana jest na rozwój społeczno-kulturalny gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej ⁴⁷	W ₁₀ . Istnienie obszarów biedy skutkujące występowaniem zjawiska wyłączenia społecznego
S ₁₁ . Spadek liczby bezrobotnych	W ₁₁ . Bierność społeczności gmin i roszczeniowe postawy jednostek
S ₁₂ . Długoletnia współpraca części gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej z gminami czeskimi	W ₁₂ . Brak profesjonalizmu w organizacjach pozarządowych
	W ₁₃ . Brak umiejętności współpracy części organizacji sektora pozarządowego z administracją publiczną i sektorem biznesu

⁴³ 10 liceów ogólnokształcących, 10 techników, 1 technikum dla dorosłych, 2 techników uzupełniających oraz 2 liceów profilowanych, 4 uczelnie wyższe

⁴⁴ np.: Festiwal Teatrów Ulicznych, Festiwal Sera, Festiwal Zupy, Festiwal Cover’ów, Warsztaty Filmowe – Home Kieślowski, Festiwal Folkloru, Festiwal Wieniawskiego, Festiwal Sztuki i Rzemiosła, Festiwal Zwiastunów Filmowych, Festiwal Piosenki Dziecięcej, Festiwal Kameralistyki Ensemble, Festiwal Kwiatów i Sztuki, Wałbrzyskie Fanaberie Teatralne, Bieg Gwarków, 4X, Złot Krasnoludków, Parada Strachów Polnych, Jarmark Tkaczy, Konkurs Palm Wielkanocnych, Mała Wielkanoc – Konkurs Potraw

⁴⁵ turystyka: uzdrowiskowa, krajoznawcza, postindustrialna, militarna, sentymentalna, piesza – rowerowa – narciarska, biznesowa, religijna, handlowa

⁴⁶ wyciągi narciarskiej, narciarskie trasy biegowe, skocznia narciarska, kryte pływalnie i aquapark, tory kolarskie i trasy rowerowe, zbiorniki wodne

⁴⁷ np. Stowarzyszenie Miłośników Jedliny-Zdroju, Towarzystwo Rozwoju Sokołowska, Fundacja Sztuki Współczesnej „In Situ” w Mieroszowie, Stowarzyszenie Rozwoju i Promocji Dzikowca w gw. Nowa Ruda, Stowarzyszenie „Partnerstwo Wokół Trójgrabu” w Starych Bogaczowicach, Towarzystwo Miłośników Szczawna-Zdroju, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Chełmska Śląskiego, „Tkacze Śląscy”, Gminie Zrzeszenie Ludowych Zespołów Sportowych, Stowarzyszenie Nasz Krzeszów, Stowarzyszenie „Kwiat Lnu”, stowarzyszenia w ramach lokalnych grup działań

Tab. 19. Lista szans i zagrożeń w obszarze społecznym

Szanse	Zagrożenia
<p>O_s1. Dodatnie saldo migracji województwa dolnośląskiego</p> <p>O_s2. Wzrost zainteresowania społeczeństwa atrakcyjną ofertą spędzania czasu wolnego</p> <p>O_s3. Wzrost liczby turystów odwiedzających województwo dolnośląskie</p> <p>O_s4. Kształtowanie się segmentów turystów np. zainteresowanych ucieczką od przeludnionych kurortów turystycznych</p> <p>O_s5. Wzrost zainteresowania zamożnych mieszkańców obszarów metropolitalnych budową „drugich domów” na obszarach o cennych walorach przyrodniczo-krajobrazowych</p> <p>O_s6. Rosnąca popularność produktów turystycznych związanych z Pocysterskim zespołem klasztornym w Krzeszowie, Kompleksem Riese, Podziemną Trasą Turystyczną w Kopani Nowa Ruda, uzdrowiskami Szczawno-Zdrój i Jedlina-Zdrój, Domami Tkaczy Śląskich w Chełmsku Śląskim</p> <p>O_s7. Zainteresowanie władz samorządowych województwa w rozwiązywaniu problemów społecznych Aglomeracji Wałbrzyskiej</p> <p>O_s8. Popularyzowanie inicjatyw ekonomii społecznej</p>	<p>T_s1. Duża popularność obiektów turystycznych i imprez sportowych Dolnego Śląska (np. Kopalnia Złota w Złotym Stoku, Twierdza Srebrna Góra, Twierdza Kłodzko, Świątynia Wang, Bieg Piastów, Szlak Wygasłych Wulkanów w gminach Pogórza Kaczawskiego)</p> <p>T_s2. Ugruntowana krajowa rozpoznawalność gmin uzdrowiskowych Kotliny Kłodzkiej</p> <p>T_s3. Wysoka popularność kurortów turystycznych Karkonoszy (Karpacz i Szklarska Poręba)</p> <p>T_s4. Utrwalone negatywne stereotypy i niekorzystny wizerunek Wałbrzycha w Polsce</p> <p>T_s5. Wysoka jakość życia na obszarze Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego</p>

Wynikowa analiza SWOT w obszarze społecznym wskazuje na dominującą pozycję strategii konkurencyjnej, zgodnie z którą podstawowym kierunkiem jest minimalizowanie słabości celem skorzystania z szans, które tworzy otoczenie (por. tabela poniżej)⁴⁸.

Tab. 20. Macierz wynikowa SWOT w obszarze społecznym

	Szanse	Zagrożenia
Siły	33	13
Słabości	46	25

Dla obszaru społecznego analizy SWOT kluczowe znaczenie posiadają następujące słabości:

- W_s10. Istnienie obszarów biedy skutkujące występowaniem zjawiska wyłączenia społecznego,
- W_s11. Bierność społeczności gmin i roszczeniowe postawy jednostek,
- W_s7. Słaby zasięg oddziaływania wydarzeń kulturalnych i sportowych organizowanych indywidualnie przez poszczególne gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej,
- W_s9. Zły stan komunalnych zasobów mieszkaniowych,
- W_s1. Negatywne tendencje demograficzne związane z znaczącym w skali województwa i kraju odpływem mieszkańców, szybko postępującym procesem ich starzenia się oraz ujemnym saldem migracji wewnętrznych i zagranicznych.

Na drugiej pozycji w obszarze społecznym analizy SWOT znajduje się strategia rozwojowa wskazująca na konieczność pożytkowania sił w interakcji z szansami otoczenia. Do kluczowych silnych stron zidentyfikowanych w obszarze społecznym zalicza się:

⁴⁸ Postać numeryczną macierzy SWOT zawarto w załączniku.

- S₆. Zróżnicowanie oferty turystycznej Aglomeracji Wałbrzyskiej,
- S₄. Krajową i regionalną rozpoznawalność silnych „marek kulturalnych” Aglomeracji związanych z Zamkiem Książ, Pocysterskim zespołem klasztornym w Krzeszowie, Teatrem Dramatycznym, Teatrem Lalki i Aktora w Wałbrzychu, Filharmonią Sudecką,
- S₅. Atrakcyjne wydarzenia kulturalne i sportowe organizowane przez gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej.

2. Gospodarcze – siły, słabości, szanse, zagrożenia, analiza SWOT

Tab. 21. Lista sił i słabości w obszarze gospodarczym

Siły	Słabości
<p>S_g1. Zróżnicowany profil gospodarczy skupiony w głównych miastach Aglomeracji (Wałbrzych, Kamienna Góra, gm. Nowa Ruda, Świebodzice)</p> <p>S_g2. Skupienia firm branży motoryzacyjnych⁴⁹, przemysłu budowlanego⁵⁰ oraz przemysłu drzewnego⁵¹</p> <p>S_g3. Liczne podmioty sektora otoczenia biznesu⁵²</p> <p>S_g4. Specjalizacja branżowa dotycząca usług uzdrowiskowych</p> <p>S_g5. Funkcjonowanie Rady Gospodarczej Aglomeracji Wałbrzyskiej ukierunkowanej na inicjatywy integrujące środowiska samorządowe i gospodarcze⁵³</p> <p>S_g6. Znaczące inwestycje publiczne związane z podniesieniem atrakcyjności turystycznej Aglomeracji Wałbrzyskiej⁵⁴</p>	<p>W_g1. Nadal zmniejszająca się liczba miejsc pracy i duży ich deficyt w relacji do potencjału ludnościowego Aglomeracji Wałbrzyskiej</p> <p>W_g2. Niekorzystna dysproporcja liczby podmiotów gospodarczych w relacji do skali demograficznej Aglomeracji Wałbrzyskiej</p> <p>W_g3. Niewielka liczba podmiotów z branż nowoczesnych⁵⁵</p> <p>W_g4. Dominacja branż gospodarki⁵⁶, upatrujących przewagi konkurencyjne w czynnikach kosztowych</p> <p>W_g5. Słaba kondycja ekonomiczna przedsiębiorstw wyrażająca się niskimi wpływami do budżetów gmin z tytułu podatku CIT</p> <p>W_g6. Brak potencjału naukowo-badawczego zdolnego do komercjalizacji wyników badań⁵⁷</p> <p>W_g7. Niski poziom sieciowania współpracy firm zlokalizowanych w Aglomeracji Wałbrzyskiej</p> <p>W_g8. Brak skutecznych działań na rzecz inkubacji innowacyjnych firm</p> <p>W_g9. Spadek potencjału przedsiębiorczości mieszkańców Aglomeracji⁵⁸</p> <p>W_g10. Brak silnej organizacji samorządu gospodarczego</p> <p>W_g11. Przeciętne walory oferty inwestycyjnej gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej i mało skuteczny sposób ich promocji</p> <p>W_g12. Liczne tereny i obiekty poprzemysłowe będące w dyspozycji różnych właścicieli</p> <p>W_g13. Niski poziom pakietyzacji istniejącej oferty kulturalno-turystycznej gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej</p>

⁴⁹ funkcjonujących głównie w WSSE (18 podmiotów),

⁵⁰ pozyskiwanie kruszyw (27 podmiotów), produkcja wyrobów z surowców mineralnych (123 podmiotów), przemiał granulatu, urządzenia technologii ciepła i powietrza, urządzenia sanitarne, roboty budowlane (1938 podmiotów), działalność w zakresie architektury i inżynierii (318 podmiotów)

⁵¹ produkcja wyrobów z drewna (127 podmiotów), produkcja mebli (78 podmiotów), leśnictwo i pozyskiwanie drewna (171 podmiotów)

⁵² związany z: działalnością prawniczą i rachunkowo-księgową (337 podmiotów), reklamą i badaniem rynku (161 podmiotów), pozostałą działalnością profesjonalną (241 podmiotów), działalność związana z obsługą rynku nieruchomości (4725 podmiotów), działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (363 podmiotów)

⁵³ powołanej w 2011 roku,

⁵⁴ np. Aqua Zdrój w Wałbrzychu, Ośrodek Sportowo-Rekreacyjny Dzikowiec w Boguszowie-Gorcach, Centrum Sportów Górskich – Czarodziejska Góra Relax w Jedlinie-Zdroju, Centrum Turystyczno-Sportowe w gm. Nowa Ruda, Wodne Centrum Rekreacji w Świebodzicach, rewitalizacja Szybu Witold w Boguszowie-Gorcach na Centrum Kulturalno-Kongresowe, rewitalizacja KWK Julia w Wałbrzychu – Wielokulturowy Park Stara Kopalnia

⁵⁵ np. produkcja komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych (12 podmiotów), produkcja urządzeń elektrycznych (13 podmiotów), produkcja maszyn i urządzeń (22 podmiotów)

⁵⁶ budownictwo, motoryzacja, przemysł drzewny

⁵⁷ wg GUS badania naukowe i prace rozwojowe w 2011 roku w powiecie wałbrzyskim prowadziło zaledwie 8 podmiotów

⁵⁸ spadek liczby firm prowadzonych przez osoby fizyczne

Tab. 22. Lista szans i zagrożeń w obszarze gospodarczym

Szansy	Zagrożenia
<p>O_g1. Wysoka dynamika tworzenia nowych miejsc pracy w województwie dolnośląskim i jego atrakcyjny inwestycyjnie wizerunek</p> <p>O_g2. Dostępność funduszy unijnych wspierających przedsiębiorczość, tworzenie miejsc pracy, innowacyjność przedsiębiorstw, współpracę sektora naukowo-badawczego z biznesem</p> <p>O_g3. Dobry wizerunek gospodarczy Polski w Unii Europejskiej</p> <p>O_g4. Wytyczenie przebiegu Szlaków Kulturowych Dolnego Śląska na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej⁵⁹</p> <p>O_g5. Wzrost znaczenia polityki miejskiej w Polsce</p>	<p>T_g1. Ograniczenia czasowe funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych</p> <p>T_g2. Wyższy poziom rozwoju branży turystycznej w Karkonoszach i zachodniej części Kotliny Kłodzkiej (lepszą bazą hotelowo-gastronomiczną i lepiej rozwiniętymi usługami okołoturystycznymi)</p> <p>T_g3. Wyższa ocena innowacyjności przedsiębiorstw w podregionie jeleniogórskim (wg raportu IBnGR)</p> <p>T_g4. Większa atrakcyjność inwestycyjna gmin wchodzących w skład Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego oraz innych aglomeracji w Polsce skutkująca małym zainteresowaniem inwestorów obszarem Aglomeracji Wałbrzyskiej</p> <p>T_g5. Krótki czas pobytu turystów odwiedzających gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej⁶⁰ oraz niewielka ich liczba⁶¹</p> <p>T_g6. Niewielka liczba hoteli sieciowych zainteresowanych lokalizacją na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej</p> <p>T_g7. Niewielkie zainteresowanie inwestorów budową parków rozrywki i obiektów sportowo-rekreacyjnych na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej</p> <p>T_g8. Zaawansowana pakietyzacja produktów kulturalno-turystycznych w konkurencyjnych ośrodkach turystycznych (np. Kopalnia Złota w Złotym Stoku)</p> <p>T_g9. Niezadawalająca wielkość nowych inwestycji na obszarach WSSE i SSEMP znajdujących się w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej oraz niewielka liczba projektów gospodarczych wzbogacających profil branżowy jej obszaru</p>

Analiza SWOT przeprowadzona dla obszaru gospodarczego wskazała na dominujący typ strategii związany ze strategią konkurencyjną. Jej zalecenia wskazują na konieczność podjęcia działań ukierunkowanych na ograniczanie oddziaływania słabych stron na rzecz tworzenia warunków umożliwiających skorzystanie z szans tworzonych przez otoczenie (por. tabela poniżej)⁶².

Tab. 23. Macierz wynikowa SWOT w obszarze gospodarczym

	Szansy	Zagrożenia
Siły	17	25
Słabości	45	40

Kluczowe słabości w obszarze gospodarczym wynikające z analizy SWOT obejmują:

- W_g7. Niski poziom sieciowania współpracy firm zlokalizowanych w Aglomeracji Wałbrzyskiej,
- W_g3. Niewielką liczbę podmiotów z branż nowoczesnych,
- W_g8. Brak skutecznych działań na rzecz inkubacji innowacyjnych firm,

⁵⁹ np.: Szlak Zamków Piastowskich, Szlak Sanktuariów i Ośrodków Pielgrzymkowych, Szlak Zabytków Techniki, Szlak Cysterski, Szlak Dolnośląskim Zamków i Pałaców, Główny Szlak Sudecki im. M. Orłowicza, Szlak św. Jakuba – Droga sudecka

⁶⁰ najczęściej od kilku godzin do 3 dni

⁶¹ w relacji do potencjału ludnościowego tego obszaru

⁶² Postać numeryczną macierzy SWOT zawarto w załączniku.

- W_g1. Nadal zmniejszającą się liczba miejsc pracy i duży ich deficyt w relacji do potencjału ludnościowego Aglomeracji Wałbrzyskiej,
- W_g6. Brak potencjału naukowo-badawczego zdolnego do komercjalizacji wyników badań,
- W_g10. Brak silnej organizacji samorządu gospodarczego.

Wskazane słabości tworzą równocześnie niekorzystne relacje z zagrożeniami z otoczenia. Drugim typem strategii pod względem liczby powiązań w przypadku obszaru gospodarczego jest szczególnie niekorzystna strategia defensywna.

3. Środowiskowo-infrastrukturalne – siły, słabości, szanse, zagrożenia, analiza SWOT

Tab. 24. Lista sił i słabości w obszarze środowiskowo-infrastrukturalnym

Siły	Słabości
S _{si} 1. Różnorodność walorów przyrodniczo-krajobrazowych Sudetów Środkowych, a także wschodnie pasma Karkonoszy i Rudaw Janowickich, w tym obszarów objętych ścisłą ochroną	W _{si} 1. Niewielka liczba odpadów podlegających selektywnej zbiórce i ponownemu wykorzystaniu
S _{si} 2. Dobra jakość powietrza	W _{si} 2. Zbyt mała liczba inicjatyw ekologicznych w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej oraz ich lokalny charakter
S _{si} 3. Uczestnictwo części gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej w projekcie mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów ⁶³	W _{si} 3. Utrudniona dostępność komunikacyjna ze względu na górskie położenie gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej
S _{si} 4. Zadawalający poziom zaspokojenia potrzeb w zakresie gospodarki wodno-kanalizacyjnej w części gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej	W _{si} 4. Zła sytuacja w zakresie gospodarki wodno-kanalizacyjnej w następujących gminach Aglomeracji tj.: Boguszów-Gorce, Czarny Bór, gw. Kamienna Góra, Lubawka (częściowo), gw. Nowa Ruda, Stare Bogaczowice oraz Walim
S _{si} 5. Rozwinięta sieć dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych oraz gminnych w Aglomeracji Wałbrzyskiej	W _{si} 5. Niskie parametry techniczne dróg krajowych i wojewódzkich ⁶⁵ , w tym ograniczone możliwości prowadzenia transportu w ciągu drogi krajowej nr 35 łączącej Mieroszów z Wałbrzychem ⁶⁶
S _{si} 6. Istnienie infrastruktury kolejowej na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej	W _{si} 6. Zły stan techniczny większości odcinków dróg gminnych, powiatowych, wojewódzkich ⁶⁷ i drogi krajowej ⁶⁸
S _{si} 7. Występowanie zasobów mineralnych ⁶⁴	W _{si} 7. Brak obwodnic: Boguszowa-Gorce, Czarnego Boru, Głuszycy, Lubawki, Świebodzic, Wałbrzycha
S _{si} 8. Istnienie lądowiska w Świebodzicach	W _{si} 8. Niskie parametry połączeń drogowych z Republiką Czeską umożliwiające wyłącznie ruch samochodów osobowych (DK nr 35 i DK nr 5)
S _{si} 9. Występowanie zbiorników retencyjnych wykorzystywanych rekreacyjnie	W _{si} 9. Zły stan infrastruktury kolejowej (torowiska, trakcja, perony, dworce, wiadukty)
S _{si} 10. Duża powierzchnia wolnych terenów	W _{si} 10. Niezadawalający czas podróży z Wałbrzycha do Wrocławia oraz w ramach połączeń kolejowych gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej
	W _{si} 11. Brak bezpośrednich połączeń w komunikacji publicznej pomiędzy Mieroszowem a Radkowem i gm. Nowa Ruda realizowanych przez Republikę Czeską
	W _{si} 12. Brak połączeń w komunikacji publicznej pomiędzy Mieroszowem a Wałbrzychem

⁶³ projekt realizowany przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej SANIKOM Sp. z o.o. w Lubawce

⁶⁴ Przykładowo: piaskowce, melafir, wody mineralne, węgiel, baryt, wody termalne,

⁶⁵ drogi jedno-jezdniowe

⁶⁶ prześwit pod wiaduktem kolejowym do 3,5 metra

⁶⁷ szczególnie: nr 381, 384, 385, 387, 389 – Droga Sudecka

⁶⁸ droga krajowa nr 5 i nr 35

Tab. 25. Lista szans i zagrożeń w obszarze środowiskowo-infrastrukturalnym

Szanse	Zagrożenia
<p>O_{si}1. Podnoszenie rangi transportu kolejowego w dokumentach europejskich jako zrównoważonej formy transportu publicznego</p> <p>O_{si}2. Dostępność funduszy unijnych ukierunkowanych na opracowanie i wdrażanie pro-ekologicznych oraz energooszczędnych rozwiązań w zakresie infrastruktury i gospodarki</p> <p>O_{si}3. Moda na proekologiczne zachowania i rosnące zainteresowanie kontaktem z naturą mieszkańców dużych miast</p> <p>O_{si}4. Akcentowanie idei zrównoważonego rozwoju w politykach krajowych i unijnych</p>	<p>T_{si}1. Atrakcyjne walory przyrodniczo-krajobrazowe w głównym paśmie Karkonoszy (np. Karkonoski Park Narodowy) i Kotliny Kłodzkiej (np. Jaskinia Niedźwiedzia, Masyw Śnieżnika)</p> <p>T_{si}2. Brak bezpośredniej drogi o parametrach drogi dwujezdniowej łączącej Aglomerację Wałbrzyską z autostradą A4</p> <p>T_{si}3. Brak drogi o odpowiednich parametrach technicznych w Republice Czeskiej stanowiącej kontynuację drogi krajowej nr 5 i nr 35</p> <p>T_{si}4. Ograniczenie połączeń kolejowych i polityka rozwoju transportu PKP</p> <p>T_{si}5. Ograniczenia w podejmowaniu przedsięwzięć gospodarczych ze względu na występowanie obszarów Natura 2000</p>

Analiza SWOT wykonana dla ostatniego z obszarów tj. środowiskowo-infrastrukturalnego, podobnie jak dla obszaru społecznego i gospodarczego wskazuje na dominację strategii konkurencyjnej. Sytuacja tego rodzaju jest determinowana znaczącą liczbą powiązań pomiędzy słabymi stronami a szansami z otoczenia (por. tabela poniżej)⁶⁹.

Tab. 26. Macierz wynikowa SWOT w obszarze środowiskowo-infrastrukturalnym

	Szanse	Zagrożenia
Siły	12	6
Słabości	23	15

Kluczowe znaczenie w przypadku obszaru środowiskowo-infrastrukturalnego należy przypisać następującym słabościom:

- W_{si}3. Utrudniona dostępność komunikacyjna ze względu na górskie położenie gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej,
- W_{si}7. Brak obwodnic: Boguszowa-Gorce, Czarnego Boru, Głuszycy, Lubawki, Świebodzic, Wałbrzycha,
- W_{si}8. Niskie parametry połączeń drogowych z Republiką Czeską umożliwiające wyłącznie ruch samochodów osobowych (DK nr 5, DK nr 35),
- W_{si}9. Zły stan infrastruktury kolejowej (torowiska, trakcja, perony, dworce, wiadukty),
- W_{si}10. Niezadawalający czas podróży z Wałbrzycha do Wrocławia oraz w ramach połączeń kolejowych gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej.

W rezultacie przeprowadzonej analizy SWOT zidentyfikowano rozkład oddziaływań badanych czynników strategicznych (tabela poniżej). Uzyskane informacje pozwoliły na wskazanie hierarchii strategii czystych, które teoretycznie opisują istotne preferencje, jakie należy uwzględnić w wyznaczaniu celów i kierunków rozwoju. Najbardziej realną i jednocześnie prawdopodobną strategią dla Aglomeracji Wałbrzyskiej jest strategia konkurencyjna (WO). Jej cechą jest oparcie zamierzeń dotyczących kształtowania przyszłości na szansach jakie generują zewnętrzne podmioty

⁶⁹ Postać numeryczną macierzy SWOT zawarto w załączniku.

i zjawiska, a które mogą być wykorzystane mimo występowania niekorzystnych czynników wewnętrznych. Dotyczy to wszystkich trzech obszarów funkcjonalnych: społecznego, gospodarczego i środowiskowo-infrastrukturalnego. Możliwości wykorzystania pozytywnego oddziaływania podmiotów i zjawisk otoczenia dotyczą jednak również innych jednostek terytorialnych (głównie zlokalizowanych na obszarze województwa dolnośląskiego), które stają się tym samym konkurentami Aglomeracji Wałbrzyskiej. Szczegółowa orientacja takiej strategii musi więc zakładać rywalizację o pozyskanie szans, która jednak odniesie zamierzony sukces pod warunkiem zlikwidowania, bądź przynajmniej ograniczenia oddziaływania słabości. Gminy tworzące Aglomerację Wałbrzyską powinny wykazać się determinacją w realizacji zamierzeń integracyjnych, które mogą stanowić o istnieniu najbardziej skutecznego elementu budowania przewagi konkurencyjnej.

Tab. 27. Macierz wynikowa SWOT dla wszystkich analizowanych obszarów

	O	T
S	62 (20,6%)	44 (14,6%)
W	115 (38,2%)	80 (26,6%)

Strategia konkurencyjna dominuje wśród rozpoznanych wariantów kształtowania przyszłości, ale na drugim miejscu znalazła się strategii defensywna (WT), która w założeniu skazuje obszar Aglomeracji na radykalne zmiany, takie jak: ograniczanie realizacji funkcji, zmniejszanie się populacji, a nawet likwidację działalności. Taka strategia w przypadku Aglomeracji Wałbrzyskiej oznaczałaby konieczność przededefiniowania jej znaczenia na mapie regionu i kraju oraz pogodzenie się z niższą pozycją w rankingach. Na trzecim miejscu uplasowały się przesłanki sugerujące możliwość uwzględnienia elementów strategii agresywnej (SO), która jednak w aglomeracyjnych realiach sprowadza się do możliwości wykorzystania niektórych relacji czynników. Charakterystyczne dla tej orientacji strategicznej oparcie rozwoju na siłach, pozwalających skutecznie wykorzystać pojawiające się w otoczeniu szanse, dotyczy tylko zasobów i działalności turystycznych, które jednak nie wystarczą do zapewnienia wystarczającej liczby miejsc pracy i uzyskiwania zadowalających dochodów wszystkich gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej. Najmniej prawdopodobne jest kształtowanie jej najbliższej przyszłości w orientacji strategii konserwatywnej (OT). Zakłada ona istnienie sił, stanowiących podstawowe argumenty na rzecz utrzymania atrakcyjności obszaru wobec pojawiania się zewnętrznych zagrożeń (ok. 15% relacji pomiędzy badanymi czynnikami). Taka sytuacja byłaby pożądana wobec kryzysu ekonomicznego i nowych realiów unijnej polityki gospodarczej, ale Aglomeracja Wałbrzyska musi dopiero wypracować elementy współczesnej trwałej przewagi konkurencyjnej, które pozwoliłyby jej użytkownikom na zabezpieczenie się przed niekorzystnymi zewnętrznymi oddziaływaniami.

V. Rozstrzygnięcia strategiczne dla Aglomeracji Wałbrzyskiej

1. Koncepcja funkcjonowania Aglomeracji Wałbrzyskiej

Powstanie Aglomeracji Wałbrzyskiej funkcjonującej w nowych realiach jest przedsięwzięciem, które wymagać będzie przeformułowania zasad współpracy tworzących ją gmin. Trzeba nie tylko wyznaczyć nowe powiązania funkcjonalne pomiędzy nimi, uwzględniające możliwości jakie stworzy ściślejsza integracja jednostek terytorialnych Aglomeracji, ale także przyjąć założenia dotyczące rozkładu działalności, pozwalających w ramach przyjętych specjalizacji na wzajemne uzupełnianie się oraz minimalizowanie ryzyka wystąpienia konfliktów interesów. Ustalenie relacji przestrzenno-funkcjonalnych w dalszej kolejności powinno bezpośrednio przełożyć się na następujące obszary funkcjonowania Aglomeracji:

- infrastruktura komunikacyjna, w tym szczególnie układ i sieć dróg ponadlokalnych oraz powiązania transportu kolejowego, głównie o znaczeniu gospodarczym oraz osadniczym. Lokalizacja obiektów komunikacyjnych będzie oddziaływać na natężenie powiązań funkcjonalnych poszczególnych miejsc oraz może stać się jednym z kryteriów hierarchizacji jednostek terytorialnych tworzących Aglomerację;
- oddziaływanie urządzeń infrastruktury społecznej, szczególnie oferujących usługi rynkowe o zasięgu przekraczającym granice jednej jednostki terytorialnej. Ich rozmieszczenie na obszarze Aglomeracji powinien uwzględniać zagrożenia braku dostępu do niektórych usług, bądź zbyt wysokiego nasycenia nimi i nadmiernej konkurencji, utrudniającej osiągnięcie zadowalających zysków przez podmioty organizujące taką działalność;
- rodzaje relacji z podmiotami zewnętrznymi, wynikające z różnej specyfiki funkcji poszczególnych miejsc Aglomeracji. Może się to przełożyć na zainteresowanie tworzeniem bardziej ścisłej współpracy niektórych gmin, zainteresowanych wybranym aspektem rozwoju Aglomeracji, np. przyciągnięciem firm określonej branży, przedsięwzięciami pro-turystycznymi, promocją fragmentu wizerunku Aglomeracji oraz tworzeniem grup podmiotów skuteczniej lobujących określone projekty;
- różny stopień angażowania się gmin w pozyskiwanie środków zewnętrznego wsparcia projektów rozwojowych, które dla jednych miejsc będą warunkiem sukcesu, dla innych tylko uzupełnieniem podejmowanych działalności. Zróżnicowanie zainteresowania może być szczególnego rodzaju bodźcem bądź hamulcem siły zmian całej Aglomeracji;
- inicjatywy podejmowane w ramach planowania przestrzennego, w tym koordynowanie rozstrzygnięć w Miejscowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego oraz przygotowanie wspólnych ustaleń planistycznych, tak aby uniknąć wystąpienia konfliktów przestrzennych, które utrudniałyby realizację funkcji w poszczególnych gminach;
- specjalizację i podział głównych funkcji gospodarczych pomiędzy różne miejsca Aglomeracji, w tym rozmach przedsięwzięć przemysłowych oraz skalę działalności rolniczych i związanych z nimi zalet osadniczych czy turystycznych części gmin, takich jak gospodarstwa agroturystyczne czy walory krajobrazu podnoszące cenę nieruchomości.

Koncepcja powstania nowych założeń funkcjonowania Aglomeracji Wałbrzyskiej obejmuje podział tworzących ją gmin na pięć grup (por. rys. 2):

- Wałbrzych (oznaczony na rys. 2 kolorem czerwonym) – centrum Aglomeracji i jej wiodące miasto, które spełniać będzie rolę lidera, zarówno w relacjach zewnętrznych, jak i wewnętrznych. W wielu kontaktach ponadlokalnych Wałbrzych będzie reprezentował jednocześnie własne

interesy miejskie i wszystkich podmiotów tworzących Aglomerację. Z racji swojej wiodącej pozycji gospodarczej oraz przewagi demograficznej jest to jej bezdyskusyjny ośrodek centralny, który przyciąga zasoby z całego obszaru i świadczy wyspecjalizowane usługi dla wszystkich gmin, przede wszystkim przestrzennie sąsiadujących z Wałbrzychem. W sposób decydujący przyczynia się również do tworzenia wizerunku Aglomeracji, zarówno poprzez swoje realia społeczno-gospodarcze, jak i podejmowane przedsięwzięcia rozwojowe. W relacjach wewnętrznych Wałbrzych powinien być kreatorem zmian, jako miejsce styku wielu wpływów i funkcjonowania na niewielkiej powierzchni miasta dużej grupy podmiotów gospodarczych i społeczno-kulturowych;

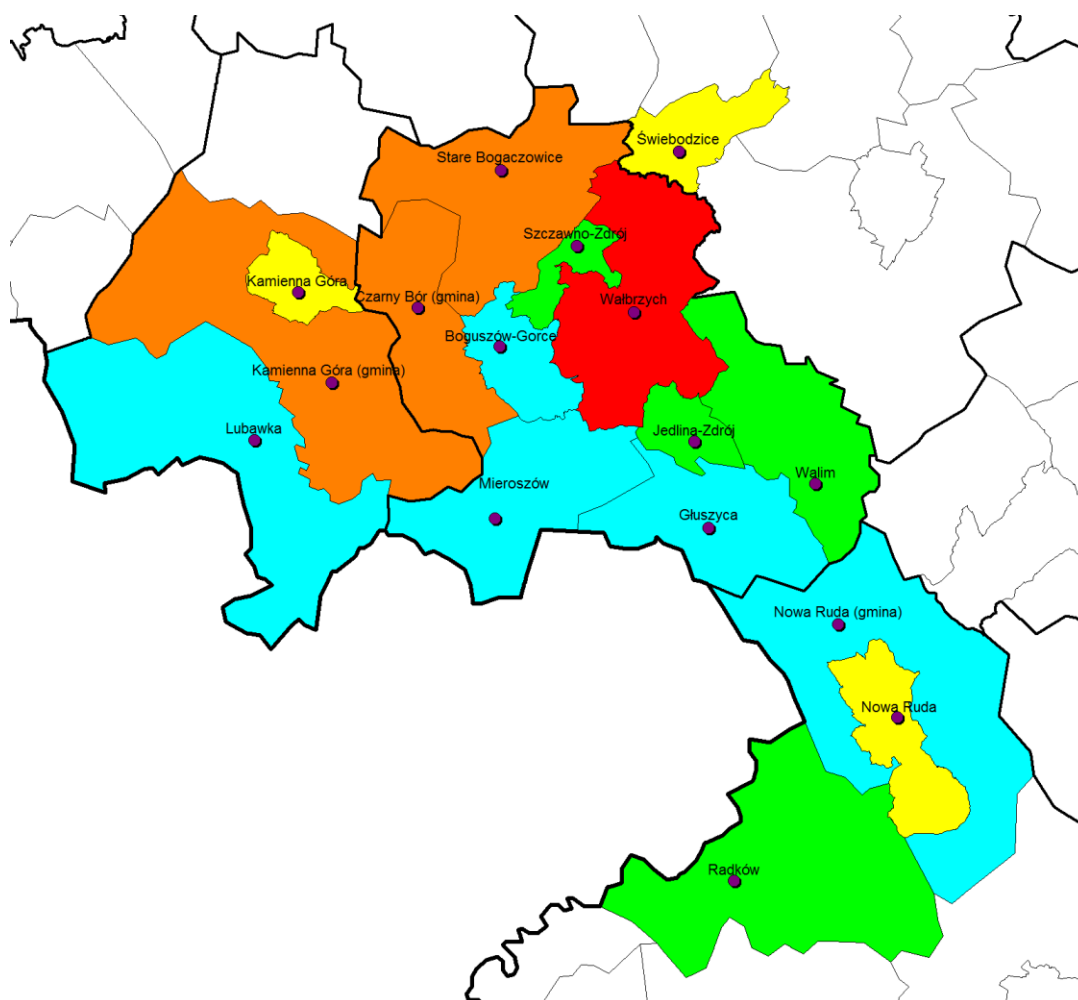
- Kamienna Góra, Nowa Ruda, Świebodzice (oznaczone na rys. 2 kolorem żółtym) – miasta, które powinny współtworzyć gospodarczy kontekst funkcjonowania Aglomeracji. Wszystkie administracyjnie należą do innych powiatów, tym samym stanowiąc uzupełnienie i wzbogacenie jej politycznego kapitału. Ekonomiczne znaczenie tych trzech miast w dłuższym czasie powinno stać się inspiracją dla lokalizowania na ich obszarach również innych działalności, ważnych dla funkcjonowania całej Aglomeracji. Tym samym mają szansę przejąć część funkcji centralnych, jakie pełni Wałbrzych i wzbogacić je o własną specyfikę. Policentryczność tego układu w najbliższych latach będzie jednak miała ograniczony charakter, ze względu na znaczne różnice potencjałów rozwojowych tych miast i Wałbrzycha. Zaletą takiego rozkładu funkcji będzie jednak fakt, iż miasta te poprzez swoje położenie w pewnym stopniu „spinają” przestrzeń Aglomeracji, wyznaczając jej granice i stanowiąc bramy – miejsca kontaktów i styków interesów. Są to ośrodki aktualnie wykazujące się pewną specjalizacją gospodarczą i istniejącymi powiązaniem zewnętrznymi, które mogą stać się rodzajem kapitałów relacyjnych Aglomeracji.
 - Kamienna Góra (gm.) jest stolicą powiatu ziemskiego i tym samym ośrodkiem wyższej rangi administracyjnej, mogącym stać się szczególnego rodzaju politycznym pomostem pomiędzy powiatem grodzkim – Wałbrzychem, a innymi gminami Aglomeracji. Jest miastem w pewnym stopniu samodzielnym gospodarczo, które chociaż dotknięte zostało skutkami przemian restrukturyzacyjnych, to od kilku lat konsekwentnie stara się budować nowy profil gospodarczy. Szczególne, zachodnie położenie Kamiennej Góry umożliwi rozważanie jej funkcji jako bramy do kontaktów z innym ważnym subregionem województwa dolnośląskiego, jakim jest Jelenia Góra i otaczające ją gminy;
 - Nowa Ruda (gm.) jest częścią powiatu kłodzkiego i może być południową bramą Aglomeracji, otwartą na kontakty z ważnymi turystycznymi ośrodkami południowej części województwa dolnośląskiego, a także z gminami czeskimi. Jako ośrodek przemysłowy, historycznie górniczy, a współcześnie zainteresowany inwestycjami w działalność produkcyjną, może być jednym z filarów nowego profilu gospodarczego Aglomeracji. Jednocześnie pretenduje również do roli znaczącego miejsca świadczenia usług ponadlokalnych, głównie kulturalnych, rekreacyjnych, sportowych, turystycznych i edukacyjnych;
 - Świebodzice należą administracyjnie do powiatu świdnickiego, ale aktualnie najważniejszą zaletą miasta jest jego północno-wschodnie położenie, na trasie łączącej Aglomerację z Wrocławiem i autostradą A-4. Dostępność komunikacyjna wydaje się wyznaczać główne zalety współtworzące atrakcyjność gospodarczą i osadniczą tego miasta, ale docenić należy również jego dobre relacje z stolicą powiatu – Świdnicą oraz kapitały społeczne i wizerunek. Inwestycje przemysłowe, jakimi zainteresowane są władze Świebodzic pozwalają uznać je za jeden z wiodących gospodarczo ośrodków Aglomeracji Wałbrzyskiej. Ważne znaczenie również inicjatywy budowy lotniska oraz nowych mieszkań, jakie podejmuje się na obszarze tego miasta.

- Szczawno Zdrój, Jedlina Zdrój, Radków, Walim, (oznaczone na rys. 2 kolorem zielonym) – gminy zorientowane na realizację funkcji turystycznych oraz świadczenia usług rekreacyjnych dla mieszkańców subregionu. Każda z nich w odmienny sposób postrzega swoją rolę w Aglomeracji Wałbrzyskiej, ale ich plany koncentrują się na zaangażowaniu w budowanie jej atrakcyjności w oparciu o zalety zasobów środowiska naturalnego oraz obiektów historycznych. W porównaniu do innych gmin Aglomeracji ich specyfika polega na znaczącym wykorzystaniu w procesach rozwojowych zalet potencjałów endogenicznych, które w pewnym stopniu pozwalają na niezależenie się od koniunkturalności decyzji władz ponadlokalnych. Wykorzystanie wielu z nich wymaga jednak dużych środków, przeznaczonych na stworzenie nowoczesnych produktów turystycznych. Gminy te zamierzają pozyskać inwestorów korzystając z rozmachu przedsięwzięć infrastrukturalnych i nowego wizerunku Aglomeracji, w której stanowią chcą ważny segment działalności, wspomagający i uzupełniający przemysłowy profil gospodarki;
- Czarny Bór, Stare Bogaczowice, gw. Kamienna Góra (oznaczone na rys. 2 kolorem pomarańczowym) – gminy posiadające dobre warunki do rozwoju osadnictwa, podejmowanego w ramach inicjatyw podnoszących jakość życia na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej. Ich zalety mają szanse wzbogacić aglomeracyjne oferty o urokliwe krajobrazy, ciszę i dobrą dostępność komunikacyjną, która w rezultacie realizacji inwestycji drogowych powinna jeszcze się poprawić. Warunkiem uzupełniającym jest rozwój infrastruktury społecznej na obszarach tych gmin, w tym lokalizowanie tam urzędzeń oferujących ponad przeciętny poziom usług w tej dziedzinie. W wielu miejscach warto utrzymać istniejącą działalność rolniczą, stanowiącą alternatywę użyteczności terenów oraz dostarczającą surowców dla wytwarzania produktów żywnościowych, szczycących się miejscową marką i tradycjami. Możliwa jest również lokalizacja uzupełniających funkcji przemysłowych, głównie małych firm wytwórczych. Warunkiem musi być jednak ich nieuciążliwość dla mieszkańców oraz przyjezdnych poszukujących atrakcyjnych walorów środowiska naturalnego. Bezpośrednie sąsiedztwo Wałbrzycha, Kamiennej Góry i Świebodzic zapewni mieszkańcom tych gmin szanse na znalezienie innych miejsc pracy. Rezydencjalne walory Czarnego Boru, Starych Bogaczowic oraz gw. Kamienna Góra mogą zostać docenione również przez mieszkańców dużych miast województwa dolnośląskiego, a może nawet wielkopolskiego czy lubuskiego, zainteresowanych budową „drugiego domu”, o charakterze wypoczynkowym. Znane zabytki (np. w Krzeszowie) dodatkowo mogą pomóc w promocji ich korzystnego wizerunku. Szansa na stworzenie atrakcyjnych przestrzeni rezydencjalnych może stać się aglomeracyjną specjalizacją tych gmin i przełożyć na wzrost wartości nieruchomości na całym jej obszarze;
- Boguszów Gorce, Głuszycza, Lubawka, gw. Nowa Ruda, Mieroszów (oznaczone na rys. 2 kolorem niebieskim) – gminy posiadające cenne zasoby środowiska naturalnego i atrakcje turystyczne lub zabytkowe, które jednak w większości nie zdobyły jeszcze pożądanej lokalnie pozycji rynkowej. Wynika to ze zbyt krótkiego czasu funkcjonowania nowych obiektów, niewystarczającej liczby inicjatyw promocyjnych lub konieczności dokonania inwestycji modernizujących. Na ich obszarach istnieje wiele zasobów, które można uznać za potencjalne czynniki sukcesu pod warunkiem właściwego wykorzystania gospodarczego (np. przejście graniczne w Lubawce). Działają tam również firmy produkcyjne z sukcesem podejmujące przedsięwzięcia restrukturyzacyjne oraz inwestycje rozwojowe. W nowych realiach funkcjonowania Aglomeracji Wałbrzyskiej oferty tych gmin mogą uzupełniać i wspomagać dokonywanie pożądanych zmian rozwojowych. Wiele zależy od stopnia zaangażowania ich władz oraz lokalnych społeczności, które borykają się z różnymi problemami, w tym konfliktami społecznymi, bezrobociem i koniecznością podejmowania wielu działań rewitalizacyjnych. Inicjatywy aglomeracyjne mogą stanowić szanse na ich szybsze rozwiązanie i w tym kontekście gminy te mogą skorzystać najwięcej na procesie aglomeracyjnej integracji.

Logika przyszłego funkcjonowania Aglomeracji Wałbrzyskiej oparta jest na zasadzie tworzenia układu z jednym wiodącym ośrodkiem (Wałbrzych) i trzema mniejszymi: gm. Kamienna Góra, gm.

Nowa Ruda i Świebodzice. Zależności pomiędzy tymi czterema jednostkami terytorialnymi opierać się będą na podobnych podstawowych profilach gospodarczych oraz uzupełniających się funkcjach o charakterze wyspecjalizowanych działalności, razem tworzących atrakcyjną kompleksową ofertę dla lokalnych przedsiębiorców i zewnętrznych inwestorów. Jej zalety podnieść powinno bezpośrednio sąsiedztwo jednostek terytorialnych o orientacji turystycznej i rezydencjalnej oraz wolne tereny i zasoby pracy w pozostałych gminach. Takie rozplanowanie funkcji posiada pewne uzasadnienie w istniejących powiązaniach, ale w rezultacie przyjętych w Strategii rozstrzygnięć Wałbrzych ma szansę podzielić się aglomeracyjną odpowiedzialnością i w większym stopniu stać się beneficjentem starań i wizerunków innych gmin Aglomeracji. Jego aktualna pozycja w ogólnopolskich rankingach atrakcyjności ośrodków miejskich silnie oddziałuje na zainteresowanych walorami tej części województwa dolnośląskiego. Świadome przełamywanie stereotypów i uprzedzeń przez wszystkie gminy Aglomeracji ma szansę zmienić nie tylko lokalne realia, ale i przyczynić się do powstania na mapie Polski nowego znaczącego miejsca.

Rys. 2. Gminy tworzące Aglomerację Wałbrzyską w podziale na grupy funkcjonalne

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem map Wojewódzkiego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej we Wrocławiu.

2. Wyzwania strategiczne

Jednym z głównych celów Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej jest potrzeba wyznaczenia przyszłych funkcji tej szczególnej jednostki terytorialnej. Zawartość ich zbioru wynika przede wszystkim z przyjęcia ogólnego założenia dotyczącego ukonstytuowania zasad integracji w logice istnienia miejskiego obszaru funkcjonalnego, wyznaczonego strefami oddziaływań i zasięgiem uzupełniających się działalności. Przekraczanie granic administracyjnych, jakie znajdują się na jego obszarze, należy uznać za główne wyzwanie, z jakim muszą się zmierzyć jednoczące się gminy Aglomeracji. Wymaga ono szczególnego skoordynowania zasad współpracy gmin, tak aby była szansą na rozwijanie ich lokalnych kompetencji, określonych w obowiązujących aktach prawnych.

Osiągnięcie zamierzonego znaczenia Aglomeracji Wałbrzyskiej w kraju i regionie wymaga także zaakcentowania specyfiki lokalnych warunków w procesie określania możliwości dokonywania zmian. Dobór funkcji, jakie będą realizować integrujące się gminy wynikać musi zarówno z rozpoznania potrzeb różnych grup ich użytkowników oraz ustalenia możliwości ich zaspokajania z wykorzystaniem posiadanych zasobów, jak i wyznaczenia przyszłej pozycji oferty Aglomeracji na rynkach produktów terytorialnych. Powinien także stanowić szczególnego rodzaju odpowiedź na wyzwania strategiczne, jakie stoją przed gminami, zdecydowanymi wspólnie podejmować realizację przedsięwzięć rozwojowych.

Sformułować można następujące wyzwania strategicznego rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej:

- **konieczność integracji, umacniania partnerstwa, ściślejszej współpracy** – dotyczy przede wszystkim relacji pomiędzy gminami tworzącymi Aglomerację Wałbrzyską, ale i współpracy instytucji publicznych prowadzących swoją działalność na jej obszarze. Wynika z powszechnie wyrażanego przekonania, iż nadszedł właściwy moment w realiach polityki regionalnej i krajowej, aby budować grupę nacisku. Potrzeba integracji i formalizowania współpracy jest w interesie wszystkich współtworzących Aglomerację, gdyż tylko tak zbudowana jedność będzie postrzegana na zewnątrz jako wyraz determinacji w działaniach mających zaowocować pożądanymi zmianami. Wspólnie wszyscy zainteresowani rozwojem Aglomeracji Wałbrzyskiej stanowić będą liczącą się siłę wobec zagrożeń, jakie nieść mogą decyzje podmiotów ponadlokalnych;
- **potrzeba podmiotowości** – wynika z faktu istnienia znacznego rozdrobnienia interesów i poczucia odmiennej przynależności terytorialnej, jaką wyrażają podmioty tworzące Aglomerację. Ich przyszłe relacje powinny być rezultatem wypracowania nowej jakości układu terytorialnego, który zintegrowany będzie w założeniach miejskiego obszaru funkcjonalnego. Jednocześnie Aglomeracja Wałbrzyska powinna być dobrze rozpoznawalna, a jej nowy wizerunek musi być wyrazem woli współdziałania gmin. Wynikać on będzie przede wszystkim z wyznaczenia i konsekwentnego wdrażania przedsięwzięć zorientowanych na realizację projektów rozwojowych, w tym zaistnienia nowej atrakcyjności miejsc i zasobów. Jako jeden podmiot Aglomeracja ma szansę skuteczniej wdrażać przyjęte cele, jednak pod warunkiem utożsamiania się z nimi wszystkich zainteresowanych przekształceniami;
- **potrzeba komplementarności** – wynikająca z istnienia wielu specyficznych cech miejsc na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej, która bogata swoją różnorodnością wymaga skoordynowania planów dotyczących użyteczności swoich walorów. Należy rozpoznać istniejące zamierzenia rozwojowe gmin oraz opracować zasady współpracy przyczyniającej się do lepszego wykorzystania posiadanych możliwości, poprzez wyznaczenie specjalizacji obszarów. Takie rozstrzygnięcia mogą przyczynić się do ograniczenia konkurencji wewnętrznej, która mogłaby umniejszać potencjał i rangę całej Aglomeracji. O kryteriach podziału zadań decydować powinna ich przydatność do realizacji celów tworzenia nowoczesnego miejskiego obszaru funkcjonalnego, a z tym związane są m.in. rozstrzygnięcia podejmowane w ramach planowania przestrzennego gmin, orientacja przemysłowa działalności gospodarczych, wybór urządzeń infrastruktury

komunalnej, czy rolnicze przeznaczenie terenów gmin wiejskich stanowiących potencjał dla realizacji funkcji osadniczych i turystycznych oraz przyszłych działalności produkcyjnych poszukujących lokalizacji;

- **konieczność budowania tożsamości terytorialnej** – oznacza podejmowanie wielu długookresowych przedsięwzięć zorientowanych na budowanie kapitału społecznego gmin Ziemi Wałbrzyskiej. Potrzeba dokonywania zmian w obszarze społecznym wynika głównie z zaszłości historycznych, które jednak mimo upływu lat ciągle pozostają istotnym czynnikiem rozwoju. Niewłaściwym wydaje się być dokonywanie etycznej oceny ich oddziaływania, ale należy odnotować, iż wielu mieszkańców wyraża brak przywiązania do miejsca swojego aktualnego przebywania i łatwo akceptuje decyzje o jego zmianie. Pobudzanie procesów zakorzeniania i tworzenia społeczności lokalnych powinno być przedmiotem starań władz miast i gmin wiejskich oraz współpracujących z nimi organizacji pozarządowych, ale globalizacja gospodarki nie pomaga skłaniać mieszkańców do pozostania, szczególnie na terenach zagrożonych bezrobociem. Migracje są częścią aktualnych realiów nie tylko Polski, ale wielu krajów Unii Europejskiej. Mobilność zasobów ludzkich jest ważnym czynnikiem budowania konkurencyjności miejsc i społeczny kontekst planów funkcjonowania Aglomeracji Wałbrzyskiej musi uwzględniać ten aspekt. Tożsamość lokalna to bogactwo obszaru, ale jego użyteczność wymaga szczególnych działań. Wyzwaniem rozwojowym dla Aglomeracji Wałbrzyskiej jest zidentyfikowanie elementów integrujących jej mieszkańców w grupę społeczną i wspieranie inicjatyw oddolnych przyczyniających się do intensyfikacji takich przedsięwzięć;
- **potrzeba przeciwdziałania niepożądanym zjawiskom** – takim jak degradacja i marginalizacja społeczno-gospodarcza oraz peryferyzacja obszaru Aglomeracji Wałbrzyskiej, zarówno w ramach województwa dolnośląskiego, jak i ogólnopolskiej hierarchii ośrodków przemysłowych i jednostek zurbanizowanych. Trwające kilkanaście lat przekształcenia restrukturyzacyjne zmieniły jej wizerunek, zaś niekorzystne decyzje polityczne i małe zainteresowanie inwestorów przyczyniły się do postrzegania Aglomeracji jako jednego z bardziej problemowych miejsc w kraju. Duże bezrobocie, niskie zarobki, bierność społeczności lokalnych, niewystarczające starania wielu instytucji publicznych, mało ambitne miejsca pracy czy niedorozwój infrastruktury to skutki upadku gospodarki Aglomeracji Wałbrzyskiej i braku pomysłu na jej rewitalizację. Trzeba przerwać krąg niemocy jaki stworzony został w relacjach gospodarka – społeczeństwo – polityka. Wydaje się, iż impulsy rozwojowe musi w pierwszej kolejności wykreować sektor publiczny, zaś ich odbiorcą powinny zostać przede wszystkim podmioty gospodarcze. Ich zaangażowanie ma szanse w dłuższym czasie stworzyć warunki dla odwrócenia skutków występowania niepożądanych zjawisk społecznych.

3. Wizja

Wizja rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej stanowi projekcję stanu, który powinien być w przyszłości osiągnięty z uwzględnieniem istniejących i przewidywanych potrzeb mieszkańców jej obszaru oraz uwarunkowań globalnych, krajowych i regionalnych. Jest formą deklaracji o charakterze politycznym, ale biorącą pod uwagę kontekst możliwości ekonomicznych i społecznych. Wskazuje orientację głównych celów strategicznych, a jej elementy opisują pożądane cechy Aglomeracji Wałbrzyskiej. W określaniu wizji rozwoju duże znaczenie mają rezultaty przeprowadzonej analizy sytuacyjnej oraz wyniki rozpoznania skutków oddziaływania czynników strategicznych.

Wizję rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej sformułowano następująco:

Aglomeracja Wałbrzyska będzie ważnym ośrodkiem wzrostu województwa dolnośląskiego, gdzie realizowane będą przedsięwzięcia służące budowaniu nowego profilu gospodarczego przywracającego jej rangę w otoczeniu, zaś mieszkańcy będą kreować i aktywnie uczestniczyć w inicjatywach, wzmacniających walory miejsca, w oparciu o atrakcyjność środowiska naturalnego i antropogenicznego.

Aglomeracja Wałbrzyska swoją przyszłość chce opierać na konieczności budowania nowych warunków rozwoju. Stawia na integrację różnych podmiotów i zasobów, jakimi one dysponują, a które razem mają szansę współtworzyć jej nową atrakcyjność. Główny nacisk kładzie na konieczność dokonania zmian gospodarczych, uwzględniając jednak fakt, iż bogactwo środowiska naturalnego oraz historyczne budynki i budowle mogą dobrze wpisać się w nowoczesne wyzwania gospodarcze, społeczne i ekologiczne, jakie doceniane są na rynkach produktów terytorialnych. Rozmach przedsięwzięć zakładanego rozwoju współgrać jednak musi z kontekstem możliwości lokalnych, ponadlokalnych uwarunkowań politycznych oraz realiami rynkowymi. Niezakwestionowana przez podmioty tworzące Aglomeracji Wałbrzyskiej potrzeba dokonywania inwestycji gospodarczych, musi być uzupełniana modernizowaniem istniejących zasobów mieszkaniowych, urządzeń infrastruktury komunalnej oraz inicjowaniem przedsięwzięć mających na celu budowę nowoczesnego kapitału społecznego. W szczególności, treści zawarte w wizji uzasadniają należy następująco:

1. **„ważny ośrodek wzrostu województwa dolnośląskiego”** – którym Aglomeracja Wałbrzyska powinna stać się w najbliższych latach, aby z jednej strony potwierdzić deklaracje gmin ją tworzących, z drugiej zahamować niekorzystne procesy gospodarcze i demograficzne, jakie stanowią o jej aktualnych słabościach. Realizacja tego aspektu przyszłości obszaru Aglomeracji wymagać będzie jednak wykazania się przynajmniej regionalną konkurencyjnością, w znaczeniu możliwości i tempa dokonywanych przekształceń oraz skali ich oddziaływania. W realiach dolnośląskich Aglomeracja Wałbrzyska musi zaistnieć jako ważne miejsce wzrostu potencjałów, a następnie trwale wpisać się w metropolitalne plany stolicy województwa i wyspecjalizowane funkcje innych jego regionalnych liderów.
2. **„budowanie nowego profilu gospodarczego”** – warunek nadrzędności orientacji pro-gospodarczej w kreowaniu logiki rozwoju Aglomeracji jest bezdyskusyjnie przyjmowany przez środowiska przedsiębiorców i mocno akcentowany w deklaracjach gmin. Rozwiązaniem istniejących problemów musi być nie tylko przywrócenie dynamiki rozwoju gospodarki, w tym dłuższej żywotności firm, ale przede wszystkim zbudowanie nowego profilu, co nie będzie ani

łatwe, ani szybkie. Wielowiekowa orientacja gospodarki wałbrzyskiej opierała się na eksploatacji i przemysłowym wykorzystaniu bogactw naturalnych, z których część użytkowały tradycyjne działalności, współcześnie niemożliwe do odtworzenia. Kontekst globalnych realiów ekonomicznych wydaje się narzucać w pierwszej kolejności ukierunkowanie zmian na poszukiwanie luk rynkowych o charakterze lokalnym i regionalnym. Większość z dotychczas podejmowanych przekształceń restrukturyzacyjnych opierała się na wspieraniu aktywności gospodarczych wykorzystujących tanie zasoby pracy, a poziom kwalifikacji pracowników utrudniał przyciąganie nowoczesnych działalności. Uwzględniając możliwości wytwórcze oraz istniejące, chociaż niedostateczne w stosunku do potrzeb, zainteresowanie inwestorów, warto wspierać powstawanie nowych firm produkcyjnych. W długim czasie powinno się dążyć do stworzenia w oparciu o nie nowego profilu gospodarczego. Może pojawią się inicjatywy klastrowe czy inne formy współpracy przedsiębiorstw, ale cenne będą również indywidualne przedsięwzięcia, warunkujące nie tylko miejsca pracy dla mieszkańców, ale przede wszystkim intelektualną wartość dodaną działalności oraz technologiczne osiągnięcia.

3. **„przywracanie rangi w otoczeniu”** – przede wszystkim poprzez przedsięwzięcia gospodarcze, które jednak powinny przedłożyć się na wzrost zamożności mieszkańców Aglomeracji Wałbrzyskiej i w konsekwencji wykreować wewnętrzny popyt na jej rynku. Ten zaś ma szansę stanowić podstawowe uzasadnienie dla podejmowania różnych działalności gospodarczych zorientowanych na ponadlokalnych nabywców, w tym świadczących usługi rynkowe w ramach przemysłów kreatywnych. Oryginalność wybranych produktów już teraz zapewniają oferty turystyczne oraz niektóre działalności produkcyjne (np. Fabryka Porcelany, zakłady pozyskujące surowce mineralne), ale regionalne znaczenie Aglomeracji Wałbrzyskiej musi potwierdzać wiele firm i inicjatyw. Potrzebny jest również nowy wizerunek, odcinający się od restrukturyzacyjnych zaszłości i z optymizmem promujący nowy obraz Ziemi Wałbrzyskiej i jej okolic.
4. **„aktywność mieszkańców”** – zawierająca również aspekt wyrażanej przez nich kreatywności związanej z angażowaniem się w miejscowe inicjatywy, która bardziej twórczym osobom umożliwić będzie działalność o zasięgu ponadlokalnym, w tym prezentację osiągnięć we wszystkich gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej. Problem bierności mieszkańców niektórych jej obszarów jest konsekwencją zaistnienia wielu różnych czynników, z których trudności ekonomiczne są może najłatwiej dostrzegalne wśród negatywnie oddziałujących, ale niekoniecznie najtrudniejsze do pokonania. Skala zaniedbań społecznych, w tym braków inicjatyw instytucji publicznych jest różna i wskazać można grupy osób bardzo zaangażowanych w likwidację skutków niepożądanych zjawisk, choć są również obszary pojawiania się konfliktów. Problemy występowania patologii społecznych, dziedziczenia ubóstwa czy wykluczenia obserwowane są w wielu miejscach, kiedyś będących tętniącymi życiem ośrodkami przemysłowymi. Powszechne jest przekonanie o konieczności podejmowania zmian, w tym kompleksowego rozważania sensu i szczegółów realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych. W warunkach Aglomeracji Wałbrzyskiej ważne jest aby wspierać wszelkie inicjatywy integrujące mieszkańców i szczególnie w mniejszych miejscowościach ukierunkowywać je tak, aby przyczyniały się do tworzenia lokalnych społeczności, w rozumieniu samodzielnych małych grup, pomagających rozwiązywać codzienne problemy swoich członków. Dla zwiększenia aktywności mieszkańców i ich udziału w partycypacyjnym modelu sprawowania władzy publicznej warto podejmować stałe działania wspierające sektor organizacji pozarządowych oraz wprowadzić zasady przekazywania zadań publicznych do realizacji przez organizacje pozarządowe
5. **„wzmacnianie walorów miejsca”** – rozumianego jako uczłowieczony fragment przestrzeni, którego atrakcyjność postrzegana jest poprzez oferowane możliwości zaspokajania różnych potrzeb. Oryginalność niektórych produktów terytorialnych, jakie mogą być przedmiotem konsumpcji dla mieszkańców, turystów, inwestorów czy codziennie przybywających na obszar Aglomeracji Wałbrzyskiej powinna być traktowana jako ważny argument w działaniach promocyjnych. Wiele jest do zaoferowania, a wśród zalet niektóre aspekty przestrzeni wydają się

być wyjątkowo niedoceniane. Krajobrazy górskie, malownicze łąki i tereny rolne, lasy czy bogactwo zabytkowych fragmentów miast to potencjały nadające się nie tylko do turystycznego wykorzystania. Należy aktywnie zaangażować się w tworzenie ich dostępności, przy zachowaniu warunków zrównoważonego korzystania z ich walorów, ale jednocześnie zapewnienia szans na uzyskiwanie korzyści oddziałujących na wizerunek całej Aglomeracji Wałbrzyskiej.

6. **„atrakcyjność środowiska naturalnego i antropogenicznego”** – wynika zarówno z położenia Aglomeracji Wałbrzyskiej, jak i dawnych dziejów jej obszaru. Od wieków były to tereny podlegające urbanizacji, kiedyś najlepiej gospodarczo rozwinięta część Polski, później ziemie należące do stref wpływów różnych państw, zawsze jednak ekonomicznie i cywilizacyjnie doceniane. Dziś zaletą tej części sudeckich obszarów górskich jest ich pewna „dzikość”, którą oferuje wiele miejsc na obszarze Aglomeracji Wałbrzyskiej. Jednocześnie prawie na każdym kroku spotkać można ślady działalności ludzi, w tym wyjątkowe osiągnięcia technologiczne (np. tunele kolejowe, wiadukty) czy unikalne w swym znaczeniu zabytki (np. Zamek w Książu, Pocysterski zespół klasztorny w Krzeszowie, Kompleks Riese). Potrzebne jest wiele konsekwentnych działań, aby móc korzystać z bogactw środowiska naturalnego i antropogenicznego, ale często najpierw trzeba je uratować od zniszczenia, zabezpieczyć technicznie, zmodernizować ich użytkowanie oraz dobrze wypromować.

4. Priorytety strategii

Wyznaczanie orientacji rozwojowych przy zastosowaniu podejścia strategicznego zakłada konieczność dokonania wyboru obszarów funkcjonalnych, w których nastąpi intensyfikacja działań i przedsięwzięć. Jest to konieczne ze względu na istnienie wielu różnych potrzeb społecznych, gospodarczych, infrastrukturalnych czy środowiskowych oraz ograniczeń wynikających z poziomu rozwoju społeczno – gospodarczego, braku środków na inwestycje oraz uwarunkowań zewnętrznych. Formułując Strategię Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej przyjęto, iż priorytety wyznaczają główne obszary jej rozwoju, w których dokonywana będzie interwencja wdrażających rozstrzygnięcia strategiczne za pomocą zbioru mierzalnych celów strategicznych oraz wynikających z nich kierunków działań i przedsięwzięć. Identyfikacja priorytetów została przeprowadzona z wykorzystaniem analizy sytuacyjnej, rozpoznanych wyzwań strategicznych oraz założeń wizji rozwoju.

Wyznaczono sześć następujących priorytetów rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej:

Priorytet PR1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość

Priorytet PR2. Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania

Priorytet PR3. Przyjazna przestrzeń turystyczna

Priorytet PR4. Sprawna i efektywna infrastruktura

Priorytet PR5. Nowy wizerunek miejsca

Priorytet PR6. Trwałe partnerstwo

Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość

Zmiany rozwojowe muszą w pierwszej kolejności dotyczyć gospodarczych realiów Aglomeracji Wałbrzyskiej. Upadek tradycyjnych dziedzin przemysłu spowodował poważne trudności w realizacji wszystkich funkcji tego obszaru i impulsy dla pozytywnych przekształceń powinny pochodzić z tego samego źródła. Trzeba wspierać powstawanie i rozwój przedsiębiorstw, w tym zarówno inspirowany przez zewnętrznych inwestorów, jak i oparty o nowe działalności wykreowane z wykorzystaniem istniejących potencjałów endogenicznych. Ważne jest również, aby przyspieszyć dokonywanie zmian, a dynamika rozwoju przynajmniej tych dziedzin gospodarki, które uznane zostaną za główne, mogła przebiegać w tempie zauważalnym w regionie. Warunkiem dokonania tego musi być również większa innowacyjność. Przedsiębiorczość na obszarze Aglomeracji koncentruje się na wykorzystywaniu możliwości współpracy z istniejącymi firmami, zwykle działającymi w skali ponadlokalnej, a potrzeba więcej własnych inicjatyw zorientowanych na wytwarzanie oferty posiadającej wałbrzyską markę. Ważne jest, aby wspierać przedsięwzięcia zorientowane na

wytwarzanie nowoczesnych produktów, zapewniających nie tylko zysk finansowy przedsiębiorcom, ale i udział Aglomeracji w rynku miejsc oferujących partnerów dla branż opartych o rozwój technologii, lepsze wykorzystanie zasobów naturalnych czy twórcze podstawy pracowników.

Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania

Przekształcenia rozwojowe muszą służyć zaspokajaniu potrzeb mieszkańców Aglomeracji Wałbrzyskiej, którzy są najważniejszymi użytkownikami tworzących ją gmin. Problemem jest jednak poziom zaangażowania członków lokalnych wspólnot w kształtowanie warunków życia. Pobudzenie aktywności warunkuje zarówno trwałość rezultatów podejmowanych przedsięwzięć, jak i ich akceptację. Jest to szczególnie ważne w sytuacjach wystąpienia konfliktów interesów, gdy racje społeczne zderzają się z gospodarczymi bądź środowiskowymi. Grozić to może nasileniem procesów migracyjnych, w tym ucieczką ludzi młodych i wysokowykształconych. Sposobem na powstrzymanie takich zachowań może być podnoszenie jakości zamieszkania, w tym atrakcyjności zasobów mieszkaniowych oraz rozwój infrastruktury społecznej. Wsparcia wymagać będą także inicjatywy organizacji społecznych, które mogą lepiej niż jednostki samorządowe trafiać z ofertą swojej aktywności w potrzeby mieszkańców (np. przedsięwzięcia podejmowane w ramach ekonomii społecznej).

Przyjazna przestrzeń turystyczna

Bogactwo zasobów środowiska naturalnego Aglomeracji Wałbrzyskiej i oferty obiektów historycznych jest w wielu miejscach imponujące. Problemem jest jednak ich właściwe użytkowanie, rozumiane zarówno jako efektywne ekonomicznie udostępnianie ich turystom, jak i angażowanie w przedsięwzięcia odpowiadające zasadom zrównoważonego rozwoju. Potrzeby inwestowania w nowoczesne technologie proekologicznie eksploatujące kopaliny czy eksponujące krajobrazy zgłaszają głównie gminy zainteresowane turystyczną czy rekreacyjną opcją swojego rozwoju. Cała Aglomeracja jednak może czerpać korzyści z ich sukcesu. Jeśli uda się przyciągnąć nowych gości do Szczawna-Zdroju, Jedliny-Zdroju, Radkowa czy Walimia przejadą oni prawdopodobnie przez Wałbrzych, Nową Rudę, Świebodzice, a może i inne gminy. Można starać się ich zatrzymywać na wiele sposobów i należy przygotować w tym celu kompleksową ofertę turystyczną czy rekreacyjną. Jej głównym elementem może stać się przyjazność przestrzeni, którą goście polubią, doceniając jej lokalną specyfikę i utrzymując swoimi zakupami.

Sprawna i efektywna infrastruktura

Dostępność komunikacyjna zaliczana jest współcześnie do najważniejszych czynników decydujących o sukcesie projektów rozwoju lokalnego. Jej znaczenie wynika przede wszystkim ze zmian stylu życia, jakie nastąpiły w drugiej połowie XX w. Chociaż dotarły one do Polski dopiero wraz z przemianami ustrojowymi, w ciągu dwudziestu lat zdążyły już silnie ukierunkować przedsięwzięcia inwestycyjne większości polskich samorządów terytorialnych. Koszty stworzenia sprawnej i efektywnej infrastruktury w wielu miejscach przekraczają możliwości budżetów, ale zewnętrzne środki wsparcia pozwalają na planowanie przedsięwzięć, chociaż w przyszłej perspektywie unijnej ich pozyskanie wymagać będzie przekonującego i kompleksowego uzasadnienia. Budowa czy remont drogi bądź linii kolejowej nie może być celem samym w sobie, ale środkiem do tworzenia nowej, lepszej użyteczności zasobów lokalnych. Powinna się także przekładać na powstawanie impulsów pro gospodarczych poprawiających wskaźniki przedsiębiorczości i podnoszących dochody działających firm zarówno produkcyjnych jak i zorientowanych na świadczenie usług turystycznych.

Nowy wizerunek miejsca

Wymagania współczesnego zarządzania rozwojem lokalnym generują oczywistą potrzebę odnoszenia się w decyzjach dotyczących przekształceń cech jednostek terytorialnych do nowoczesnych koncepcji marketingowych. Znaczące miejsce w nich zajmują starania o pozyskanie

przychylności opinii potencjalnych klientów, których należy przekonać do zachowań zgodnych z celami rozwojowymi jednostek terytorialnych. Aglomeracja Wałbrzyska przez ostatnie kilkanaście lat straciła większość pozytywnie rozpoznawanych elementów swojego wizerunku, którego założenia przez dziesięciolecia oparte były na gospodarczym sukcesie górnictwa i innych tradycyjnych branż przemysłu. Nie ma już dziś ani możliwości powrotu do dawnych skojarzeń, ani woli odnoszenia się do nich poza historycznym kontekstem działalności turystycznej. Trzeba stworzyć i wypromować nowy wizerunek Aglomeracji Wałbrzyskiej, który będzie odpowiadał aktualnym planom dotyczącym jej przyszłości, w tym zawierał obraz atrakcyjności i konkurencyjności zintegrowanej oferty tworzących ją gmin. Potrzebne są nowe symbole i marki oraz środki ich promocji.

Trwałe partnerstwo

Alianse na rzecz rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej stanowią nieodzowną część współpracy gmin, jaką podejmuje się w ramach jej tworzenia, ale najcenniejszym atrybutem zawiązywanych relacji powinna być ich trwałość. Potrzeba jej formalizowania wynika z dostrzegania zagrożeń, jakie wiążą się z politycznym charakterem niektórych działań i wyzwań, w tym głównie starań o pozyskanie zewnętrznych środków wsparcia realizacji projektów inwestycyjnych czy finansowania funkcjonowania. Trwałe partnerstwo należy uznać za cel integracji, zarówno w rozumieniu przejawiania się wartości takich jak jedność postaw wobec niektórych podmiotów otoczenia czy solidarność, które przyświecać powinny współpracy jednostek terytorialnych, jak i wspólnego planowania zmian w strategicznym kontekście, który wymaga kompleksowego prognozowania skutków działań. Ważne jest aby zasady współpracy gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej zostały dobrowolnie zaakceptowane przez ich władze jako formy osiągania własnych celów rozwoju. Współpraca zmniejszy ryzyko wystąpienia konfliktów interesów, zapewni sprawniejszą realizację projektów oraz lepsze promowanie sukcesów.

5. Cele strategiczne, kierunki i działania

W warstwie metodycznej poszczególne elementy składające się na rozstrzygnięcia strategiczne zostały sformułowane następująco:

- **priorytet** – obszar dziedziny społecznej, gospodarczej lub środowiskowo-infrastrukturalnej, na której koncentruje się proponowana w strategii interwencja,
- **cel strategiczny** – pożądany stan, którego osiągnięcie składa się na realizację danego priorytetu
- kierunek** – orientacja skupiająca część wysiłków związanych z osiągnięciem celu strategicznego
- działanie** – sposób, zbiór przedsięwzięć realizowanych w ramach kierunku dla osiągnięcia założonego celu strategicznego
- **przedsięwzięcie strategiczne** – kluczowe narzędzie zmiany wynikającej z celów strategicznych,
- **przedsięwzięcie wspierające** – narzędzie wspomagające realizację przedsięwzięcia strategicznego związane z prowadzeniem zmian inkrementalnych.

Tab. 28. Priorytet 1. Dynamika gospodarcza i innowacyjna przedsiębiorczość – cele strategiczne, kierunki, działania

Priorytet PR1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość		
Cele strategiczne	Kierunki	Działania
CS1.1. Nowy profil gospodarczy oparty na aktywności nowoczesnych firm	K1.1.1. Współpraca sektora biznesu z sektorem nauki	D1.1.1.A. Inicjowanie projektów badawczych rozpoznających użyteczność gospodarczą lokalnych zasobów
		D1.1.1.B. Tworzenie warunków dla transferu technologii i adaptacji wyników badań
	K1.1.2. Inkubacja firm innowacyjnych	D1.1.2.A. Pomoc w gospodarczym wykorzystaniu nowych pomysłów
		D1.1.2.B. Wspieranie tworzenia i rozwoju nowoczesnych firm MŚP, a także przedsiębiorstw tworzących lokalne produkty turystyczne
		D1.1.2.C. Tworzenie korzystnych warunków dla zakładania firm innowacyjnych przez młodych ludzi
	K1.1.3. Dążenie do zakorzeniania działalności firm zewnętrznych	D1.1.3.A. Tworzenie sieci współpracy firm lokalnych i zewnętrznych (integracja pionowa i pozioma)
	K1.1.4. Tworzenie atrakcyjnych warunków inwestowania	D1.1.4.A. Tworzenie sieci terenów aktywności gospodarczej Aglomeracji Wałbrzyskiej
		D1.1.4.B. Rewitalizacja obiektów i terenów przemysłowych na cele gospodarcze, w tym turystyczne

Tab. 29. Priorytet 2. Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania – cele strategiczne, kierunki, działania

Priorytet PR2. Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania		
Cele strategiczne	Kierunki	Działania
CS2.1. Partycypacja mieszkańców w inicjatywach rozwojowych	K2.1.1. Pobudzanie aktywności lokalnych	D2.1.1.A. Realizacja lokalnych strategii rozwoju realizowanych przez społeczności gmin
		D2.1.1.B. Pobudzanie przedsiębiorczości społecznej
		D2.1.1.C. Wspieranie projektów lokalnych liderów
		D2.1.1.D. Wzmocnienie postaw obywatelskich oraz przedsiębiorczych dzieci i młodzieży
CS2.2. Zrewitalizowane obszary zamieszkania, obiekty i przestrzenie publiczne	K2.2.1. Promowanie włączenia społecznego i przeciwdziałanie przejawom ubóstwa	D2.2.1.A. Zwiększanie dostępności do usług publicznych i niepublicznych
		D2.2.1.B. Aktywizacja działalności sportowych i kulturalnych przeznaczonych dla mieszkańców, w szczególności dla młodzieży
	K2.2.2. Poprawa stanu technicznego zasobów mieszkaniowych	D2.2.2.A. Przebudowy, remonty budynków mieszkalnych
		D2.2.2.B. Przebudowy poprawiające standard budynków mieszkalnych
	K2.2.3. Poprawa efektywności energetycznej budynków publicznych	D2.2.3.A. Programy termomodernizacji budynków publicznych
		D2.2.3.B. Programy wymiany źródeł ciepła poprawiających efektywność energetyczną w budynkach publicznych
	K2.2.4. Poprawa estetyki przestrzeni publicznych	D2.2.4.A. Remonty, przebudowy przestrzeni publicznych
		D2.2.4.B. Odnowa, budowa nowych elementów małej architektury
		D2.2.5.C. Budowa elementów infrastruktury zielonej na terenach parków miejskich i wiejskich
	K2.2.5. Poprawa poziomu edukacji i promowanie uczenia się przez całe życie	D2.2.5.A. Systemy motywacyjne dla nauczycieli szkół podstawowych i gimnazjalnych
		D2.2.5.B. Organizacja zajęć pozalekcyjnych promujących talenty
		D2.2.5.C. Organizacja szkoleń dostosowanych do potrzeb rynku pracy
	K2.2.6. Poprawa stanu technicznego urządzeń infrastruktury wodno-kanalizacyjnej	D2.2.6.A. Budowa, przebudowa, remonty sieci wodociągowych i kanalizacyjnych

Tab. 30. Priorytet 3. Przyjazna przestrzeń turystyczne – cele strategiczne, kierunki, działania

Priorytet PR3. Przyjazna przestrzeń turystyczna		
Cele strategiczne	Kierunki	Działania
CS3.1. Nowoczesna oferta turystyczna	K3.1.1. Zapewnienie odpowiedniego standardu obiektów i urządzeń infrastruktury turystycznej	D3.1.1.A. Przebudowa, remonty istniejących obiektów i urządzeń infrastruktury turystycznej
		D3.1.1.B. Pozyskanie inwestorów zainteresowanych budową bazy noclegowej i okołoturystycznej
	K3.1.2. Tworzenie kompleksowych produktów turystycznych	D3.1.2.A. Stworzenie szlaków tematycznych Aglomeracji Wałbrzyskiej
		D3.1.2.B. Pakietyzacja usług turystycznych
		D3.1.3.C. Wspólne projekty turystyczne z gminami czeskimi
		D3.1.3.D. Wspieranie tworzenia lokalnych produktów turystycznych łączących potencjały kilku gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej, w tym inicjatyw klastrowych
	K3.1.3. Poprawa atrakcyjności wydarzeń kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych	D3.1.3.A. Integrowanie wydarzeń kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych z ofertą szlaków tematycznych Aglomeracji Wałbrzyskiej
		D3.1.3.B. Kreowanie imprez kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych integrujących gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej

Tab. 31. Priorytet 4. Sprawna i efektywna infrastruktura – cele strategiczne, kierunki, działania

Priorytet PR4. Sprawna i efektywna infrastruktura		
Cele strategiczne	Kierunki	Działania
CS4.1. Dogodna dostępność komunikacyjna	K4.1.1. Poprawa parametrów technicznych dróg	D4.1.1.A. Lobbowanie na rzecz przebudowy istniejących dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych
		D4.1.1.B. Przebudowa, modernizacje dróg gminnych
	K4.1.2. Zapewnienie szybkiego bezpośredniego połączenia Aglomeracji Wałbrzyskiej z jej otoczeniem	D4.1.2.A. Lobbowanie na rzecz budowy dróg krajowych i wojewódzkich, w tym obwodnic
		D4.1.2.B. Współpraca z organizatorami transportu kolejowego na rzecz modernizacji infrastruktury kolejowej i połączeń
	K4.1.3. Uzyskanie spójności terytorialnej w zakresie komunikacji publicznej	D4.1.3.A. Usprawnienie połączeń komunikacji publicznej w ramach Aglomeracji Wałbrzyskiej
		D4.1.3.B. Koordynacja połączeń komunikacji publicznej oferowanych przez organizatorów transportu na zasadach zrównoważonego rozwoju
	K4.1.4. Zwiększenie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych	D4.1.4.A. Podejmowanie przedsięwzięć na rzecz zastosowania e-usług
		D4.1.4.B. Zwiększenie dostępności do bezprzewodowego Internetu w obiektach i przestrzeniach publicznych

Tab. 32. Priorytet 5. Nowy wizerunek miejsca cele strategiczne, kierunki, działania

Priorytet PR5. Nowy wizerunek miejsca		
Cele strategiczne	Kierunki	Działania
CS5.1. Rozpoznawalne nowe symbole i marki	K5.1.1. Promowanie pozytywnych skojarzeń	D5.1.1.A. Identyfikacja zalet zasobów naturalnych i antropogenicznych gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej
		D5.1.1.B. Kampanie promocyjne
		D5.1.1.C. Reklamowanie oferty inwestycyjnej, turystycznej, kulturalnej, rezydencjalnej
	K5.1.2. Zintegrowanie form prezentacji informacji	D5.1.2.A. Ujednolicone systemy identyfikacji wizualnej tras, szlaków i innych atrakcji turystycznych
		D5.1.2.B. Tworzenie wspólnych materiałów promocyjnych

Tab. 33. Priorytet 6. Trwałe partnerstwo – cele strategiczne, kierunki, działania

Priorytet PR6. Trwałe partnerstwo		
Cele strategiczne	Kierunki	Działania
CS6.1. Kompleksowa integracja gmin	K6.1.1. Wzmocnienie instytucjonalne Aglomeracji Wałbrzyskiej	D6.1.1.A. Powołanie podmiotu reprezentującego gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej
	K6.1.2. Tworzenie platform współpracy wielopodmiotowej	D6.1.2.A. Platformy współpracy gospodarczej
		D6.1.2.B. Platformy współpracy społecznej
		D6.1.2.C. Platformy współpracy turystycznej

6. Przedsięwzięcia strategiczne i wspierające oraz instytucje koordynujące

Kompleksowe wdrożenie Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej wymaga zastosowania podejścia projektowego wyróżniającego przedsięwzięcia strategiczne – jako kluczowe narzędzia zmiany - oraz przedsięwzięcia wspierające, tj. narzędzia uzupełniające. Zadaniem przedsięwzięć strategicznych jest etapowe wprowadzenie przełomowych zmian, które w okresie do 2020 roku przyczynią się do realizacji wizji rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej i staną się równocześnie załącznikiem zmian dokonujących się w sposób organiczny.

Realizacja przedsięwzięć strategicznych powinna być inicjowana i koordynowana przez Aglomerację Wałbrzyską oraz gminy wchodzące w jej skład we współpracy z lokalnymi społecznościami, sektor biznesu, organizacje pozarządowe oraz instytucje naukowe. Poniżej zaprezentowano listę przedsięwzięć strategicznych i wspierających. Jej uszczegółowienie powinno nastąpić na etapie opracowania Programu operacyjnego Aglomeracji Wałbrzyskiej na lata 2014-2020.

Tab. 34. Priorytet 1. Dynamika gospodarcza i innowacyjna przedsiębiorczość – przedsięwzięcia strategiczne i wspierające

Priorytet P1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość		
Przedsięwzięcia strategiczne	Przedsięwzięcie wspierające	Instytucja koordynująca / partnerzy
PS1.1. Centrum Badań Surowców Mineralnych i Źródeł Energii	PW1.1.A. Deklaracja powołania Centrum Badań Surowców Mineralnych i Źródeł Energii	Aglomeracja Wałbrzyska / instytuty badawcze (np. Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN), zainteresowane gminy, przedsiębiorstwa pozyskujące zasoby mineralne, firmy branży budowlanej, uczelnie wyższe działające w Aglomeracji
	PW1.1.B. Projekt badawczy zrównoważonej gospodarki surowcami mineralnymi, w tym energetycznymi Aglomeracji Wałbrzyskiej	Aglomeracja Wałbrzyska / instytuty badawcze (np. Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN), zainteresowane gminy, przedsiębiorstwa pozyskujące zasoby mineralne, firmy branży budowlanej, uczelnie wyższe działające w Aglomeracji
	PW1.1.C. Klaster zrównoważonej gospodarki surowcami mineralnymi Aglomeracji Wałbrzyskiej	Aglomeracja Wałbrzyska / instytuty badawcze (np. Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN), zainteresowane gminy, przedsiębiorstwa pozyskujące zasoby mineralne, firmy branży budowlanej, uczelnie wyższe działające w Aglomeracji
PS1.2. Odnawialne źródła energii Aglomeracji Wałbrzyskiej	PW1.2.A. Program wykorzystania odnawialnych źródeł energii Aglomeracji Wałbrzyskiej	Aglomeracja Wałbrzyska / gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej
	PW1.2.B. Program wykorzystania wód podziemnych - Geotermia w wybranych gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej	Zainteresowane gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej / Aglomeracja Wałbrzyska
	PW1.2.C. Odwierty wraz z analizą	Zainteresowane gminy Aglomeracji

	i oceną technicznych możliwości ich wykorzystania w planowanych przedsięwzięciach geotermalnych	Wałbrzyskiej
PS1.3. Konkurs: „Innowacja Roku” – inkubowanie firmy innowacyjnej w ramach T-Parku	PW1.3.A. Powołanie Kapituły konkursu „Innowacja Roku” zraszającej przedsiębiorców ⁷⁰	Aglomeracja Wałbrzyska – T-Park Dolnośląski Park Technologiczny - Rada Rozwoju Gospodarczego Aglomeracji Wałbrzyskiej, przedstawiciele WSSE i SSEMP, przedsiębiorcy
	PW1.3.B. Przygotowanie korzystnych warunków dla inkubowania zwycięskiego pomysłu w ramach T-Parku ⁷¹	Aglomeracja Wałbrzyska – T-Park Dolnośląski Park Technologiczny
PS1.4. Sieć Stref Aktywności Gospodarczej gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej	PW1.4.A. Deklaracja powołania Sieci Aktywności Gospodarczej	Gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej / Aglomeracja Wałbrzyska
	PW1.4.B. Rewitalizacja na cele gospodarcze wybranych obiektów i terenów poprzemysłowych (brownfield)	Gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej / Aglomeracja Wałbrzyska, prywatni właściciele nieruchomości, agencje rozwoju regionalnego
	PW1.4.C. Budowa infrastruktury technicznej dla potrzeb tworzenia oferty inwestycyjnej (greenfield)	Gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej / Aglomeracja Wałbrzyska, agencje rozwoju regionalnego
	PW1.4.D. Katalog ofert inwestycyjnych i warunków prowadzenia działalności w Sieci Stref Aktywności Gospodarczej gmin Aglomeracji	Aglomeracja Wałbrzyska / gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej, agencje rozwoju regionalnego
	PW1.4.E. Studium Kierunków i Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego Aglomeracji Wałbrzyskiej	Aglomeracja Wałbrzyska - gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej

⁷⁰ Którzy odnieśli sukces gospodarczy

⁷¹ Większe korzyści powinny być adresowane dla osób młodych, zakładających działalność gospodarczą po raz pierwszy

Tab. 35. Priorytet 2. Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania – przedsięwzięcia strategiczne i wspierające

Priorytet P2. Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania		
Przedsięwzięcia strategiczne	Przedsięwzięcia wspierające	Instytucja koordynująca / partnerzy
PS2.1. Wspólne miejsce – projekt integracyjny zachęcający do współdziałania na rzecz rozwoju	PW2.1.A. Inicjatywy edukacyjne, kulturalne, sportowo-rekreacyjne, aktywizacji obywatelskiej realizowane przez mieszkańców w ramach lokalnych „strategii realizowanych przez społeczność” ⁷²	Lokalne grupy działań - organizacje pozarządowe - liderzy lokalni / gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej, Aglomeracja Wałbrzyska
	PW2.1.B. Roczniki gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej – periodyk społeczno-kulturalny	Aglomeracja Wałbrzyska
	PW2.1.C. Monografia Aglomeracji Wałbrzyskiej	Aglomeracja Wałbrzyska – gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej
	PW2.1.D Zbudowanie i prowadzenie portalu aktywności lokalnej, w tym lokalnej TV internetowej,	Organizacje pozarządowe, Aglomeracja Wałbrzyska – gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej
PS2.2. Sieć przedsiębiorstw społecznych ⁷³	PW2.2.A. Wyznaczenie lokalizacji przedsiębiorstw społecznych w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej	Organizacje pozarządowe – gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej / Aglomeracja Wałbrzyska
	PW2.2.B. Określenie zasad wsparcia przedsiębiorstw społecznych i organizacji pozarządowych wraz ze stworzeniem listy zadań publicznych do realizacji przez przedsiębiorstwa społeczne i organizacje pozarządowe oraz Programu współpracy gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej z sektorem ekonomii społecznej	Organizacje pozarządowe – gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej / Aglomeracja Wałbrzyska
PS2.3. Konkurs dla dzieci i młodzieży: „Moja pierwsza firma”	PW2.3.A. Określenie kryteriów uczestnictwa w konkursie	Organizacje pozarządowe – gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej / Aglomeracja Wałbrzyska
PS2.4. Efektywność energetyczna budynków publicznych i komunalnych zasobów mieszkaniowych	PW2.4.A. Inwentaryzacja dzielnic, obszarów i obiektów przeznaczonych do kompleksowej rewitalizacji technicznej (remonty, przebudowy) i poprawy bilansu energetycznego (m.in. termomodernizacja, wymiana źródeł ciepła)	Gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej / Aglomeracja Wałbrzyska
	PW2.4.B. Remonty i przebudowy przestrzeni publicznych w wyznaczonych dzielnicach	Gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej / Aglomeracja Wałbrzyska

⁷² W rozumieniu Europejskiego Funduszu Społecznego

⁷³ W rozumieniu Europejskiego Funduszu Społecznego

	przeznaczonych do kompleksowej rewitalizacji technicznej wraz z budową (lub odtworzeniem) elementów małej architektury	
PS2.5. Ambitna szkoła	PW2.5.A. Audyt kompetencyjny kadry nauczycielskiej w szkołach podstawowych i gimnazjach	Gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej / Aglomeracja Wałbrzyska
	PW2.5.B. System nagród dla wyróżniających się nauczycieli	Gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej / Aglomeracja Wałbrzyska
	PW2.5.C. Program dostosowania profilu szkolnictwa zawodowego Aglomeracji Wałbrzyskiej do potrzeb rynku pracy	Zainteresowane gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej / Powiatowy Urząd Pracy, samorząd gospodarczy, Aglomeracja Wałbrzyska
	PW2.5.D. Pakiet edukacyjny „uczenie się przez całe życie” dla osób zainteresowanych doskonaleniem kwalifikacje	Powiatowy Urząd Pracy / Aglomeracja Wałbrzyska
	PW2.5.E. Zajęcia pozalekcyjne z przedsiębiorczości oraz wspieranie inicjatyw przedsiębiorczości wśród dzieci i młodzieży	Gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej / organizacje pozarządowe

Tab. 36. Priorytet 3. Przyjazna przestrzeń turystyczna – przedsięwzięcia strategiczne i wspierające

Priorytet P3. Przyjazna przestrzeń turystyczna		
Przedsięwzięcia strategiczne	Przedsięwzięcia wspierające	Instytucja koordynująca / partnerzy
PS3.1. „Odkryj Sudety Środkowe-Najlepsza Rodzinna Przygoda”	PW3.1.A. Pozyskanie inwestora – przygotowanie atrakcyjnych ofert inwestycyjnych pod działalność obiektów noclegowych i około turystycznych	Gminy Aglomeracji / prywatni właściciele terenów
	PW3.1.B. Budowa **** hotelu na terenie Aglomeracji Wałbrzyskiej	Prywatny inwestor / zainteresowana gmina, Aglomeracja Wałbrzyska
	PW3.1.C. Program remontów obiektów zabytkowych i urządzeń infrastruktury turystycznej	Aglomeracja Wałbrzyska / zainteresowane gminy, przedsiębiorcy oferujący usługi turystyczne
	PW3.1.D. Agencja Rozwoju Turystyki Sudetów Środkowych – klaster turystyczny	Aglomeracja Wałbrzyska / zainteresowane gminy, przedsiębiorcy oferujący usługi turystyczne, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Polska Organizacja Turystyczna
	PW3.1.E. Szlaki tematyczne Aglomeracji Wałbrzyskiej (przykładowo: podziemi, postindustrialny, przyrodniczy, górski, historyczny, architektury sakralnej i miejskiej)	Aglomeracja Wałbrzyska / zainteresowane gminy, w tym gminy czeskie
	PW3.1.F. Pakiety usług turystycznych	przedsiębiorcy oferujący usługi turystyczne / Aglomeracja Wałbrzyska, zainteresowane gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej
	PW3.1.G. Kalendarium wydarzeń kulturalnych i imprez sportowo-rekreacyjnych	Aglomeracja Wałbrzyska / gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej, zainteresowane podmioty prywatne i organizacje pozarządowe
	PW3.1.H. Kompleks SPA „Termy Jedlińskie” (w powiązaniu z przedsięwzięciami: PS1.2. oraz PW1.2.B. i PW1.2.C.)	Inwestorzy prywatni-zainteresowane gminy / Aglomeracja Wałbrzyska
	PW3.1.I. Koncepcja wykorzystania Jeziora Bystrzyckiego i zbiornika Bukówka na cele turystyczne	zainteresowane gminy / Aglomeracja Wałbrzyska

Tab. 37. Priorytet 4. Sprawna i efektywna infrastruktura – przedsięwzięcia strategiczne i wspierające

Priorytet P4. Sprawna i efektywna infrastruktura		
Przedsięwzięcia strategiczne	Przedsięwzięcia wspierające	Instytucja koordynująca / partnerzy
PS4.1. Budowa bezpośredniego połączenia drogowego Aglomeracji Wałbrzyskiej z autostradą A4 – z rozważeniem przebudowy dróg, prowadzących z Aglomeracji do projektowanych zjazdów na S3, lub budowa nowych zjazdów	PW4.1.A. Analiza i prezentacja regionalnych i krajowych korzyści budowy połączenia Aglomeracji Wałbrzyskiej z autostradą A4	Aglomeracja Wałbrzyska / zainteresowane gminy Aglomeracji
PS4.2. Przebudowa Drogi Sudeckiej wraz z budową obwodnic Boguszowa-Gorc, Czarnego Boru, Głuszycy, Jedliny-Zdroju, gm. Nowa Ruda ⁷⁴ oraz bezpośrednim skomunikowaniem z drogą S3	PW4.2.A. Analiza i prezentacja regionalnych i krajowych korzyści modernizacji drogi sudeckiej	Aglomeracja Wałbrzyska / zainteresowane gminy Aglomeracji, DSDiK Wrocław
PS4.3. Budowa obwodnic Świebodzic, Szczawna-Zdrój i Wałbrzycha, Lubawki	PW4.3.A. Analiza i prezentacja regionalnych korzyści budowy obwodnic	Aglomeracja Wałbrzyska / zainteresowane gminy Aglomeracji
PS4.4. Przebudowa dróg krajowych nr 5 i nr 35	PW4.4.A. Analiza i prezentacja regionalnych i krajowych korzyści modernizacji dróg krajowych nr 5 i nr 35	Aglomeracja Wałbrzyska / zainteresowane gminy Aglomeracji
PS4.5. Kolej Aglomeracyjna	PW4.5.A. Porozumienie z dysponentami infrastruktury kolejowej dotyczące nowych zasad współpracy i uzyskania spójności terytorialnej w zakresie komunikacji publicznej	Dysponencie infrastruktury kolejowej / przewoźnicy (Koleje Dolnośląskie, PKP), Aglomeracja Wałbrzyska
	PW4.5.B. Przebudowa infrastruktury kolejowej na trasach: Wrocław – Wałbrzych – Kamienna Góra – Lubawka i Jelenia Góra oraz Wałbrzych-Kłodzko (wraz z szynobusem na linii Wałbrzych – Kłodzko – Słupiec)	Dysponenci infrastruktury kolejowej / Aglomeracja Wałbrzyska
PS.4.6. Łądownisko biznesowo - sportowo - rekreacyjne w Świebodzicach	PW4.6.A. Analiza i prezentacja regionalnych i krajowych korzyści budowy Lotniska w Świebodzicach	Gmina Świebodzice / Aglomeracja Wałbrzyska
PS.4.7. Budowa otwartych punktów dostępu do Internetu w centrach gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej oraz budynkach użyteczności publicznej (hot spot)	PW4.7.A. Oznakowanie miejsc bezpłatnego dostępu do Internetu	Aglomeracja Wałbrzyska / gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej

⁷⁴ wraz z rozważeniem przedłużenia obwodnic Szczawna Zdroju, Boguszowa Gorc oraz Czarnego Boru tworzących łącznik aglomeracyjny z projektowaną drogą S3

Tab. 38. Priorytet 5. Nowy wizerunek miejsca – przedsięwzięcia strategiczne i wspierające

Priorytet P5. Nowy wizerunek miejsca		
Przedsięwzięcia strategiczne	Przedsięwzięcia wspierające	Instytucja koordynująca / partnerzy
PS5.1. Jednolity system identyfikacji wizualnej Aglomeracji Wałbrzyskiej	PS5.1.A. Opracowanie logo Aglomeracji Wałbrzyskiej, wraz z jego dopasowaniem do innych środków promocji	Aglomeracja Wałbrzyska
	PS5.1.B. Przygotowanie materiałów promocyjnych Aglomeracji Wałbrzyskiej (np.: folder, plakaty, kalendarze, wizytówki, zewnętrzne nośniki reklamy)	Aglomeracja Wałbrzyska
	PS5.1.C. Portal informacji na temat atrakcji Aglomeracji Wałbrzyskiej	Aglomeracja Wałbrzyska
PS5.2. Strategia promocji Aglomeracji Wałbrzyskiej	PS5.2.A. Badanie opinii społecznej na temat wizerunku Aglomeracji Wałbrzyskiej	Aglomeracja Wałbrzyska
	PS5.2.B. Waloryzacja historyczno-kulturowo -środowiskowa	Aglomeracja Wałbrzyska
	PS5.2.C. Waloryzacja przyrodnicza	Aglomeracja Wałbrzyska
PS5.3. Kampania promocyjna „Odkryj Sudety Środkowe”	PW5.3.A. Promocja Aglomeracji na targach ofert turystycznych, inwestycyjnych i miejskich	Aglomeracja Wałbrzyska
	PW5.3.B. Film promujący Aglomerację Wałbrzyską	Aglomeracja Wałbrzyska

Tab. 39. Priorytet 6. Trwałe partnerstwo – przedsięwzięcia strategiczne i wspierające

Priorytet P6. Trwałe partnerstwo		
Cele strategiczne	Przedsięwzięcia wspierające	Instytucja koordynująca / partnerzy
PS6.1. Utworzenie podmiotu: Aglomeracja Wałbrzyska	PW6.1.A. Analiza organizacyjno-prawna powołania podmiotu Aglomeracja Wałbrzyska, w tym precyzująca prawa i obowiązki gmin	Gminy wchodzące w skład Aglomeracji Wałbrzyskiej
	PW6.1.B. Analiza ekonomiczna funkcjonowania podmiotu Aglomeracja Wałbrzyska	Gminy wchodzące w skład Aglomeracji Wałbrzyskiej
PS6.2. Sieć współpracy gospodarczej Aglomeracji Wałbrzyskiej	PW6.2.A. Forum rozwoju gospodarczego Aglomeracji Wałbrzyskiej	Aglomeracja Wałbrzyska / Rada Rozwoju Gospodarczego Aglomeracji Wałbrzyskiej
	PW6.2.B. Powołanie pełnomocnika ds. rozwoju gospodarczego Aglomeracji Wałbrzyskiej	Aglomeracja Wałbrzyska
	PW6.2.C. Inicjatywy klastrowe i nawiązywanie kontaktów gospodarczych, w tym z firmami działającymi w specjalnych strefach ekonomicznych	Aglomeracja Wałbrzyska
	PW6.2.D. Uczestnictwo w ogólnopolskich i zagranicznych targach oraz misjach gospodarczych	Aglomeracja Wałbrzyska
	PW6.2.E. Wspieranie inicjatyw społecznej odpowiedzialności biznesu	Aglomeracja Wałbrzyska
PS6.3. Sieć współpracy społecznej Aglomeracji Wałbrzyskiej	PW6.3.A. Forum organizacji pozarządowych i przedsiębiorstw społecznych	Aglomeracja Wałbrzyska / organizacje pozarządowe, liderzy lokalni
	PW6.3.B. Święto Aglomeracji Wałbrzyskiej – wydarzenia integrujące mieszkańców Aglomeracji	Aglomeracja Wałbrzyska / gminy Aglomeracji, organizacje pozarządowe, Marszałek Województwa Dolnośląskiego
	PW6.3.C. Konkurs wiedzy o Ziemi Wałbrzyskiej i okolicach	Aglomeracja Wałbrzyska / gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej
	PW6.3.D. Grupa interwencyjna ds. współpracy w dziedzinie planowania i rozwoju infrastruktury społecznej i technicznej, w tym drogowej, wodno-kanalizacyjnej oraz przeciwdziałania zagrożeniom powodziowym	gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej / Aglomeracja Wałbrzyska
	PW6.3.E. Forum Edukacyjne Aglomeracji Wałbrzyskiej	Gminy Aglomeracji – szkoły działające na terenie Aglomeracji
PS6.4. Sieć współpracy turystycznej Aglomeracji	PW6.4.A. Forum Turystyki Sudetów	Aglomeracja Wałbrzyska / gminy Aglomeracji,

Wałbrzyskiej	Środkowych	przedsiębiorstwa i organizacje turystyczne, właściciele obiektów noclegowych i infrastruktury okołoturystycznej
	PW6.4.B. Klaster turystyczny Sudetów Środkowych	Aglomeracja Wałbrzyska / gminy Aglomeracji, przedsiębiorstwa i organizacje turystyczne, właściciele obiektów noclegowych i infrastruktury okołoturystycznej
PS6.5. Sieć współpracy Aglomeracji Wałbrzyskiej z gminami czeskimi	PW6.5.A. Wspólne aplikacje projektów do EWT i EUWT	Gminy aglomeracji / gminy czeskie, Aglomeracja Wałbrzyska
	PW6.5.B. Deklaracja współpracy Aglomeracji Wałbrzyskiej z gminami czeskimi	Aglomeracja Wałbrzyska / gminy czeskie

VI. Przedsięwzięcia strategiczne w konwencji zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ITI) – dostępność funduszy UE

Zgodnie z propozycjami polityki spójności UE na lata 2014-2020 znaczenie rozwoju dokonującego się w obszarach miejskich stanowi o postępie społeczno-gospodarczym. Sukces w rozwoju obszarów miejskich najczęściej osiąga się w oparciu o tzw. podejście zintegrowane, tj. łączące różne wymiary życia miejskiego, w tym społeczne, kulturowe, gospodarcze, środowiskowe. W wymiarze polityki spójności oznacza to wydatkowanie i łączenie środków pochodzących z różnych funduszy na projekty integrujące elementy twarde dotyczące - przykładowo fizycznej rewitalizacji dzielnic, obiektów poprzemysłowych - z elementami miękkimi odnoszącymi się do edukacji, poprawy wizerunku, przeciwdziałania zjawiskom wyłączenia społecznego przy równoczesnej dbałości o walory środowiska naturalnego. Istotnym elementem podejścia zintegrowanego jest także tworzenie lokalnych partnerstw wielopodmiotowych pomiędzy społecznością lokalną, reprezentantami władz, przedstawicielami sektora biznesu i nauki.

Proponowane przez Komisję Europejską regulacje dla perspektywy 2014-2020 wprowadzają tzw. zintegrowane inwestycje terytorialne (*ITI – integrated territorial investment*) jako podstawowe narzędzie implementacji strategii terytorialnych. Zintegrowane inwestycje terytorialne pozwalają na uzyskiwanie finansowania działań zapisanych w strategii terytorialnej z różnych osi priorytetowych jednego lub kilku programów operacyjnych. Przykładowo zakłada się, że zintegrowana inwestycja terytorialna może być finansowana z: regionalnego programu operacyjnego (finansowany przez Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, EFRR), krajowego programu operacyjnego (finansowany przez EFRR), programu operacyjnego (finansowany przez Europejski Fundusz Społeczny, EFS), programu operacyjnego (finansowany przez Fundusz Spójności, FS).

Działania wdrażane za pomocą narzędzi ITI (pakiet działań) powinny przyczyniać się do realizacji zarówno celów osi priorytetowych poszczególnych programów operacyjnych jak i stosownych celów strategii terytorialnej. W takim ujęciu zdefiniowane w strategii terytorialnej pakiety działań mogą być finansowane z EFRR, EFS, FS⁷⁵. Łączenie finansowania z EFRR oraz EFS, tj. inwestycji twardych z projektami miękkimi uważa się z szczególnej cenne w kreowaniu procesów zrównoważonego rozwoju miast^{76, 77}.

W przypadku propozycji programowych zawartych w Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej, a także biorąc pod uwagę cele tematyczne wynikające z polityki spójności na lata 2014-2020⁷⁸, jako pakiety przedsięwzięć możliwe do realizacji na zasadach zintegrowanych inwestycji terytorialnych można wskazać⁷⁹:

- PS1.1. Centrum Badań Surowców Mineralnych i Surowców Energii wraz z przedsięwzięciami wspierającymi,

⁷⁵ Łączenie wszystkich funduszy unijnych w ramach jednego ITI nie jest obowiązkowe.

⁷⁶ art. 99 proponowanych wspólnych postanowień dotyczących funduszy objętych zakresem wspólnych ram strategicznych na lata 2014-2020.

⁷⁷ Inne działania, projekty zawarte w strategii terytorialnej mogą być finansowane poza ITI, w ramach osi priorytetowych poszczególnych programów operacyjnych. Tym samym nie zakłada się obowiązku wdrażania wszystkich działań, projektów zapisanych w strategii terytorialnej za pomocą instrumentu ITI.

⁷⁸ por. pkt. VII Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej.

⁷⁹ Wstępna identyfikacja pakietów działań możliwych do wdrożenia z wykorzystaniem narzędzia ITI wynika z obecnego postępu prac Komisji Europejskiej i państw członkowskich nad programowaniem funduszy unijnych w perspektywie 2014-2020. W momencie opracowania Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej (sierpień 2012) nie określono zarówno na poziomie krajowym jak i regionalnym programów operacyjnych, w tym ich osi priorytetowych oraz celów. Ostateczna kwalifikacja pakietów działań wynikających ze Strategii Aglomeracji Wałbrzyskiej możliwych do wdrożenia za pomocą ITI powinna nastąpić na etapie opracowania Programu operacyjnego Aglomeracji Wałbrzyskiej na lata 2014-2020.

- pakiet: PS1.4. Sieć Stref Aktywności Gospodarczej gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej oraz PS6.2. Sieć współpracy gospodarczej Aglomeracji Wałbrzyskiej wraz z przedsięwzięciami wspierającymi,
- pakiet: PS2.4. Efektywność energetyczna budynków publicznych i komunalnych zasobów mieszkaniowych oraz PS2.5. Ambitna szkoła wraz z przedsięwzięciami wspierającymi,
- pakiet: PS3.1. Odkryj Sudety Środkowe – Najlepsza Rodzinna Przygoda wraz z przedsięwzięciami wspierającymi oraz PS6.4. Sieć współpracy turystycznej Aglomeracji Wałbrzyskiej,
- PS4.5. Kolej Aglomeracyjna wraz przedsięwzięciami wspierającymi.

VII. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej

1. Spójność z dokumentami planującymi rozwój Polski i Europy

Rozwiązania przyjęte w Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej w warstwie priorytetów, celów strategicznych, kierunków, działań oraz przedsięwzięć są spójne z podstawowymi rozstrzygnięciami strategii **Europa 2020**⁸⁰, które w znaczącym stopniu będą determinowały między innymi sposób programowania rozwoju lokalnego i regionalnego Polski w okresie 2014-2020. Strategia rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej bezpośrednio wpisuje się w następujące podstawowe priorytety dokumentu „Europa 2020”:

- koncentracja działań na inteligentnym i zrównoważonym rozwoju sprzyjającym włączeniu społecznemu, w tym wzrostowi zatrudnienia,
- wspieranie zintegrowanego podejścia do planowania,
- koncentracja na wynikach, w tym monitorowanie postępów w osiąganiu założonych celów,
- wzmacnianie spójności terytorialnej.

W zakresie **europejskiej polityki spójności** będącej podstawowym elementem realizacji strategii **Europa 2020** zaprezentowany został przez Komisję Europejską pakiet proponowanych rozporządzeń⁸¹ programujących fundusze unijne w okresie 2014-2020. Zapisy Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej znajdują odzwierciedlenie w akcentowanej przez Komisję Europejską liście celów tematycznych dla priorytetów inwestycyjnych: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Funduszu Spójności (FS), Europejskiego Funduszu Społeczny (EFS), które odnoszą się do:

- wzmacniania badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji, w tym:
 - udoskonalanie infrastruktury badań i innowacji i podnoszenie zdolności do tworzenia doskonałości w zakresie badań i innowacji oraz wspieranie ośrodków kompetencji (EFRR),
 - promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych i aplikacji z dziedziny usług publicznych, tworzenie sieci, pobudzanie popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację (EFRR),
 - wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających oraz rozpowszechnianie technologii o ogólnym przeznaczeniu (EFRR);
- zwiększania dostępu do TIK⁸², w tym:
 - poszerzanie zakresu łączy szerokopasmowych oraz wprowadzanie szybkich sieci internetowych (EFRR),
 - wzmocnienie zastosowań TIK dla: e-administracji, e-learningu, e-integracji i zdrowia (EFRR);
- zwiększenia konkurencyjności MŚP, w tym:

⁸⁰ Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu. Komunikat Komisji Europejskiej, Bruksela 3.03.2010.

⁸¹ W tym:

- Wniosek do Parlamentu Europejskiego i Rady: w sprawie przepisów szczegółowych dotyczących Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i celu „Inwestycje na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006;
- Wniosek do Parlamentu Europejskiego i Rady: w sprawie Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1084/2006
- Wniosek do Parlamentu Europejskiego i Rady: w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006

⁸² TIK – technologie informacyjno-komunikacyjne

- promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz wspieranie tworzenia nowych firm (EFRR),
- opracowywanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu internacjonalizacji (EFRR);
- wspierania transformacji w kierunku gospodarki niskoemisyjnej we wszystkich sektorach, w tym:
 - promowanie produkcji i dystrybucji odnawialnych źródeł energii (EFRR, FS);
 - promowanie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w MŚP, a także wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturach publicznych i sektorze mieszkaniowym (EFRR);
- ochrony środowiska i promowanie efektywnego gospodarowania zasobami, w tym:
 - ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa kulturowego (EFRR),
 - ochrona różnorodności biologicznej, ochrona gleby oraz promowanie usług ekosystemowych, w tym programu NATURA 200015 i zielonej infrastruktury (EFRR, FS),
 - działania mające na celu poprawę stanu środowiska miejskiego, w tym rekultywacja terenów przemysłowych (EFRR), a także: poprawę jakości środowiska miejskiego włącznie z regeneracją terenów przemysłowych i obniżenie zanieczyszczenia powietrza (FS);
- promowania transportu zorganizowanego z poszanowaniem zasady zrównoważonego rozwoju i usuwanie niedoborów przepustowości w najważniejszych infrastrukturach sieciowych, w tym:
 - zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T (EFRR),
 - rozwój przyjaznych dla środowiska i niskoemisyjnych systemów transportu miejskiego oraz promowanie mobilności miejskiej zgodnej z zasadami zrównoważonego rozwoju (EFRR, FS),
 - rozwój kompleksowego, wysokiej jakości interoperacyjnego systemu kolejowego (EFRR);
- promowania zatrudnienia i wspieranie mobilności pracowników poprzez:
 - rozwój inkubatorów przedsiębiorczości oraz wsparcie inwestycyjne samozatrudnienia i tworzenia przedsiębiorstw (EFRR),
 - zapewnianie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników (EFS),
 - trwałą integrację na rynku pracy ludzi młodych bez pracy, którzy nie uczestniczą w kształceniu lub szkoleniu (EFS),
 - samozatrudnienie, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw (EFS);
- inwestowania w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie przez:
 - ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i średniego (EFS),
 - poprawę jakości, skuteczności i dostępności szkolnictwa wyższego oraz kształcenia na poziomie równoważnym w celu zwiększenia udziału i poziomu osiągnięć (EFS),
 - poprawę dostępności uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji siły roboczej i zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy (EFS);
- promowania włączenia społecznego i walka z ubóstwem, w tym:
 - inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych (EFRR),
 - ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym (EFS),
 - wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych (EFS),

- lokalne strategie rozwoju realizowane przez społeczność (EFS),
- wsparcie rewitalizacji fizycznej i gospodarczej ubogich społeczności miejskich i wiejskich (EFRR);
- inwestycji w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej (EFRR).

Zapisy Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej odnoszące się do działań wspierających współpracę z partnerami z Republiki Czeskiej spójne są z dokumentami programującymi fundusze unijne w okresie 2014-2020 dotyczącymi propozycji Komisji Europejskiej w sprawie:

- Europejskiej Współpracy Terytorialnej⁸³,
- Europejskich Ugrupowań Współpracy Terytorialnej⁸⁴.

W wymiarze krajowym Strategia rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej znajduje bezpośrednie odzwierciedlenie w celu strategicznym **Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020**⁸⁵, tj.: „Efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągania celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym”. Zapisy Strategii rozwoju Aglomeracji są także spójne z wszystkimi trzema celami polityki regionalnej zawartymi w dokumencie Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020 tj.:

- Cel 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”),
- Cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”),
- Cel 3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie („sprawność”).

Zarówno proces tworzenia Aglomeracji Wałbrzyskiej jak i zapisy jej Strategii znajdują bezpośrednie odzwierciedlenie w **Założeniach Krajowej Polityki Miejskiej**⁸⁶, w szczególności w zakresie tworzenia miejskich zespołów funkcjonalnych, jako podmiotów tego rodzaju polityki (zespoły miejsko-wiejskie na obszarach zurbanizowanych). Ponadto, zapisy Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej są spójne między innymi z drugą zasadą Założeń Polityki Miejskiej, tj.: „zasada zintegrowanego podejścia terytorialnego”. Oznacza to, że działania zawarte w Strategii przyczyniają się do „przeprowadzenia przedsięwzięć realizowanych na miejskich obszarach funkcjonalnych w sposób skoordynowany, komplementarny i synergiczny tak, aby osiągnąć cele formułowane w odniesieniu do danego obszaru”. Istotnym atrybutem Strategii jest także jej spójność z wyzwaniem Polski w zakresie rozwoju miast i procesów urbanizacji w perspektywie do 2020 roku, które zawarto w następujących Założeniach:

- wykorzystania potencjału głównych ośrodków miejskich i ich obszarów funkcjonalnych do kreowania wzrostu i zatrudnienia oraz zdynamizowania rozwoju kraju;
- przeciwdziałania degradacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej obszarów zurbanizowanych (działania rewitalizacyjne na obszarach o szczególnie dużej koncentracji zjawisk negatywnych, do których zaliczono Wałbrzych),
- poprawa jakości zarządzania i współpracy na obszarach miejskich, w tym na obszarach funkcjonalnych miast,
- Infrastruktura transportowa, w tym transport publiczny na obszarach miejskich,

⁸³ Wniosek do Parlamentu Europejskiego i Rady: w sprawie przepisów szczegółowych dotyczących wsparcia z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach celu „Europejska współpraca terytorialna”

⁸⁴ Wniosek do Parlamentu Europejskiego i Rady: w sprawie zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1082/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT) w celu doprecyzowania, uproszczenia i usprawnienia procesu tworzenia takich ugrupowań oraz ich funkcjonowania

⁸⁵ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2010.

⁸⁶ Założenia Krajowej Polityki Miejskiej do 2020 roku. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 20 lipca 2012 r.

- wyzwania horyzontalne (zmiany demograficzne wraz z dostosowaniem usług publicznych do potrzeb zmieniającego się społeczeństwa, postępująca globalizacja).

Należy także podkreślić, iż wszystkie z priorytetów Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej wpisują się w strategiczny cel polityki miejskiej zdefiniowany następująco: „wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do kreowania wzrostu gospodarczego i tworzenia miejsc pracy oraz poprawa jakości życia mieszkańców” oraz drugi cel krajowej polityki miejskiej tj.: „wspomaganie rozwoju subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich, przede wszystkim na obszarach problemowych polityki regionalnej (w tym na niektórych obszarach wiejskich) poprzez wzmacnianie ich funkcji oraz przeciwdziałanie ich upadkowi ekonomicznemu”.

Zapisy programowe Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ukierunkowane na wzmocnienie rangi Wałbrzycha (jako centrum Aglomeracji) spójne są z **Koncepcją przestrzennego zagospodarowania kraju 2030**⁸⁷, w której rola tego miasta została określona jako: ośrodek regionalny tworzący podstawową sieć osadniczą Polski (powiązany z głównymi węzłami sieci osadniczej⁸⁸) obok takich miast jak: Częstochowa, Radom, Bielsko-Biała, Rybnik, Płock, Elbląg, Włocławek, Tarnów, Kalisz z Ostrowem Wlkp., Koszalin, Legnica, Grudziądz, Słupsk.

Strategia rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej w warstwie priorytetów, celów strategicznych, kierunków, działań i przedsięwzięć koresponduje przede wszystkim z następującymi celami polityki przestrzennego zagospodarowania kraju do 2030 zawartymi w Koncepcji:

- cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju wielofunkcyjnego rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów,
- cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej
- cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski

2. Spójność z Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego

W przedłożonym projekcie Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej, którego finalizacja nastąpiła w dniu 16.08.2012 roku, a także po konsultacji z Urzędem Marszałkowskim Województwa Dolnośląskiego (w dniu 14.08.2012), stwierdzono, że nie istnieje możliwość szczegółowego wykazania spójności zapisów Strategii Aglomeracji z rozstrzygnięciami Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego. Przyczyną tego są nadal trwające prace nad Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego, których zakończenie (w sensie przekazanie do konsultacji społecznych dokumentu Strategii Województwa) nastąpi w pierwszej połowie września br.

Na spotkaniu warsztatowym w dniu 6.08.2012 roku w Urzędzie Miasta Wałbrzycha związanym z weryfikacją celów i priorytetów rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej, Wicemarszałek

⁸⁷ Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030. Monitor Polski, Poz. 252, Warszawa 27.04.2010.

⁸⁸ Jako główne węzły sieci osadniczej Koncepcja zagospodarowania kraju 2030 wskazuje:

- stolicę i największe polskie miasta: Warszawa oraz Aglomeracja Górnośląska (Katowice wraz z miastami wchodzącymi w skład Górnośląskiego Związku Metropolitalnego), Łódź, Kraków, Trójmiasto (Gdańsk – Sopot – Gdynia z głównym ośrodkiem miejskim w Gdańsku; dalej: Trójmiasto), Wrocław, Poznań, Szczecin, kształtujący się duopol Bydgoszcz – Toruń oraz Lublin,
- miasta wojewódzkie o znaczeniu krajowym, w których następuje systematyczna koncentracja funkcji metropolitalnych o znaczeniu międzynarodowym i krajowym: Białystok i Rzeszów, Opole, Olsztyn, Kielce, Gorzów Wielkopolski i Zielona Góra.

Województwa Dolnośląskiego zadeklarował spójność zapisów obydwu dokumentów. Ponadto, Zarząd Województwa Dolnośląskiego, w trakcie pierwszego w jego historii posiedzenia wyjazdowego w Ratuszu Urzędu Miasta Wałbrzych w dniu 19.06.2012, zapewnił, iż Strategia rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej stanie się integralną częścią (w formie załącznika) Strategii rozwoju Województwa Dolnośląskiego. Oba dokumenty będą wspólnie głosowane przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego.

3. Spójność z dokumentami planującymi rozwój Powiatu Wałbrzyskiego

Spójność zapisów Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze **Strategią rozwoju powiatu wałbrzyskiego**⁸⁹ odnosi się do:

- celu nadrzędnego Strategii powiatu, tj.: wzrost poziomu życia mieszkańców
- oraz wszystkich celów strategicznych Strategii powiatu, tj.: edukacja, przeciwdziałanie bezrobociu, promocja powiatu.

Ponadto, priorytety, cele strategiczne, kierunki i działania Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej są komplementarne względem następujących celów podstawowych Strategii rozwoju powiatu wałbrzyskiego:

- dopasowanie sieci szkół do istniejących i przewidywanych potrzeb rynku pracy,
- popieranie rozwoju szkolnictwa wyższego,
- infrastruktura techniczna, drogi,
- promocja wewnętrzna i zewnętrzna,
- wykorzystanie wyjątkowych walorów: zabytków architektury, środowiska przyrodniczego, uzdrowiskowych, warunków umożliwiających uprawianie sportu i turystyki.

W wymiarze ponadlokalnym rozwiązania zaproponowane w Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej są spójne z rozstrzygnięciami **Strategii Rozwoju Turystyki**⁹⁰ przygotowanej dla subregionu turystycznego Góry Wałbrzyskie. Dotyczy to w szczególności:

- tworzenia infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej,
- wzmocnienia pozycji subregionu Góry Wałbrzyskie na rynku turystycznym,
- inicjowania partnerstwa na rzecz rozwoju turystyki,
- tworzenia sieciowego, zintegrowanego produktu turystycznego.

Cele strategiczne, operacyjne i kierunki działań zaproponowane w Strategii Rozwoju Turystyki korespondują przede wszystkim z priorytetem „Przyjazna przestrzeń turystyczna” oraz „Nowy wizerunek miejsca” Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej.

4. Spójność z dokumentami planującymi rozwój gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej

Strategia rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej stanowi bezpośrednią konsekwencję zapisów **Deklaracji Aglomeracji Wałbrzyskiej** zakładającej podjęcie współdziałania pomiędzy jednostkami

⁸⁹ Strategia Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego na lata 2005-2013. Powiat Wałbrzyski, załącznik do uchwały nr XXVIII/55/05 z dnia 30.06.2005 r.

⁹⁰ Strategii Rozwoju Turystyki w Gminach: Wałbrzych, Świebodzice, Boguszów-Gorce, Szczawno-Zdrój, Jedlina-Zdrój, Mieroszów, Walim, Głuszyca oraz w Powiecie Wałbrzyskim na tle Subregionu Turystycznego „Góry Wałbrzyskie”. Dolnośląska Organizacja Turystyczna, 29.01.2009.

tworzącymi Aglomerację⁹¹. Zgodnie z zapisami Deklaracji wspólne działania na rzecz trwałego rozwoju na całym obszarze Aglomeracji powinny uczynić ten subregion dostępnym dla wszystkich, lepszym miejscem do życia i pracy, cechującym się dążeniem jej gmin do zrównoważonego rozwoju i współpracą na zasadach partnerstwa. Programowanie najważniejszych celów Deklaracji powinno zostać dokonane w oparciu o strategię rozwoju, a następnie Program operacyjny Aglomeracji Wałbrzyskiej na lata 2014-2020 uwzględniający politykę spójności Unii Europejskiej.

U podstaw zapisów Deklaracji Aglomeracji Wałbrzyskiej znajdują się **Założenia Rozwoju Wałbrzyskiego Obszaru Aglomeracyjnego do roku 2020**⁹², których następujące zapisy zostały uszczegółowione i zaprogramowane w Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej:

- w obszarze dostępności Wałbrzyskiego Obszaru Aglomeracyjnego: rozwój infrastruktury transportu publicznego, rozwój infrastruktury drogowej i kolejowej, cyfryzacja,
- w obszarze lepszego miejsca pracy: dobre uzbrojenie terenów pod inwestycje, oparcie rozwoju gospodarczego na innowacji oraz potencjale turystyczno-uzdrowiskowym, współpraca z gminami czeskimi, wsparcie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw,
- w obszarze lepszego miejsca do życia: poprawa poziomu wykształcenia, wspieranie przedsięwzięć w zakresie edukacji, rewitalizacja zdegradowanej tkanki miejskiej, ochrona zdrowia.

Zakres spójności Strategii rozwoju z kluczowymi **dokumentami planującymi rozwój poszczególnych gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej** w warstwie głównych ustaleń strategicznych zaprezentowano w sposób syntetyczny w poniższych tabelach. W przypadku wszystkich dokumentów planujących rozwój poszczególnych gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej (głównie lokalne strategie rozwoju) stwierdzono wysoką zgodność ich rozstrzygnięć strategicznych z zapisami wprowadzonymi do Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej (na poziomie priorytetów, celów strategicznych, kierunków oraz działań).

Tab. 40. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej z ogólnymi celami strategicznego rozwoju Wałbrzycha

Ogólne cele strategicznego rozwoju Wałbrzycha	Priorytety Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej					
	PR1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość	PR2. Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania	PR3. Przyjazna przestrzeń turystyczna	PR4. Sprawna i efektywna infrastruktura	PR5. Nowy wizerunek miejsca	PR6. Trwałe partnerstwo
Rozwój przestrzenny i urbanistyczny miasta						
Miasto wspiera rozwój firm wałbrzyskich niezależnie od ich wielkości, mając na uwadze w szczególności silny i rozwijający się sektor MŚP						
Infrastruktura techniczna dostosowana do potrzeb gospodarki.						
Inwestorzy chętnie lokują się w Wałbrzychu						
Kompleksowy program rozwoju akceptowany przez mieszkańców Wałbrzycha						
Lepsze środowisko, w którym żyjemy						
Infrastruktura mieszkaniowa odpowiada lokalnym potrzebom						
Adekwatny do potrzeb dostęp do kultury						
Rozwinięta infrastruktura sportowa, turystyczna i rekreacyjna						
Instytucje ochrony zdrowia i opieki społecznej zaspokajają potrzeby społeczności lokalnej						
Oświata i wychowanie						
Wałbrzych - ośrodkiem akademickim						
Wzrost bezpieczeństwa publicznego.						
Wykreowany pozytywny wizerunek Wałbrzycha						

⁹¹ Deklaracja Aglomeracji Wałbrzyskiej została podpisana przez przedstawicieli władz 14 gmin tworzących Aglomerację w dniu 4 kwietnia 2012.

⁹² Założenia rozwoju Wałbrzyskiego Obszaru Aglomeracyjnego do roku 2020, Wałbrzych 20.02.2012.

Tab. 41. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Boguszów-Gorce

Kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy Boguszów-Gorce	Priorytety Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej					
	PR1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość	PR2. Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania	PR3. Przyjazna przestrzeń turystyczna	PR4. Sprawna i efektywna infrastruktura	PR5. Nowy wizerunek miejsca	PR6. Trwałe partnerstwo
Zagospodarowanie turystyczne						
Wyznaczenie terenów pod działalność gospodarczą						
Wyznaczenie terenów pod zabudowę mieszkaniową						
Układ komunikacji drogowej						

Tab. 42. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze Strategią rozwoju gminy Czarny Bór na lata 2012-2020

Obszary definiowania celów strategicznych, priorytetów i kierunków działania gminy Czarny Bór	Priorytety Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej					
	PR1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość	PR2. Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania	PR3. Przyjazna przestrzeń turystyczna	PR4. Sprawna i efektywna infrastruktura	PR5. Nowy wizerunek miejsca	PR6. Trwałe partnerstwo
Obszar: turystyka i ekologia						
Obszar: kultur i sport						
Obszar: infrastruktura techniczna						
Obszar: infrastruktura społeczna						

Tab. 43. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze Strategią rozwoju gminy Głuszycy na lata 2012-2020

Obszary definiowania celów szczegółowych rozwoju miasta Głuszycy	Priorytety Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej					
	PR1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość	PR2. Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania	PR3. Przyjazna przestrzeń turystyczna	PR4. Sprawna i efektywna infrastruktura	PR5. Nowy wizerunek miejsca	PR6. Trwałe partnerstwo
Obszar: turystyka						
Obszar: sport						
Obszar: kultura						
Obszar: infrastruktura techniczna i społeczna						
Obszar: sprawy społeczne						
Obszar: przedsiębiorczość						

Tab. 44. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze Strategią rozwoju miasta Jedlina-Zdrój 2011-2020

Obszary strategiczne miasta Jedlina-Zdrój	Priorytety Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej					
	PR1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość	PR2. Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania	PR3. Przyjazna przestrzeń turystyczna	PR4. Sprawna i efektywna infrastruktura	PR5. Nowy wizerunek miejsca	PR6. Trwałe partnerstwo
Obszar strategiczny: przedsiębiorczość i infrastruktura						
Obszar strategiczny: działalność kulturalna i infrastruktura społeczna						
Obszar strategiczny: turystyka, sport, rekreacja i środowisko naturalne						
Obszar: promocja miasta						

Tab. 45. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze Strategią Zrównoważonego Rozwoju Miasta Kamienna Góra

Obszary definiowania celów szczegółowych rozwoju miasta Kamienna Góra	Priorytety Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej					
	PR1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość	PR2. Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania	PR3. Przyjazna przestrzeń turystyczna	PR4. Sprawna i efektywna infrastruktura	PR5. Nowy wizerunek miejsca	PR6. Trwałe partnerstwo
Obszar: zrównoważony rozwój środowiska i przestrzenny						
Obszar: zrównoważony rozwój społeczny						
Obszar: zrównoważony rozwój gospodarczy						
Obszar: ład instytucjonalno-polityczny						

Tab. 46. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej z celami strategicznymi Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Kamienna Góra

Cele strategiczne	Priorytety Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej					
	PR1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość	PR2. Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania	PR3. Przyjazna przestrzeń turystyczna	PR4. Sprawna i efektywna infrastruktura	PR5. Nowy wizerunek miejsca	PR6. Trwałe partnerstwo
Rozwój gospodarczy zapewniający odpowiednią liczbę i strukturę miejsc pracy oraz źródła dochodów mieszkańcom i budżetowi gminy						
Gmina z nowoczesną infrastrukturą techniczną i ekonomiczną						
Nowa infrastruktura społeczna w gminie. Odpowiadający standardom europejskim stan bazy mieszkaniowej oraz warunki dla pełnego rozwoju fizycznego, intelektualnego i kulturalnego mieszkańców						
Czyste środowisko, ład przestrzenny oraz estetyka gminy						
Integracja mieszkańców, ich silna identyfikacja z gminą, utrwalenie lokalnej tożsamości kulturowej						
Sprawny system ochrony bezpieczeństwa publicznego i zasobów gminy przed klęskami losowymi, przeciwdziałania im oraz likwidacja skutków ewentualnych kataklizmów						

Tab. 47. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej z celami strategicznymi Strategii Rozwoju Gminy Lubawka

Cele strategicznego	Priorytety Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej					
	PR1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość	PR2. Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania	PR3. Przyjazna przestrzeń turystyczna	PR4. Sprawna i efektywna infrastruktura	PR5. Nowy wizerunek miejsca	PR6. Trwałe partnerstwo
Wysoki poziom aktywności gospodarczej						
Wysoki poziom warunków życia mieszkańców						
Wysoka jakość środowiska naturalnego						

Tab. 48. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze Strategią rozwoju gminy Mioszów

Domeny rozwoju Mioszowa	Priorytety Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej					
	PR1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość	PR2. Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania	PR3. Przyjazna przestrzeń turystyczna	PR4. Sprawna i efektywna infrastruktura	PR5. Nowy wizerunek miejsca	PR6. Trwałe partnerstwo
Domena 1. Rozwój sektora turystyczno-rekreacyjnego z istotną rolą agroturystyki i wypoczynku aktywnego						
Domena 2. Aktywność biznesowa lokalnych przedsiębiorstw, utrzymanie roli istniejącego przemysłu oraz specjalistycznego ZOZu						
Domena 3. Jakościowe i organizacyjne przeobrażenia w sektorze rolniczym						
Domena 4. Poprawa stanu infrastruktury technicznej oraz działania na rzecz środowiska naturalnego						
Domena 5. Poprawa infrastruktury drogowej, zasobów mieszkaniowych i bezpieczeństwa powodziowego						
Domena 6. Wieloaspektowa promocja gminy, promowanie uzdrowiskowości Sokołowska, podnoszenie kwalifikacji, umiejętności i elastyczności rynku pracy						

Tab. 49. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze Strategią rozwoju gminy miejskiej Nowa Ruda na lata 2006-2014

Strefy definiowania celów rozwoju gm. Nowa Ruda	Priorytety Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej					
	PR1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość	PR2. Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania	PR3. Przyjazna przestrzeń turystyczna	PR4. Sprawna i efektywna infrastruktura	PR5. Nowy wizerunek miejsca	PR6. Trwałe partnerstwo
Sfera gospodarcza						
Sfera przestrzenna						
Sfera społeczna						

Tab. 50. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze Strategią rozwoju gminy Nowa Ruda do 2015 roku

Priorytety rozwoju gw. Nowa Ruda	Priorytety Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej					
	PR1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość	PR2. Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania	PR3. Przyjazna przestrzeń turystyczna	PR4. Sprawna i efektywna infrastruktura	PR5. Nowy wizerunek miejsca	PR6. Trwałe partnerstwo
Rozwój przedsiębiorczości						
Identyfikacja i promocja lokalnych produktów turystycznych						
Innowacje i transfer technologii						
Promocja						
Rozwój i modernizacja infrastruktury rekreacyjno-turystycznej						
Infrastruktura techniczna						
Ochrona środowiska						
Kultura i integracja społeczna						
Edukacja i zatrudnienie						

Tab. 51. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze Strategią zrównoważonego rozwoju gminy Radków

Cele wg drzewa celów dla Radkowa	Priorytety Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej					
	PR1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość	PR2. Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania	PR3. Przyjazna przestrzeń turystyczna	PR4. Sprawna i efektywna infrastruktura	PR5. Nowy wizerunek miejsca	PR6. Trwałe partnerstwo
Świadome wartości estetycznych społeczeństwo dba o zachowanie i poprawę odziedziczonego bogactwa gminy						
Optymalne zaspokojenie bytowych, zdrowotnych, edukacyjnych potrzeb mieszkańców umożliwiających aktywny udział w życiu społeczno-kulturalnym Gminy						
Stworzenie stabilnego, odpornego na zmiany koniunktury przyjaznego dla rozwoju społeczno-gospodarczego modelu gospodarki lokalnej						

Tab. 52. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze Strategią rozwoju gminy Stare Bogaczowice

Obszary definiowania celów strategicznych Starych Bogaczowic	Priorytety Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej					
	PR1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość	PR2. Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania	PR3. Przyjazna przestrzeń turystyczna	PR4. Sprawna i efektywna infrastruktura	PR5. Nowy wizerunek miejsca	PR6. Trwałe partnerstwo
Turystyka i ekologia						
Kultura i sport						
Infrastruktura techniczna						
Infrastruktura społeczna, aktywizacja mieszkańców						

Tab. 53. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze Strategią rozwoju uzdrowiskowej gminy miejskiej Szczawno-Zdrój

Priorytety rozwoju Szczawno-Zdrój	Priorytety Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej					
	PR1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość	PR2. Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania	PR3. Przyjazna przestrzeń turystyczna	PR4. Sprawna i efektywna infrastruktura	PR5. Nowy wizerunek miejsca	PR6. Trwałe partnerstwo
Intensywne działania na rzecz poprawy stanu środowiska naturalnego oraz utrzymania i wzmocnienia funkcji uzdrowiskowej						
Dalszy rozwój charakteru turystyczno – wypoczynkowo - rekreacyjnego gminy						
Poprawa stanu technicznego zasobów komunalnych oraz ich rewaloryzacja i rewitalizacja						
Promocja przedsiębiorczości oraz rozwój małych i średnich przedsiębiorstw						
Promowanie atrakcyjnego wizerunku uzdrowiska						

Tab. 54. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze Strategią rozwoju społeczno-gospodarczego miasta Świebodzice

Cele strategiczne Świebodzic	Priorytety Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej					
	PR1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość	PR2. Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania	PR3. Przyjazna przestrzeń turystyczna	PR4. Sprawna i efektywna infrastruktura	PR5. Nowy wizerunek miejsca	PR6. Trwałe partnerstwo
Zwiększenie atrakcyjności i funkcjonalności posiadanych zasobów miasta						
Trwały rozwój gospodarczy zapewniający odpowiednią liczbę miejsc pracy oraz efektywne funkcjonowanie podmiotów gospodarczych						
Poprawa atrakcyjności i konkurencyjności turystycznej Świebodzic						
Zaspokojenie potrzeb mieszkańców w sferze edukacji i kultury						
Zaspokojenie potrzeb mieszkańców w zakresie usług społecznych						
Zaspokojenie potrzeb mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia						
Wspieranie rolnictwa oraz działań w zakresie ochrony środowiska						

Tab. 55. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze Strategią rozwoju gminy Walim

Cele strategiczne gminy Walim	Priorytety Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej					
	PR1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość	PR2. Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania	PR3. Przyjazna przestrzeń turystyczna	PR4. Sprawna i efektywna infrastruktura	PR5. Nowy wizerunek miejsca	PR6. Trwałe partnerstwo
Rozwój turystyki, rekreacji, sportu i kultury w gminie						
Podniesienie atrakcyjności i estetyki gminy						
Wzrost jakości i efektywności usług społecznych						
Wspieranie działań na rzecz rozwoju „grup lokalnych”						

VIII. Założenia do procesu wdrażania Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej

Wdrożenie Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej w sytuacji braku struktury instytucjonalnej wymaga stworzenia kompleksowych warunków implementacyjnych. Wymogi tego rodzaju odnoszą się do działań organizacyjno-prawnych, promocyjnych oraz warunków finansowych.

Działania organizacyjno-prawne

Ze względu na brak instytucji prawnie reprezentującej wszystkie gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej niezbędnym warunkiem dla skutecznego wdrożenia Strategii jest podjęcie działań organizacyjno-prawnych związanych z powołaniem podmiotu posiadającego osobowość prawną. Wybór formy prawnej podmiotu (np. związek międzygminny, stowarzyszenie, spółka prawa handlowego) powinien zostać poprzedzony analizami prawno-ekonomicznymi uwzględniającymi: zapisy Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej, istniejące uwarunkowania prawne oraz wykonalność finansową. Ponadto, w procesie tworzenia podmiotu reprezentującego gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej należy określić zasady udziału każdej z gmin. Ważne jest także, aby w strukturach przyszłego podmiotu funkcjonowały:

- **Komitet Sterujący ds. Wdrażania Strategii** Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej, którego zadaniem będzie opiniowanie, zatwierdzanie projektów przygotowanych i realizowanych w ramach podmiotu reprezentującego wszystkie gminy Aglomeracji. Kompetencje Komitetu Sterującego odnoszą się także do: uzgadniania i koordynowania projektów o skali ponadlokalnej realizowanych indywidualnie przez poszczególne gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej oraz opiniowania i koordynowania projektów o skali ponadlokalnej realizowanych przez podmioty spoza Aglomeracji (przykładowo projekty realizowane przez: Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, czy Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad).
- **Zespoły tematyczne** - Komitet Sterujący powinien powołać zespoły tematyczne ds. wdrażania poszczególnych priorytetów wynikających z Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej. Zadaniem zespołów tematycznych będzie inicjowanie projektów realizowanych w poszczególnych priorytetach Strategii,
- **Zespół ds. Wdrażania Strategii** Aglomeracji Wałbrzyskiej powołany w ramach struktur podmiotu reprezentującego wszystkie gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej składający się z osób zarządzających w/w podmiotem, koordynatorów projektów strategicznych oraz wspierających. Zadaniem Zespołu będzie bieżąca koordynacja prac związanych z implementacją przedsięwzięć wdrażających Strategię rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej.

Istotnym elementem prac wdrożeniowych będą okresowe (comiesięczne) spotkania Komitetu Sterującego ds. Wdrażania Strategii, zespołów tematycznych oraz Zespołu ds. Wdrażania Strategii Aglomeracji Wałbrzyskiej, których celem będzie między innymi przekazywanie informacji na temat postępów prac oraz uwag dotyczących poprawy skuteczności wdrażania Strategii. Spotkania powinny także służyć pozyskiwaniu partnerów zewnętrznych, których przedsięwzięcia wpisują się w ustalenia Strategii. Spotkania z partnerami zewnętrznymi stanowią podstawowy warunek dla tworzenia trwałej platformy współpracy wielopodmiotowej w procesie wdrażania Strategii.

O sukcesie Strategii decydować będą także działania zmierzające do określenia **zasad współpracy podmiotów publicznych i prywatnych** w ramach realizacji poszczególnych przedsięwzięć,

w tym między innymi w oparciu o: ustawę o partnerstwie publiczno-prywatnym, inne formy prawne tworzące warunki dla ich realizacji, pozyskania środków unijnych.

Istotne jest także gromadzenie informacji i doświadczeń na temat tzw. **dobrych praktyk** wynikających z realizacji procesu wdrażania Strategii oraz ich rozpowszechnianie na forum: lokalnym, Aglomeracji Wałbrzyskiej, regionalnym, krajowym i międzynarodowym dla stymulowania i podtrzymywania zainteresowania procesami zmian zachodzącymi w Aglomeracji wśród szerokiego grona odbiorców.

Działania promocyjne

W ramach procesu wdrażania Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej przewiduje się podjęcie następujących działań promocyjnych:

- konsultowanie zapisów Strategii z poszczególnymi gminami Aglomeracji Wałbrzyskiej,
- poinformowanie społeczności Aglomeracji Wałbrzyskiej i innych zainteresowanych podmiotów o przyjęciu Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej na lata 2013-2020, w tym udostępnienie dokumentu,
- poinformowanie społeczności Aglomeracji Wałbrzyskiej i innych zainteresowanych podmiotów o przyjętych priorytetach rozwoju, celach strategicznych, przedsięwzięciach (omówienie w prasie, internecie, na spotkaniach),
- przekonanie zainteresowanych do nowego wizerunku Aglomeracji Wałbrzyskiej wynikającego z przyjętych rozwiązań strategicznych (nowe produkty, usługi, działalności),
- pozycjonowanie nowego wizerunku Aglomeracji Wałbrzyskiej, zgodnego z przyjętą wizją i celami strategicznymi,
- promowanie ponadlokalnej pozycji Aglomeracji Wałbrzyskiej.

Szczegółowe rozstrzygnięcia w zakresie promocji należy zdefiniować w strategii funkcjonalnej tj. Strategii promocji Aglomeracji Wałbrzyskiej, precyzując między innymi jej cele, odbiorców, instrumenty, środki oraz konkretne projekty.

Finansowanie procesu wdrażania Strategii

Szczegółowy plan finansowy, będący elementem procesu wdrażania Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej na lata 2013-2020, powinien zostać opracowany m.in. w formie indykatywnych tabel finansowych wchodzącej w skład Programu operacyjnego Aglomeracji Wałbrzyskiej. W planie finansowym powinny znaleźć się szacunki wielkości wydatków związanych z realizacją przedsięwzięć strategicznych i wspierających wraz z ich podziałem wg priorytetów, celów strategicznych oraz działań. W warstwie finansowania Program operacyjny Aglomeracji Wałbrzyskiej powinien zawierać podstawowe źródła finansowania, obejmujące: wpłaty dokonywane przez gminy tworzące Aglomerację Wałbrzyską, środki z Budżet Państwa, środki prywatne, środki UE (pochodzące z programów operacyjnych, przy założeniu odpowiedniej wielkości wsparcia) oraz inne środki (obejmuje przykładowo środki sponsorów, zaangażowanie instytucji pozarządowych, spółek gminnych, spółdzielni mieszkaniowych, kapitału prywatnego).

IX. Monitoring i ewaluacja Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej

Ocena skuteczności wdrożenia Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej wymaga zaplanowania odpowiedniej koncepcji jej ewaluacji. Monitorowanie postępów wynikających z działań wdrożeniowych stanowi z jednej strony podstawę dla ewentualnych działań korygujących lub aktualizujących zaproponowane rozwiązania, z drugiej zaś umożliwia całościową ocenę Strategii w kategoriach sukcesu lub porażki.

W warstwie metodycznej monitoring i ewaluacja Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej powinny być prowadzone z wykorzystaniem ograniczonego zbioru wskaźników umożliwiających szybki pomiar stopnia realizacji priorytetów i celów strategicznych, przy uwzględnieniu dostępności danych statystycznych. Mając na uwadze powyższe, dobór wskaźników monitoringu (M) i ewaluacji (E) Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej został dokonany w oparciu o następujące kryteria:

- wewnętrzne odnoszące się do poszukiwania wskaźników monitoringu i ewaluacji, które w sposób syntetyczny, a zarazem całościowy opisują stopień realizacji poszczególnych priorytetów i celów Strategii,
- zewnętrzne odnoszące się do wykorzystania w procesie ewaluacji Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej popularnych wskaźników ewaluacji proponowanych przez Komisję Europejską do oceny interwencji dokonywanych za pomocą EFRR, EFS oraz EF.

Ostatecznie, biorąc pod uwagę zakres tematyczny priorytetów i celów strategicznych zawartych w Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej, wskaźniki wykorzystywane przez Komisję Europejską posłużyły jako propozycja wyjściowa dla formułowania wskaźników monitoringu i ewaluacji opisujących przedmiotową Strategię. Zestaw wskaźników monitoringu i ewaluacji Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej zawiera poniższa tabela.

Tab. 56. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej

Wskaźniki monitoringu (M) i ewaluacji (E)	Priorytety Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej					
	PR1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość	PR2. Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania	PR3. Przyjazna przestrzeń turystyczna	PR4. Sprawna i efektywna infrastruktura	PR5. Nowy wizerunek miejsca	PR6. Trwałe partnerstwo
M1. Liczba podmiotów gospodarczych w sektorze prywatnym (firmy)						
E1. Dynamika liczby podmiotów gospodarczych w sektorze prywatnym (%)						
M2. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (osoby)						
E2. Dynamika liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (%)						
M3. Liczba osób zatrudnionych (osoby)						
E3. Dynamika liczby osób zatrudnionych (%)						
M4. Długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych (km)						
E4. Dynamika długości przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych (%)						
M5. Długość nowych dróg (km)						
E5. Dynamika długości nowych dróg (%)						
M6. Długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg (km)						
E6. Dynamika długości przebudowanych lub zmodernizowanych dróg (%)						
M7. Liczba przejazdów pasażerskich w komunikacji miejskiej (osoby)						
E7. Dynamika liczby przejazdów pasażerskich w komunikacji miejskiej (%)						

M8. Liczba osób odwiedzających atrakcje turystyczne biletowane (osoby)						
E8. Dynamika liczby osób odwiedzających atrakcje turystyczne biletowane (%)						
M9. Liczba osób objętych selektywną zbiórką odpadów (osoby)						
E9. Dynamika liczby osób objętych selektywną zbiórką odpadów (%)						
M10. Powierzchnia zrehabilitowanych gruntów (ha)						
E10. Dynamika powierzchni zrehabilitowanych gruntów (%)						
M11. Liczba projektów badawczo-rozwojowych (projekty)						
E11. Dynamika liczby projektów badawczo-rozwojowych (%)						
M12. Liczba przedsiębiorstw uczestniczących w projektach badawczo-rozwojowych (firmy)						
E12. Dynamika liczby przedsiębiorstw uczestniczących w projektach badawczo-rozwojowych (%)						
M13. Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (MW)						
E13. Dynamika w zakresie dodatkowej zdolności wytwarzania energii odnawialnej (%)						
M14. Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej, w tym edukacyjnej objętych wsparciem (osoby)						
E14. Dynamika liczby osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej, w tym edukacyjnej objętych wsparciem (%)						
M15. Liczba gospodarstw domowych korzystających z poprawy warunków mieszkaniowych (gospodarstwa domowe)						
E15. Dynamika liczby gospodarstw domowych korzystających z poprawy warunków mieszkaniowych						
M16. Liczba odwiedzających obiekty kulturalne, w tym o charakterze dziedzictwa kulturowego						
E16. Dynamika liczby odwiedzin obiektów kulturalnych, w tym o charakterze dziedzictwa kulturowego						
M17. Liczba osób objętych wsparciem w ramach projektów przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu (osoby)						
E17. Dynamika liczby osób objętych wsparciem w ramach projektów przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu (%)						
M18. Liczba osób bezrobotnych (osoby)						
E18. Dynamika liczby osób bezrobotnych (%)						
M19. Liczba nowych budynków publicznych, komercyjnych, mieszkalnych na obszarze objętym zintegrowaną strategią rozwoju obszaru miejskiego - Strategią rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej (budynki)						
E19. .Dynamika liczby nowych budynków publicznych, komercyjnych, mieszkalnych na obszarze objętym zintegrowaną strategią rozwoju obszaru miejskiego - Strategią rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej (%)						
M20. Liczba osób zamieszkująca obszar objęty zintegrowaną strategią rozwoju obszaru miejskiego - Strategią rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej (osoby)						
E20. Dynamika liczby osób zamieszkujących obszar objęty zintegrowaną strategią rozwoju obszaru miejskiego - Strategią rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej (%)						

Działania związane z monitoringiem i ewaluacją powinny być prowadzone w ramach podmiotu reprezentującego wszystkie gminy Aglomeracji Wałbrzyskiej. Wiązać się to będzie z koniecznością utworzenia w jego ramach następujących struktur:

- **Zespół ds. Monitoringu i Ewaluacji** odpowiedzialny za formułowanie oceny okresowej (raporty roczne), oceny końcowej (raport w 2020 roku) oraz rekomendacji w zakresie wprowadzania działań korygujących i aktualizujących w zakresie wdrażania Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej;
- **Specjalista ds. Monitoringu i Ewaluacji** osoba odpowiedzialna za gromadzenie danych, w tym utrzymywanie stałego kontaktu z jednostkami poszczególnych gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej, które dokonują oceny procesów rozwoju na poziomie lokalnym.

Założenia dla konstrukcji systemu monitorowania Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej odnoszą się do zbioru elementów umożliwiających pomiar, kontrolę, interpretację efektów realizowanych działań oraz uaktualnienia Strategii. Obejmują one:

- **roczne raporty implementacyjne** – przygotowywane przez Zespół ds. Monitoringu i Ewaluacji odnoszące się do postępów prac implementacyjnych oraz obejmujące swym zasięgiem zagadnienia oceny okresowej (mid-term/on-going) i regresywnej (ex-post) przy wykorzystaniu zaproponowanych wskaźników monitoringu i ewaluacji;
- **system gromadzenia, przetwarzania i analizy informacji** związanych z efektami Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej, bazujący na wartościach zaproponowanych wskaźników monitoringu i ewaluacji. Postuluje się wykorzystanie elektronicznych form gromadzenia i przetwarzania danych. Zadania tego rodzaju powinny zostać powierzone Specjaliście ds. Monitoringu i Ewaluacji.

Biorąc pod uwagę kompleksowość działań zaproponowanych w Strategii, a także wieloaspektowość jej efektów istotnym dodatkowym elementem monitoringu i ewaluacji będą **badania opinii społeczności lokalnej**. Proponuje się, aby badaniami zostały objęte także: podmioty gospodarcze i organizacje pozarządowe działające w Aglomeracji. Warto pytać również mieszkańców wybranych miast Województwa Dolnośląskiego. Zakłada się, że badania winny odbywać się w odstępach trzyletnich (2014, 2017, 2020). Ich celem powinna być ocena Strategii dokonywana przez mieszkańców i wskazanie niezbędnego zakresu jej uaktualnienia na poziomie priorytetów, celów strategicznych i przedsięwzięć.

Załączniki

Macierze SWOT

Macierz SWOT w obszarze społecznym

	O1	O2	O3	O4	O5	O6	O7	O8	Suma	T1	T2	T3	T4	T5	Suma
S1	0	0	0	0	0	0	2	1	3	0	0	0	1	0	1
S2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
S3	0	0	0	0	0	1	1	0	2	0	0	0	1	0	1
S4	0	1	1	0	0	0	1	0	3	1	0	0	2	1	4
S5	0	1	1	0	1	2	0	1	6	0	0	0	0	0	0
S6	0	2	1	1	0	1	0	0	5	1	1	1	1	0	4
S7	0	1	1	1	0	1	0	0	4	0	0	0	0	0	0
S8	0	1	1	0	0	0	0	0	2	0	0	0	1	0	1
S9	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
S10	0	0	1	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0
S11	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	1	0	1
S12	0	1	1	1	0	1	0	0	4	0	0	0	0	0	0
Suma	0	7	7	3	2	6	5	3	33	2	1	1	8	1	13
W1	2	0	0	0	0	0	2	0	4	0	0	0	2	1	3
W2	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	1	0	1
W3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2
W4	0	1	1	0	0	0	0	1	3	1	0	0	1	0	2
W5	0	1	0	0	0	0	1	0	2	0	0	0	1	0	1
W6	0	0	2	0	0	1	0	0	3	1	0	0	0	0	1
W7	0	1	1	1	0	2	0	0	5	1	1	0	1	0	3
W8	1	0	0	0	1	0	0	0	2	0	0	0	0	1	1
W9	1	0	1	0	0	0	2	0	4	0	0	0	2	2	4
W10	2	0	1	0	1	0	2	1	7	0	0	0	2	1	3
W11	2	2	0	0	1	0	2	1	8	0	0	0	1	1	2
W12	0	0	0	0	0	0	2	1	2	0	0	0	1	0	1
W13	0	0	0	0	0	0	2	2	2	0	0	0	1	0	1
Suma	8	5	6	1	3	3	14	6	46	3	1	0	14	7	25

Macierz SWOT w obszarze gospodarczym

	O1	O2	O3	O4	O5	Suma	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	Suma
S1	1	1	1	0	0	3	1	0	0	0	0	0	0	0	2	3
S2	1	1	1	0	0	3	2	1	1	0	0	0	0	0	1	5
S3	1	2	1	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2
S4	1	0	0	0	1	2	1	1	0	0	1	0	0	1	0	4
S5	1	1	0	0	1	3	1	1	0	0	0	1	0	0	1	4
S6	1	0	0	1	0	2	0	2	0	0	2	1	1	1	0	7
Suma	6	5	3	1	2	17	5	5	1	0	3	2	1	3	5	25
W1	2	1	0	0	1	4	2	0	0	0	0	0	0	0	1	3
W2	1	1	0	0	0	2	1	0	1	0	0	0	0	0	1	3
W3	1	2	0	0	1	4	1	0	2	0	0	0	0	0	1	4
W4	1	2	0	0	0	3	1	0	1	0	0	0	0	0	0	2
W5	2	1	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2
W6	1	2	0	0	1	4	0	0	2	0	0	0	0	0	1	3
W7	2	2	1	0	1	6	2	1	1	0	0	1	1	1	0	7
W8	2	2	1	0	1	6	1	0	1	0	0	0	0	0	0	2
W9	2	2	0	0	0	4	1	0	1	0	0	0	0	0	0	2
W10	1	1	1	0	0	3	0	0	1	0	0	0	1	1	1	4
W11	1	0	0	0	0	1	1	0	0	1	0	1	0	0	1	4
W12	1	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
W13	0	1	0	2	0	3	0	1	0	0	1	0	0	1	0	3
Suma	17	17	3	2	6	45	10	2	10	1	1	2	2	3	9	40

Macierz SWOT w obszarze środowiskowo-infrastrukturalnym

	O1	O2	O3	O4	Suma	T1	T2	T3	T4	T5	Suma
S1	0	1	2	1	4	1	0	0	0	0	1
S2	0	1	1	0	2	0	0	0	0	0	0
S3	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0
S4	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	1
S5	1	0	0	0	1	0	2	1	0	0	3
S6	2	0	0	1	3	1	0	0	0	0	1
S7	0	1	0	1	2	0	0	0	0	0	0
S8	0	0	0	1	1	0	1	0	0	0	1
S9	0	0	1	1	2	0	0	0	0	0	0
S10	0	0	1	0	1	0	0	0	0	1	1
Suma	3	3	6	6	12	3	3	1	0	1	6
W1	0	1	2	1	4	0	0	0	0	0	0
W2	0	0	1	1	2	0	0	0	0	1	1
W3	1	0	0	0	1	0	1	1	1	0	3
W4	0	1	0	1	2	0	0	0	0	0	0
W5	0	0	0	0	0	0	0	2	1	0	3
W6	0	1	0	1	2	0	0	0	1	0	1
W7	0	1	0	1	2	0	0	0	1	1	2
W8	0	1	0	1	2	0	0	2	0	0	2
W9	1	1	0	1	3	0	0	0	1	0	1
W10	1	1	0	1	3	0	0	0	1	0	1
W11	0	0	0	1	1	0	0	1	0	0	1
W12	1	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0
Suma	4	7	3	10	24	0	1	6	6	2	15

Uczestnicy prac nad Strategią

Imię i nazwisko, funkcja	Gmina
Waldemar Kujawa – Burmistrz Miasta	Boguszów-Gorce
Paweł Sosiałuk – Zastępca Burmistrza Miasta	Boguszów-Gorce
Marian Pierzynka – Dyrektor Miejskiego Zespołu Ekonomiczno-Administracyjny Szkół	Boguszów-Gorce
Adam Górecki – Wójt Gminy	Czarny Bór
Renata Chruszcz – Zastępca Wójta Gminy	Czarny Bór
Tomasz Gromala – Sekretarz Gminy	Czarny Bór
Leszek Orpel – Burmistrz Miasta	Jedlina-Zdrój
Marek Fedoruk – Zastępca Burmistrza Miasta	Jedlina-Zdrój
Marta Oniszko-Kielar – Referat Gospodarki Miejskiej i Inwestycji	Jedlina-Zdrój
Mirosław Bartolik – Sekretarz Gminy	Głuszycza
Magdalena Jarosz – Dyrektor Centrum Kultury Miejskiej Biblioteki Publicznej	Głuszycza
Krzysztof Świętek – Burmistrz Miasta	gm. Kamienna Góra
Kazimierz Kawa – Zastępca Burmistrza Miasta	gm. Kamienna Góra
Arkadiusz Wileński – Sekretarz Miasta	gm. Kamienna Góra
Andrzej Wolny – Kierownik Wydziału Mienia	gm. Kamienna Góra
Dariusz Adamczyk – Kierownik Wydziału Inwestycji	gm. Kamienna Góra
Marcin Zielonka - Wydział Zamówień, Inwestycji i Funduszy Zewnętrznych	gm. Kamienna Góra
Stanisław Szmajdziński – Wójt Gminy	gw. Kamienna Góra
Agnieszka Damasiewicz – Główny Specjalista ds. Gospodarki Przestrzennej	gw. Kamienna Góra
Tomasz Kulon – Burmistrz Miasta	Lubawka
Wiesław Osiński – Zastępca Burmistrza Miasta	Lubawka
Paweł Szewczyk – Sekretarz Miasta	Lubawka
Andrzej Laszkiewicz - Burmistrz Miasta	Mieroszów
Dorota Bekier – Zastępca Burmistrza Miasta	Mieroszów
Sebastian Pacyna – Specjalista ds. Projektów	Mieroszów
Bogdan Rosicki – Zastępca Dyrektora Mieroszowskiego Centrum Kultury	Mieroszów
Tomasz Kiliński – Burmistrz Miasta	gm. Nowa Ruda
Marzena Wolińska – Zastępca Burmistrza	gm. Nowa Ruda
Przemysław Herter – Naczelnik Rozwoju i Promocji	gm. Nowa Ruda
Piotr Wróbel – przedstawiciel Agencji Rozwoju Regionalnego AGRORE	gm. Nowa Ruda
Sławomir Karwowski – Wójt Gminy	gw. Nowa Ruda

Jan Kobierski – Zakład Produkcji Automatyki Sieciowej S.A. w Przygórzu	gw. Nowa Ruda
Agnieszka Cyron – Inspektor ds. Rolnictwa i Integracji Środowisk Wiejskich	Radków
Mirosław Pejski – Doradca Gospodarki Odpadami i Wodościekowej	Radków
Maria Malik – Kierownik Referatu Programowania Rozwoju i Współpracy Transgranicznej	Radków
Małgorzata Szczygielska – Kierownik Referatu Inicjatyw Gospodarczych i Inwestycji	Stare Bogaczowice
Wiesław Ślawnicki – Kierownik Referatu Organizacyjnego i Spraw Obywatelskich	Stare Bogaczowice
Tomasz Fąka – Samodzielne Stanowisko ds Inicjatyw Gospodarczych	Stare Bogaczowice
Tadeusz Właźlak – Burmistrz Miasta	Szczawno-Zdrój
Marzena Sobczyk – Dyrektor Teatru Zdrojowego im. H. Wieniawskiego w Szczawnie-Zdroju	Szczawno-Zdrój
Igor Bucki – Dyrektor ds. Marketingu i Sprzedaży w Spółce „Uzdrowisko Szczawno-Jedlina”	Szczawno-Zdrój
Dariusz Pantol – Dyrektor ds. Technicznych w Spółce „Uzdrowisko Szczawno-Jedlina”	Szczawno-Zdrój
Lesław Janiszewski – Insp. ds. Zamówień Publicznych i Promocji Gminy	Szczawno-Zdrój
Bogdan Koźuchowicz – Burmistrz Miasta	Świebodzice
Marzena Korona-Kruk – Pełnomocnik Burmistrza ds. Aglomeracji Wałbrzyskiej Kierownik Wydz. Promocji, Informacji i Współpracy Zagranicznej	Świebodzice
Aleksandra Ignaszak – Sekretarz Gminy	Walim
Sebastian Mika – Inspektor ds. Gospodarki Przestrzennej	Walim
Roman Szełemej – Prezydent Miasta	Wałbrzych
Bożen Drózd – Kierownik Biura Funduszy Europejskich, Strategii i Analiz	Wałbrzych
Izabela Rachuba-Głód - Kierownik Referatu Nadzoru Właścicielskiego, Strategii i Analiz	Wałbrzych
Justyna Piasecka – Dyrektor Powiatowego Urzędu Pracy w Wałbrzychu	Wałbrzych
Grażyna Urbańska – Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wałbrzychu	Wałbrzych
Eugeniusz Orłowski – Prezes Infrainvest, Rada Gospodarcza Aglomeracji Wałbrzyskiej	Wałbrzych
Jerzy Tutaj – Członek Zarządu Województwa Dolnośląskiego	Wrocław
Maciej Zathey – Dyrektor Departamentu Rozwoju Regionalnego, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego	Wrocław
Mieczysław Ciurla – Dyrektor Wydziału Gospodarki, Departament Rozwoju Regionalnego, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego	Wrocław

Emilian Bera – Asystent Członka Zarządu Jerzego Tutaja	Wrocław
Łukasz Urbanek – Dział Programowania i Ewaluacji, Departament Regionalnego Programu Operacyjnego, Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego	Wrocław
Andrzej Porawski – Dyrektor Biura Związku Miast Polskich	Poznań
Grzegorz Mądry – Ekspert Związku Miast Polskich	Poznań

Zespół ekspercki

prof. UE dr hab. Henryk Brandenburg	Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Katedra Badań Strategicznych i Regionalnych
prof. UE dr hab. Sigmunt Barczyk	
dr Małgorzata Czornik	
dr Adam Drobnik (koordynacja)	

Formularz wywiadów strukturyzowanych

Społeczność	
Potencjał edukacyjny i naukowy	
1	Która szkoła w gminie wyróżnia się?
2	Czy na terenie gminy funkcjonują instytucje naukowo-badawcze? (a jeśli tak to jakie?)
Potencjał kulturalny	
3	Jaka jest najważniejsza instytucja / podmiot kultury w gminie?
Potencjał turystyczny	
4	Co jest największą atrakcją turystyczną gminy?
5	Kim jest turysta, skąd przyjechał, ile czasu (orientacyjnie) spędza na terenie gminy?
Potencjał sportowo-rekreacyjny	
6	Jaka jest najważniejsza instytucja, obiekt sportowy lub rekreacyjny na terenie gminy?
Potencjał mieszkaniowy	
7	Jak władze lokalne oceniają stan techniczny zasobów mieszkaniowych na terenie gminy? Dlaczego?
Potencjał społeczności lokalnych	
8	Jaka jest najważniejsza organizacja społeczna (fundacja, stowarzyszenie) działająca na terenie gminy? Czym się zajmuje?
Gospodarka	
Profil gospodarczy	
10	Jakie są najważniejsze firmy w gminie i w jakiej branży działają?
11	Czemu zawdzięczają swoją znaczenie w gminie?
Innowacyjność firm	
12	Czy na terenie gminy produkuje się nowoczesny produkt / świadczy nowoczesną usługę? Jaki?
Przedsiębiorczość	
13	Czy zdaniem władz lokalnych mieszkańcy są przedsiębiorczy? (w jakim stopniu? dużym/przeciętnym/małym?)
Oferty inwestycyjne miast	
14	Jakiego rodzaju tereny inwestycyjne posiada gmina, tj. greenfield / brownfield?
15	W jaki sposób gmina promuje te oferty inwestycyjne?
Środowisko	
Walory przyrodnicze	
17	Co jest największą atrakcją przyrodniczą gminy?
Gospodarka wodno-ściekowa	
18	W jakim stopniu zaspokojone są potrzeby mieszkańców gminy w zakresie gospodarki wodno-kanalizacyjnej? (dużym, przeciętnym, małym)
Gospodarka odpadami	
19	Czy gmina lub inne instytucje realizują na terenie gminy pro-ekologiczne inicjatywy (czy robią coś więcej oprócz zbierania śmieci)?

Tereny i obiekty zdegradowane – przemysłowe	
20	Czy gmina posiada tereny i obiekty przemysłowe? Jakie to tereny? Czyją są własnością?
Infrastruktura	
Infrastruktura drogowa	
22	Czy w gminie jest wystarczająca ilość dróg?
Infrastruktura kolejowa	
23	Jak władze lokalne oceniają stan infrastruktury kolejowej na terenie gminy?
Komunikacja publiczna	
24	Jak władze lokalne oceniają dostępność komunikacyjną gminy z punktu widzenia pasażera komunikacji publicznej?
Wizerunek i kierunki rozwoju	
Kierunki rozwoju	
26	Jak władze lokalne postrzegają rolę swojej gminy w Aglomeracji Wałbrzyskiej? Jej specjalizacja?
Kierunki promocji	
27	Czy sformułowano slogan reklamowy gminy? Jak brzmi?

Wykorzystane materiały

- Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski. Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2011.
- Badanie dolnośląskich przedsiębiorstw w zakresie konkurencyjności i innowacyjności oraz zapotrzebowania na usługi proinnowacyjne, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową – Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Gdańsk-Wrocław 2009.
- Deklaracja Aglomeracji Wałbrzyskiej została podpisana przez przedstawicieli władz 14 gmin tworzących Aglomerację w dniu 4 kwietnia 2012.
- Dziemianowicz W.: Ranking atrakcyjności inwestycyjnej miast Polski. Prace i Studia Geograficzne, Tom 35, Warszawa 2005, ss. 109-127.
- Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu. Komunikat Komisji Europejskiej, Bruksela 3.03.2010.
- Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju 2030. Monitor Polski, Poz. 252, Warszawa 27.04.2010.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2010.
- Ranking gmin województwa dolnośląskiego wg wyników uzyskanych przez uczniów ze sprawdzianu końcowego w szkołach podstawowych w 2008 roku. Instytut Analiz Regionalnych, Maj 2008.
- Strategia rozwoju gminy Czarny Bór na lata 2012-2020.
- Strategia rozwoju gminy Głuszycza na lata 2012-2020.
- Strategia rozwoju gminy Lubawka
- Strategia rozwoju gminy miejskiej Nowa Ruda na lata 2006-2014.
- Strategia rozwoju gminy Mieroszów na lata 2003-2012.
- Strategia rozwoju gminy Nowa Ruda do 2015 roku.
- Strategia rozwoju gminy Stare Bogaczowice na lata 2012-2020.
- Strategia rozwoju gminy Walim na lata 2012-2020.
- Strategia rozwoju miasta Jedlina-Zdrój 2011-2020.
- Strategia Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego na lata 2005-2013. Powiat Wałbrzyski, załącznik do uchwały nr XXVIII/55/05 z dnia 30.06.2005.
- Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Kamienna Góra
- Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego miasta Świebodzice na lata 2012-2020.
- Strategia rozwoju uzdrowskiej gminy miejskiej Szczawno-Zdrój.
- Strategia zrównoważonego rozwoju gminy Radków na lata 2004-2015.
- Strategia zrównoważonego rozwoju miasta Kamienna Góra.
- Strategii Rozwoju Turystyki w Gminach: Wałbrzych, Świebodzice, Boguszów-Gorce, Szczawno-Zdrój, Jedlina-Zdrój, Mieroszów, Walim, Głuszycza oraz w Powiecie Wałbrzyskim na tle Subregionu Turystycznego „Góry Wałbrzyskie”. Dolnośląska Organizacja Turystyczna, 29.01.2009.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Boguszów-Gorce. Maj 2012.
- Uchwała nr IX/175/12 Rady Miejskiej w Lubawce z dn. 31.10.2012 w sprawie podjęcia współdziałania między jednostkami samorządu terytorialnego w ramach Aglomeracji Wałbrzyskiej
- Uchwała nr XXIII/130/12 Rady Gminy Kamienna Góra z dn. 31.10.2012 w sprawie podjęcia współdziałania między jednostkami samorządu terytorialnego w ramach Aglomeracji Wałbrzyskiej

Wniosek do Parlamentu Europejskiego i Rady: w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006

Wniosek do Parlamentu Europejskiego i Rady: w sprawie Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1084/2006

Wniosek do Parlamentu Europejskiego i Rady: w sprawie przepisów szczegółowych dotyczących Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i celu „Inwestycje na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006;

Wniosek do Parlamentu Europejskiego i Rady: w sprawie przepisów szczegółowych dotyczących wsparcia z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach celu „Europejska współpraca terytorialna”

Wniosek do Parlamentu Europejskiego i Rady: w sprawie zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1082/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT) w celu doprecyzowania, uproszczenia i usprawnienia procesu tworzenia takich

Założenia Krajowej Polityki Miejskiej do 2020 roku. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 20 lipca 2012 r.

Założenia rozwoju Wałbrzyskiego Obszaru Aglomeracyjnego do roku 2020, Wałbrzych 20.02.2012.

Zielona infrastruktura. Komisja Europejska, czerwiec 2010.

http://forsal.pl/grafika/517542,69825,czarne_dziury_polskiego_bezrobocia_zobacz_ranking.html)

<http://oferty.net.pl>

http://www.gazetaprawna.pl/ranking_gmin_2009?woj_id=1&order=miasto_suma_punktow&miasto=&strona=12

<http://www.magnetyzmmiast.eu/>

<http://www.walbrzyszek.com/news,single,init,article,12084>

Spis rysunków

Rys. 1. Położenie gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej.....	7
Rys. 2. Gminy tworzące Aglomerację Wałbrzyską w podziale na grupy funkcjonalne	46

Spis tabel

Tab. 1. Potencjał ludnościowy Aglomeracji Wałbrzyskiej.....	8
Tab. 2. Infrastruktura kultury w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej - kina	11
Tab. 3. Aktywność kulturalna mieszkańców gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej – widzowie na seansach filmowych	11
Tab. 4. Aktywność kulturalna mieszkańców gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej – słuchacze instytucji muzycznych	12
Tab. 5. Aktywność kulturalna mieszkańców gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej – widzowie w salach teatralnych	12
Tab. 6. Aktywność kulturalna mieszkańców gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej – zwiedzający muzea.....	13
Tab. 7. Liczba Polaków oraz gości zagranicznych nocujących w obiektach zbiorowego zakwaterowania w gminach Aglomeracji Wałbrzyskiej	15
Tab. 8. Baza noclegowa gmin Aglomeracji Wałbrzyskiej - liczba miejsc noclegowych na 1000 mieszkańców	16
Tab. 9. Liczba klubów sportowych w Aglomeracji Wałbrzyskiej.....	18
Tab. 10. Liczba osób ćwiczących w Aglomeracji Wałbrzyskiej.....	19
Tab. 11. Liczba mieszkań oddanych do użytku w Aglomeracji Wałbrzyskiej	19
Tab. 12. Profil sektorowy Aglomeracji Wałbrzyskiej w ujęciu liczby zatrudnionych (powiat wałbrzyski i powiat kamiennogórski).....	20
Tab. 13. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w Aglomeracji Wałbrzyskiej	21
Tab. 14. Wpływy z podatku PIT do budżetów gmin tworzących Aglomerację Wałbrzyską	22
Tab. 15. Wpływy z podatku CIT do budżetów gmin tworzących Aglomerację Wałbrzyską	23
Tab. 16. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w Aglomeracji Wałbrzyskiej	24
Tab. 17. Liczba osób bezrobotnych w Aglomeracji Wałbrzyskiej	25
Tab. 18. Lista sił i słabości w obszarze społecznym	34
Tab. 19. Lista szans i zagrożeń w obszarze społecznym	35
Tab. 20. Macierz wynikowa SWOT w obszarze społecznym.....	35
Tab. 21. Lista sił i słabości w obszarze gospodarczym	37
Tab. 22. Lista szans i zagrożeń w obszarze gospodarczym	38
Tab. 23. Macierz wynikowa SWOT w obszarze gospodarczym.....	38
Tab. 24. Lista sił i słabości w obszarze środowiskowo-infrastrukturalnym.....	40
Tab. 25. Lista szans i zagrożeń w obszarze środowiskowo-infrastrukturalnym	41
Tab. 26. Macierz wynikowa SWOT w obszarze środowiskowo-infrastrukturalnym	41
Tab. 27. Macierz wynikowa SWOT dla wszystkich analizowanych obszarów	42
Tab. 28. Priorytet 1. Dynamika gospodarcza i innowacyjna przedsiębiorczość – cele strategiczne, kierunki, działania	55
Tab. 29. Priorytet 2. Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania – cele strategiczne, kierunki, działania.....	56
Tab. 30. Priorytet 3. Przyjazna przestrzeń turystyczna – cele strategiczne, kierunki, działania	57
Tab. 31. Priorytet 4. Sprawna i efektywna infrastruktura – cele strategiczne, kierunki, działania.....	58
Tab. 32. Priorytet 5. Nowy wizerunek miejsca cele strategiczne, kierunki, działania.....	59
Tab. 33. Priorytet 6. Trwałe partnerstwo – cele strategiczne, kierunki, działania.....	59
Tab. 34. Priorytet 1. Dynamika gospodarcza i innowacyjna przedsiębiorczość – przedsięwzięcia strategiczne i wspierające	60
Tab. 35. Priorytet 2. Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania – przedsięwzięcia strategiczne i wspierające	62
Tab. 36. Priorytet 3. Przyjazna przestrzeń turystyczna – przedsięwzięcia strategiczne i wspierające.....	64
Tab. 37. Priorytet 4. Sprawna i efektywna infrastruktura – przedsięwzięcia strategiczne i wspierające	65
Tab. 38. Priorytet 5. Nowy wizerunek miejsca – przedsięwzięcia strategiczne i wspierające	66
Tab. 39. Priorytet 6. Trwałe partnerstwo – przedsięwzięcia strategiczne i wspierające	67
Tab. 40. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej z ogólnymi celami strategicznego rozwoju Wałbrzycha	76
Tab. 41. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Boguszów-Gorce	77

Tab. 42. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze Strategią rozwoju gminy Czarny Bór na lata 2012-2020	77
Tab. 43. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze Strategią rozwoju gminy Głuszyca na lata 2012-2020	77
Tab. 44. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze Strategią rozwoju miasta Jedlina-Zdrój 2011-2020.....	78
Tab. 45. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze Strategią Zrównoważonego Rozwoju Miasta Kamienna Góra	78
Tab. 46. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej z celami strategicznymi Strategii rozwoju społeczno- gospodarczego Gminy Kamienna Góra	78
Tab. 47. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej z celami strategicznymi Strategii Rozwoju Gminy Lubawka ...	79
Tab. 48. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze Strategią rozwoju gminy Mieroszów.....	79
Tab. 49. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze Strategią rozwoju gminy miejskiej Nowa Ruda na lata 2006-2014	79
Tab. 50. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze Strategią rozwoju gminy Nowa Ruda do 2015 roku.....	80
Tab. 51. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze Strategią zrównoważonego rozwoju gminy Radków	80
Tab. 52. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze Strategią rozwoju gminy Stare Bogaczowice	80
Tab. 53. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze Strategią rozwoju uzdrowskiej gminy miejskiej Szczawno-Zdrój	81
Tab. 54. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze Strategią rozwoju społeczno-gospodarczego miasta Świebodzice.....	81
Tab. 55. Spójność Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej ze Strategią rozwoju gminy Walim	81
Tab. 56. Wskaźniki monitoringu i ewaluacji Strategii rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej	84